

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN İKLİM
MÜLTECİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ: ORTA
AFRİKA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

MAHMUT CİHANGİR GİRİŞKEN

Danışman

Doç. Dr. Haydar ÇORUH

Hatay 2023

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN İKLİM
MÜLTECİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ: ORTA
AFRİKA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

MAHMUT CİHANGİR GİRİŞKEN

Danışman

Doç. Dr. Haydar ÇORUH

Hatay 2023

ONAY

Mahmut Cihangir GİRİŞKEN tarafından hazırlanan “**KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN İKLİM MÜLTECİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ: ORTA AFRİKA ÖRNEĞİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliği / oy çokluğu ile GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

29/12/2023

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Haydar ÇORUH	
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ	
Doç. Dr. Rıdvan DEMİR	

Mahmut Cihangir GİRİŞKEN tarafından hazırlanan “**Küresel İklim Değişikliğinin İklim Mültecileri Üzerine Etkileri: Orta Afrika Örneği**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**.

Doç. Dr. Sinan ERDOĞAN
Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (15/12/2023)

Mahmut Cihangir GİRİŞKEN

ÖNSÖZ

Bu çalışma, küresel iklim değişikliğinin Orta Afrika'daki iklim mültecileri üzerindeki etkilerini derinlemesine inceleyen bir çalışmadır. Tez, İklim değişikliğinin insan hareketliliğine etkilerini, özellikle de zorunlu göçe yol açan çevresel faktörleri ve bunların sosyo-ekonomik sonuçlarını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Araştırma, bilimsel literatür, saha çalışmaları ve farklı disiplinlerden gelen verileri bütünlükten, Afrika kıtasının bu küresel sorundan nasıl etkilendiğini ve bu etkilerin gelecekteki olası yansımalarını detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliği kaynaklı göç olaylarını ve bu göçün insanlar üzerindeki etkilerini anlamak, aynı zamanda bu göç hareketlerinin hukuki, politik ve ekonomik boyutlarını irdelemektir. Küresel ısınma ve iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan göçler, iklim mültecilerinin karşılaştığı zorluklar ve bu konunun gelecekteki yönü üzerine odaklanan bu tez, konuya farklı alanlarda bir yaklaşım sunmaktadır. Tez ayrıca, küresel iklim değişikliğine karşı alınabilecek önlemler ve politikalar üzerinde durarak, sürdürülebilir bir gelecek için önerilerde bulunmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümü olan giriş bölümünde, araştırmanın konusu, problemi, amacı, kapsamı ve sınırlıkları ile yöntemi yer almaktadır. İkinci bölüm olan kavramsal ve kuramsal çerçeve bölümünde göç ve göç türlerine ilişkin kavramlar ile küresel ısınma ve iklim değişikliğinin nedenleri ve nelere yol açtığı incelenerek iklim değişimleri sonucunda yaşadıkları bölgeleri terk etme zorunda kalan iklim mültecileri hakkında bilgi verilerek bu durumun yol açtığı etkiler incelenerek iklim göçü üzerine çalışmalar yapan araştırmacıların yaptığı çalışmalar konusunda bilgiler verilecektir. Üçüncü bölümünde Orta Afrika'da yaşanan iklim göçü sorunu ele alınarak ortaya çıkan problemler ve bu problemler sonucunda meydana gelen insan hareketleri üzerinde durulacaktır. Son bölümünde Orta Afrika üzerinde iklim göçü konusu tartışılarak değerlendirmelerde bulunup çözüm önerileri ortaya konacaktır.

Yüksek Lisans öğrenim sürecinde bana her zaman destek olan ve çalışmalarımda sabır göstererek öğütleri ve tecrübesi ile benden desteğini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Haydar ÇORUH'a çok teşekkür ederim. Tez çalışmam aşamamda desteğini hep yanımda hissettiğim aileme, Proje Ekibi arkadaşlarıma, Doç. Dr. Sevda DOLAPÇIOĞLU ve Ahmet GÜLEÇ'e çok teşekkür ederim. Ayrıca tezimin son şeklinin verilmesinde yardımcı olan ekip arkadaşlarım

Dr. Suphi BALCI, İbrahim Hakkı ERGİN'e ve yüksek lisans öğrenimim boyunca eğitimime katkı sağlayan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Mahmut Cihangir GİRİŞKEN

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN İKLİM MÜLTECİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ: ORTA AFRIKA ÖRNEĞİ

Mahmut Cihangir GİRİŞKEN
Göç Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023
Danışman: Doç. Dr. Haydar ÇORUH

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalan insanlar, savaşlar, afetler ve sosyal sebepler gibi etkenlerle sürekli hareket halinde olmuşlardır. Ancak günümüzde, özellikle Orta Afrika'da yaşanan iklim krizi, göçleri yeni bir boyuta taşımıştır. Bu krizin neden olduğu çevresel değişiklikler, milyonlarca insanı yaşadıkları bölgeleri terk etmeye zorlamıştır.

Sanayi devriminin ardından atmosfere salınan gazlar, düzenli olarak artan bir atmosfer ısınmasına neden olmuştur. Bu durum, günümüzde giderek artan tüketim alışkanlıklarıyla birleştiğinde, doğal ve toplumsal sonuçları daha da karmaşık hale getirmiştir. İnsanoğlunun sebep olduğu bu tüketim çılgınlığının bir sonucu olarak, küresel iklim değişikliği kaçınılmaz hale gelmiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın 2019 raporuna göre, iklim değişikliği nedeniyle önümüzdeki 30 yıl içinde deniz seviyelerindeki artış, çölleşme, sel ve taşkın gibi etkenlerle yaklaşık 200 milyon insanın yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalacağı öngörülmektedir. Orta Afrika, bu küresel sorunun acil bir örneğini sunmaktadır.

Orta Afrika'da yaşanan iklim krizi, tarım alanlarındaki kuraklık, su kaynaklarının azalması ve ekosistemdeki dengesizlik gibi faktörlerle birlikte bölgedeki yaşam koşullarını ciddi şekilde etkilemektedir. Bu durum, insanları gıda güvencesi olmayan bölgelerden daha sürdürülebilir yaşam koşullarına sahip yerlere yönlendirmektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mültecilere tanınan haklar, çevresel faktörler nedeniyle zorla göç etmek zorunda kalan insanları kapsamamaktadır. Ancak, yaşanan iklim değişiklikleri ve çevresel felaketler, bu kişileri mülteci statüsüne sahip olmayan ancak yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan bir topluluk haline getirmiştir.

Özellikle son yıllarda yaşanan ani iklim olayları sonrasında yaşanan göç hareketleri, iklim değişikliğinin etkilerini daha da belirgin hale getirmiştir. Orta

Afrika'da yaşanan benzer bir kriz, bölgedeki nüfusun büyük bir kısmını zorla göçmen konumuna düşürmüş ve uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir.

Bu çalışma, Orta Afrika'da yaşanan iklim krizinin insanları nasıl etkilediğini ve bu etkilerin nasıl bir göç dalgasına yol açtığını anlamak için bilimsel araştırmalar, tezler ve makalelerden elde edilen değerli bilgileri kullanarak hazırlanmıştır. Yapılan incelemeler, Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı mülteci sorununu anlamak ve bu soruna çözüm bulmak adına önemli bir referans noktası oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişimi, İklim Göçü, İklim Mültecileri, Küresel Isınma, Afrika.

THE EFFECTS OF GLOBAL CLIMATE CHANGE ON CLIMATE REFUGEES: THE CASE OF CENTRAL AFRICA

**Master's Thesis, Mahmut Cihangir GİRİŞKEN
Migration Department, 2023
Supervisor: Assoc. Prof. Haydar ÇORUH**

ABSTRACT

Throughout human history, people who have had to move for various reasons have been constantly on the move due to factors such as wars, disasters and social reasons. However, the climate crisis experienced today, especially in Central Africa, has taken migration to a new dimension. Environmental changes caused by this crisis forced millions of people to leave the areas where they lived.

Gases released into the atmosphere after the industrial revolution caused increasing atmospheric warming. This situation, combined with today's increasing consumption habits, has made the natural and social consequences even more complicated. As a result of this consumption frenzy caused by humankind, global climate change has become inevitable.

According to the 2019 report of the United Nations Development Programme, it is predicted that approximately 200 million people will have to leave their living spaces in the next 30 years due to factors such as sea level rise, desertification, and floods due to climate change. Central Africa provides a pressing example of this global problem.

The climate crisis in Central Africa seriously affects the living conditions in the region, along with factors such as drought in agricultural areas, decrease in water resources, and imbalance in the ecosystem. This situation directs people from food insecure areas to places with more sustainable living conditions.

The rights granted to refugees in the 1951 Geneva Convention do not include people who are forced to migrate due to environmental factors. However, climate changes and environmental disasters have turned these people into a community that does not have refugee status but has to leave the places they live.

Migration movements, especially after the sudden climatic events in recent years, have made the effects of climate change even more evident. A similar crisis in

Central Africa dragged a large part of the population in the region into forced migration and attracted the attention of the international community.

This study was prepared by using valuable information obtained from scientific research, theses and articles in order to understand how the climate crisis in Central Africa affects people and what kind of migration wave these effects lead to. The research constitutes an important reference point in understanding the refugee problem caused by climate change in Central Africa and finding solutions to this problem.

Keywords: Climate Change, Climate Migration, Climate Refugees, Global Warming, Africa.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	V
TABLO LİSTESİ	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırma Konusu ve Problemi.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Yöntemi	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Tanımı ve Kapsamı	7
2.1.1. Nedenleri	7
2.2. Göç Türleri	9
2.2.1. Serbest Göçler	9
2.2.2. Zorunlu Göçler	9
2.3. Göç Kuramları	10
2.4. Göçmen ve Mülteci Kavramları	12
2.5. Göçü Etkileyen Faktörler.....	13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KÜRESEL ISINMA

3.1. Küresel Isınmanın Nedenleri	15
3.2. Küresel Isınmanın Sonuçları.....	16
3.3. İklim Değişiklikleri	23
3.4. Küresel Isınma ve İklim Değişikliklerinin Göçlere Etkisi.....	25
3.5. İklim Göçleri.....	26
3.6. İklim Göçlerinin Nedenleri.....	28
3.6.1. Ani ve Hızlı Gelişen İklim Olaylar Sonucunda Ortaya Çıkan Göçler ...	29
3.6.2. Yavaş ve Zamanla Gerçekleşen İklim Olayları Sonucu Olan Göçler....	31
3.7. İklim Mültecileri.....	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KÜRESEL İKLİM KRİZİNİN ORTA AFRİKA'DAKİ ETKİLERİ

4.1. Orta Afrika'da Yaşanan Göçler.....	40
4.2. Orta Afrika'da İklim Göçleri.....	44
4.3. Orta Afrika'da Yaşanan İklim Göçünün Nedenleri.....	48
4.4. Orta Afrika'da Yaşanan İklim Göçlerinin Sonuçları.....	51

BEŞİNCİ BÖLÜM İKLİM GÖÇÜ İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

5.1. Genel Olarak Küresel Isınmaya Karşı Önlemler.....	58
5.2. İklim Politikaları.....	58
5.3. İklim Göçleri ile İlgili Çözümler.....	62
5.4. Gelecekte Yaşanılacak İklim Krizi ile İlgili Senaryolar ve Çözümler	71
SONUÇ VE ÖNERİ.....	77
KAYNAKÇA	80

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Sera Gazları Birikimlerindeki Değişiklikler	14
Tablo 2. Atmosfer İçindeki Sera Gazları Miktarı.....	24
Tablo 3. İklim Değişikliğinden Yer Değiştiren Kişi Sayısı	28
Tablo 4. Kasırga ve Fırtınalardan Yer Değiştiren Kişi Sayısı.....	30
Tablo 5. 1960-2017 arasında Afrika'da Yer Değiştiren Kişi Sayısı	43

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IDCM	: Uluslararası Yerinden Edilmeyi İzleme Merkezi (International Displacement Monitoring Center)
IPCC	: Birleşmiş Milletler Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli
IPPC	: Uluslar Arası Bitki Koruma Birliği
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration)
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHRC	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
YUKK	:Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
WWF	: Dünya Doğayı Koruma Vakfı

GİRİŞ

İlk zamanlarda açlık, savaş, kıtlık ve iklim koşulları gibi zorlayıcı sebeplerle gerçekleşen göç, günümüzde kültürel, siyasi, ekonomik, dini, eğitimsel ve sanayileşme gibi olaylar sonucunda meydana gelmeye başlamıştır. Göç, insanlık tarihi kadar eski olmasına ve dünyadaki tüm toplumları etkilemesine rağmen son dönemde bölgesel gelişmelere bağlı olarak göç oranlarının arttığı görülmektedir. Bulunduğu bölgelerden ayrılmak için bir sebep olmasa bile insanların daha iyi koşullarda yaşama isteği nedeniyle ülkeler arasında artan ekonomik eşitsizlik göçü artırmaktadır. Dünyanın küreselleşmesi ile birlikte hızlı sermaye akışı ve ekonomik etkileşim göç kavramının gelişimini hızlandırmıştır. Çevresel bozulma ve felaketler göçe yol açarken, nüfus hareketlerinin çevredeki ekosistemler üzerinde önemli etkisi olabilmektedir.

Sanayi Devrimi ile başlayıp günümüze kadar hızla devam eden hızlı bir sanayileşme süreci sonucu artan sera gazlarından dolayı dünyamız ısınmaya başlamıştır. Bu ısınma sonucunda ortaya Dünya'nın genelini etkileyen küresel ısınma olayı meydana gelmiştir. Küresel ısınmaya bağlı olarak da küresel iklim değişikliği meydana gelmiştir. Bu olay sonucunda birçok kişi yaşadığı bölgeleri ya terk etmek zorunda kalmış ya da terk etme riski ile yaşamak zorunda kalmıştır.

Küresel ısınma ile kuraklık, çölleşme, su kıtlığı, buzulların erimesi ile kıyı kesimlerin su altında kalması, aşırı yağışlar ile sellerin meydana gelmesi ve sıcaklık artışları ile orman yangınlarının artması gibi olaylar yaşanmaya başlamıştır. İklim değişikliğinin neden olduğu çevre ve iklim felaketlerinden etkilenen insanlar buldukları bölgelerde yaşamlarına devam edememekte ve evlerini terk ederek yeni yaşam alanlarına taşınmak zorunda kalmaktadır. Bu göç hareketliliği en genel tanımıyla iklim göçü olarak bilinmektedir. "İklim mültecileri kavramı, günümüzde yaşanan küresel ısınma ve iklim değişikliği ile bağlantılı olarak yerinden olan insanları ifade etmektedir" (Ziya, 2012). İklim krizi nedeniyle yerinden edilen bu insanlar iklim mülteci olarak kabul edilse de, henüz tek bir tanımsal çerçeve geliştirilmemiştir.

Yapılan birçok çalışmada bilim insanları Dünya'nın sıcaklığının sistematik bir şekilde arttığı konusunda hemfikirdir. Bilim insanları tarafından yapılan açıklamada, küresel ısınmanın etkilerinin dünya çapında bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır (Kanat ve Keskin, 2018). Bilim insanlarına göre küresel ısınma ve bununla ilişkili etkiler, dünyanın gördüğü en önemli sorundur. Küresel ısınmanın en önemli sebepleri hızlı

sanayileşme, düzensiz kentleşme, ormanlık alanların yok edilmesi ve fosil yakıtların kullanılmasıdır (Akın, 2006).

IPCC (Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli), küresel ısınmanın durdurulamaması durumunda gelecekte iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerine dair çeşitli raporlar hazırlamışlardır. Bu raporlarda, iklim değişikliğine bağlı iklim göçünün bazı çevre sorunlarına ve akabinde bir göç krizine yol açacağı öngörülmesi yapılmaktadır. Bu ihtimallere göre milyonlarca insan iklim değişikliği nedeniyle göç etmek zorunda kalacağı düşünülmektedir. Yapılan açıklamalarda özellikle orta ve yüksek enlemlerin bu durumdan daha fazla etkileneceği belirtilmektedir. Afrika, Güneydoğu Asya ve Orta Amerika bu senaryodan en çok etkilenen bölgeler olması tahmin edilmektedir. Bu bölgelerin, diğer bölgelere göre daha fazla küresel ısınmaya maruz kalacağı tahmin edilmekte ve sıcaklıklar mevcut artışlara göre iki kat daha fazla olacağı belirtilmektedir.

Küresel iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan ısınma ile Dünya genelinde meydana gelecek olan gıda sorunu ele alındığında durumun ehemmiyeti giderek artmaktadır. Bu durumun sonucunda ortaya çıkan etkilerden kurtulmak isteyen insanların da yer değiştirmeleri göz alındığında ne kadar büyük bir sorunla karşı karşıya kalacağımız ortaya çıkmaktadır.

Küresel iklim değişikliği ile ilgili araştırma yapan birçok uzman ve IPCC tarafından yayınlanan raporlarda Afrika'nın dünyadaki iklim değişikliğine karşı en savunmasız bölgelerden biri olduğu belirtilmektedir (WWF, 2013). Geçtiğimiz yüz yılda ölçülen en yüksek sıcaklıklara Afrika kıtasında ulaşılmıştır.1931 yılında Libya'da 55 derece, 1961 yılında Fas'ta 51.3 derece, 1967 yılında Sudan'da 53 derece ve 2018 yılında Cezayir'de 50.3 derece ile sıcaklık rekorları kırılmıştır (MGM, 2021). Yaşadığımız yüzyılın ortalarında ise küresel sıcaklıkta 1,5-2 derece artacak olması tahmin edilse de bu artışın Afrika'da 6 derecelik bir artış olacağı beklenmektedir. Meydana gelebilecek bu artışlar sonucunda ilerleyen dönemlerde yağışların azalması ve sıcaklığın artması gibi sonuçlar ortaya çıkacak ve Afrika'nın büyük bir bölümü kuraklık ve kıtlıktan kaynaklı sıkıntıların artacağı belirtilmektedir (Euronews, 2021). Bu durumla birlikte bölgedeki mevcut kuraklığın artarak devam edeceği düşünülmektedir. Ayrıca Afrika'nın yüzey ve yer altı su kaynaklarının azalması ve temiz suya erişimin giderek zorlaşması, bölgede deniz seviyesinin yükselmesi ve taşkınların da artması ortaya çıkacak diğer sorunlardır. Afrika'nın kuzey ve batı bölgesi ile denize kıyısı bulunan Orta Afrika bölgesinde yaşayan 3 milyon insan sadece bu yüzyılın sonunda deniz seviyesinin yükselmesinden

etkileneceği tahmin edilmektedir. Bu durumun yanında kuraklık, su kıtlığı, deniz yükselmesi, kasırđa ve aşırı yağışlar sonucu meydana gelen sellerde Orta Afrika bölgelerinde yaşayan insanların yaşadıkları bölgeleri terk etmesine zemin hazırlamaktadır. Kuraklık, çölleşme, su baskını ve seller ile yaşanan sorunlar ileri de ortaya çıkacak olan açlık ve su kıtlığının bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada Afrika'da yaşanan iklim değişimleri ve bunun sonucunda meydana gelen göç olaylarına yönelik birçok yerli ve yabancı makale ile bilimsel araştırmalar incelenerek Orta Afrika bölgesinde yaşanan sorun ortaya konmuştur. Özellikle Sahel bölgesi diye adlandırdığımız Senegal, Mali, Nijer, Çad, Sudan ve Orta Afrika bölgesinde yer alan Angola, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kamerun, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Gabon, Zambiya, Zimbabve, Nijerya, Mortitanya ve Burkino Faso gibi ülkelerin mevcut durumları ile küresel iklim değişikliğinden nasıl etkilendikleri ve ilerleyen dönemlerde nasıl etkilenecekleri ele alınmıştır. Küresel iklim değişikliğinin ne olduğu, Orta Afrika üzerinde ki olumsuzlukları ve iklim değişikliğine bağlı olarak meydana gelen iklim mültecilerinin mevcut hukuki yapısı bu çalışma kapsamında incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırma Konusu ve Problemi

İklim değişikliği; Sanayi devriminden başlayarak günümüze kadar devam eden süreçte ortaya çıkan hava sıcaklığının artması birçok doğal afete neden olmuş, küresel ısınmanın yol açtığı olağanüstü hava koşulları tüm dünyayı olumsuz etkilemiştir. Tüm bu etkilerden dolayı içinde bulunduğumuz durum iklim krizi olarak değerlendirilmektedir. Konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar iklim krizinin bazı bölgeleri daha erken ve daha fazla etkileyeceğini göstermektedir. Bu durumun nedeni, iklim krizinin ekolojik etkilerinin o bölgelerde daha güçlü olması ya da bölgelerin kalkınma stratejilerinin ve sosyo-ekonomik düzeyinin yetersizliği olabilmektedir. Bu tip alanlara kırılgan alanlar olarak tanımlanır. Bu alanlarda oluşan etkilerin sadece ekolojik açıdan değil, sosyal ve ekonomik açıdan da etkileri görülmektedir. Belirtilen bu kırılgan alanlar içerisinde de Afrika kıtası en hassas bölgelerden biridir. Afrika kıtasının iklim koşulları küresel ısınmanın etkilerinden bağımsız olarak ele alınsa bile kıtanın gelişimini ciddi ve olumsuz etkilemektedir. Öte yandan, Afrika kıtasının tamamının ürettiği karbondioksit emisyonları (2020 verilerine göre toplam emisyonların yaklaşık %1'i) dikkate alındığında, Afrika'ya özgü eylemlerin iklim kriziyle mücadelede etkisiz olduğu sonucuna varılmaktadır (UCSUSA, 2020). Afrika kıtasındaki kuraklık ve çölleşme gibi doğal afetlerin birçok ekonomik krize sebep olacağı ve bunun olumsuz etkilerinden özellikle Sahel diye adlandırdığımız Orta Afrika bölgesinin daha fazla etkileneceği dikkate alınmalıdır.

Orta Afrika'ya meydana gelen göçlerin nedenlerine bakıldığında karşımıza dört ana faktör öne çıkmaktadır. Bunlar: iklim değişikliği, çatışmalardan kaynaklanan siyasi istikrarsızlık, terör ve şiddetin artması ve yoksulluk. Bu dört ana faktörün yol açtığı güvenlik ve ekonomik zayıflıklar nedeniyle milyonlarca insan ülkenin başka bölgelerine, ülke dışına veya farklı kıtalara göç etmek zorunda kalmaktadır. Tüm bu ana nedenlerin aslında iklim değişikliğinden kaynaklanan kuraklık, çölleşme ve su kıtlığına dayandığı görülmektedir. İklim değişikliğinin Afrika'daki etkisine örnek olarak; Doğu ve Orta Afrika'da 2012 yılında başlayan şiddetli kuraklık halen devam etmektedir. Bu anlamda Somali, Güney Sudan, Etiyopya, Kenya, Cibuti, Sudan, Uganda, Burundi' ve Sahel bölgesinde yaşanan şiddetli kuraklıklar bölgede milyonlarca insanın hayatını etkileyen

kıtlığa neden olmaktadır. Ayrıca kuraklığın neden olduğu çevresel felaketler toprağın bozulması ve tuzlanma gibi etkisini daha uzun vade de gösterecek olumsuzluklarda devam etmektedir. Bu bakımdan Afrika kıtasında meydana gelen göçün önemli bir kısmı çevre felaketlerine ve olumsuz ani iklim değışikliklerine karşı bir tepki olarak gerçekleşmektedir.

Bu tez çalışmasında; Küresel Isınma ve İklim değışikliğinin nedenleri, Afrika kıtasında iklim değışikliğinin olumsuz etkileri ve bu etkileri sonucunda meydana gelen göç olayları ele alınacaktır. Ayrıca Afrika kıtasında ortaya çıkan çatışma, siyasi istikrarsızlık ve ekonomik krizlerinde altında iklim değışiminin yarattığı olumsuz etkilerinin sonuçları ele alınarak bu sorunlar ile ortaya çıkan iklim mültecilerinin sorunlarının ele alınması hedeflenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın en önemli amacı iklim değışimi sorununun ele alınarak özelde Orta Afrika bölgesinde yaşanan hava olayları sonucunda meydana gelen göçlerin sebeplerinin ve sonuçlarının ortaya konmasıdır. Bu çalışma doğrultusunda aşağıda yer alan araştırma sorularına cevap bulabilmektir:

- Küresel Isınma nedir?
- Küresel Isınma sonucunda ortaya çıkan İklim Değışimleri nelerdir?
- İklim Değışimleri sonucunda insanlar nasıl etkilenmektedir?
- İklim Değışimleri sonucunda meydana gelen göç hareketleri konusunda yapılan çalışmalarda nelerin üzerinde durulmuştur?
- İklim Değışimlerinin Orta Afrika bölgesinde etkileri nelerdir?
- Orta Afrika'da meydana gelen göçlerin temel sebebi nedir?
- İklim Mültecilerin hukuksal sorunları nelerdir?
- İklim değışimleri sonucunda meydana gelen olaylara bakış açıları nelerdir?
- Özelde Orta Afrika Bölgesi olmak üzere küresel anlamda iklim değışimleri sonucunda meydana gelen göçlere yönelik çalışmalar neler olmalıdır?
- İklim göçmenlerin içinde buldukları sorunlara karşı hangi çözümler sunulmuştur?

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada tarama modeli kullanılarak konu ile ilgili literatür taramasından yararlanılmıştır. Doküman analizi olarak da bilinen bu yöntem, incelenen olay veya olay hakkında bilgiler toplanarak literatür içerisinde konu ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalara ve çalışmalara dayanır (Yıldırım ve şimşek, 2008). İklim değişiminden kaynaklı göç hareketleri ve Orta Afrika'da bu durumdan kaynaklı yaşanan sorunlar üzerine ilgili literatür taranmış, konunun içeriğine uygun olduğu düşünölen çalışmalar değerlendirilerek analiz edilmiştir. İklim değişimi, göç ve Orta Afrika da yaşanan iklim değişimi konusunda incelenen yerli ve yabancı makaleler sonucunda özömlenen veriler analiz edilerek kavramsal bir ereve oluşturulmaya çalışılmış ve değerlendirme yapılmıştır.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Küresel Isınmanın etkileri ile Orta Afrika bölgesinde ortaya çıkan iklim göçlerinin ele alındığı bu çalışmada, iklim mültecilerine ulaşım konusunda ve onların görüşlerinin alınması konusunda sınırlılıklar yaşanmıştır. Bunun dışında gözlenebilir olayların dışında iklim değişikliği ile ilgili verilere sadece bilimsel araştırma ve verilerden ulaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde göç kavramının tanımı, göç ile ilgili terimler, küresel ısınmanın tanımı, iklim değişiklikleri ve iklim mültecileri konusunda açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Göç Tanımı ve Kapsamı

Tarihin her döneminde insanlar yaşadıkları bölgelerden daha yaşanabilir bir bölgeye doğru hareket ederek, yeni yerlerde geçici veya sürekli olarak yerleşmelerine göç denilmektedir. Bu yönüyle göç, insan ve insan topluluklarının yaşadıkları alanları sürekli veya geçici olarak terk edip başka yaşam alanları bulma hareketidir (Saydam, 1997). İlk dönemlerde insanları göç etmeye zorlayan olaylar iklim koşulları, savaş, açlık ve kıtlık gibi nedenlerken günümüzde bunlar yerini siyasi, kültürel, iktisadi, eğitim, dini ve endüstrileşme gibi sebeplere bırakmıştır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015).

Ancak her yer değiştirme hareketini göç olarak nitelendiremeyiz. Göç, kırsal ve şehir gibi yerleşme alanlarından çeşitli nedenlerle yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketidir. Turizm amaçlı geziler, ticaret, sağlık gibi sebeplerle yapılan geçici ziyaretler göç kapsamına girmemektedir. Bir hareketin göç olarak nitelendirilmesi için belirli bir bölgeye veya ülkeye kalıcı olarak yerleşilmesi gerekmektedir. Yani göçü sadece ekonomik sebeplere bağlayamayız. Savaş, baskı sonucu sınır dışı edilme ve bulunduğu bölgedeki afet ve sosyal nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalmak bu kapsamda değerlendirilebilir (Üner, 1972). Farklı bir açıdan bakıldığında göç, farklı nedenlerin etkisiyle kişilerin uzun bir zaman için yer değiştirmesi hareketi olarak nitelendirilmektedir (Akkayan, 1979). Bir diğer şekliyle göç, çalışmak ve mevcut hayat standartlarından daha iyi yaşam olanakları bulmak amacıyla, insanların yaşadıkları yerlerden ayrılıp daha iyi bir yaşam koşulları elde etmek için kesin ya da geçici olarak yerleşmeleri şeklinde tanımlanabilir (Aktel ve Kaygısız, 2018).

2.1.1. Nedenleri

İnsanları göçe zorlayan birçok farklı neden vardır. Bunlar siyasal, ekonomik, kültürel ve doğal nedenlerdir (Ekici ve Tuncel, 2015). Bu bölümde insanları göçe zorlayan çeşitli sebepleri ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

Doğal Nedenler: İnsanlar yaşadıkları bölgelerdeki meydana gelen sel, deprem, heyelan, çölleşme, volkanik patlama gibi doğal afetlerden dolayı buldukları bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır. Yüzyıllar boyunca yaşanan doğal afetler insanların yurtlarını değiştirmesinde en büyük etken olmuştur. Örneğin 1999 yılında yaşanan Marmara depremi sonucu birçok kişi yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır (Varol ve Gültekin, 2016). Geçtiğimiz yılda Avusturalya’da yaşanan orman yangınında yine binlerce kişi yer değiştirmek zorunda kalmıştır. İleride ele alacağımız İklim Göçleri bölümünde yer alacak doğal sebeplerden dolayı meydana gelen göçleri daha ayrıntılı bir şekilde ele alacağız.

Ekonomik Nedenler: Ekonomik sebeplerden dolayı yapılan göçlere genel olarak bakacak olursak bu sebepten dolayı meydana gelen göçleri Sanayi devriminden sonrasında rastlanmaktadır. Sanayi devrimi insanları özellikle ekonomik şartların iyi olduğu, iş imkânlarının fazla olduğu bölgelere göç ederek kendilerine yeni bir yaşam kurmaya özendirmiştir. Örneğin Türk işçiler 1960’lı yılların başında Almanya’da ortaya çıkan işgücü eksikliğini karşılamak üzere Türkiye’den binlerce insan Almanya’ya göç etmişlerdir. Bu durumun en önemli sebebi göç ettikleri bölgelerdeki ekonomik koşulların yaşadıkları bölgelerden çok daha iyi olacağı düşüncesidir (Bostan, 2017).

Siyasal Sebepler: Siyasi göçlerin en büyük sebepleri; savaşlar, mübadele, ülke sınırları değişimi gibi olaylardır. Yüzyıllar boyunca toplumlar birbirlerine üstünlük kurma çabası içerisinde olmuşlardır. Bu mücadelelerinde haklı veya haksız olsunlar birçok masum insanın bu durumdan etkilenmiştir. Özellikle I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında meydana gelen yer değiştirmeler ve büyük mübadeleler bu kapsamda değerlendirilebilir. Siyasal sebeplerle yapılan göçler kalıcı nitelikteki göçlerdir (Çağlayan, 2006).

Kültürel ve Sosyal Sebepler: İnsanların, eğitim, sağlık ve güvenlik kaygısı, gibi nedenlerle sosyal hayat standartlarını daha iyi bir duruma getirme çabası veya nüfus artışı ile yaşanan sıkıntılardan dolayı yaptıkları göç hareketlerine kültürel ve sosyal sebepler etkin rol oynar. Bu gibi durumların dışında göç edilecek bölgenin fiziki ve sosyal çekiciliği, bireyin sosyal çevresinde yaşadığı uyumsuzluklar gibi sebepler göçlerin ortaya çıkmasında son derece etken rol oynar. İnsanların yaşadıkları bölgelerdeki sosyal baskı, şiddet, kan davası ve kültürel yabancılaşma gibi olgular bu tür göçlere örnek olarak gösterilebilir (Göçmen, 2008). Bu olaya en güzel örnek 2011 yılında Suriye’de yaşanan baskı ve şiddet olayları nedeniyle vatanlarını bırakarak terk etmek zorunda kalan

milyonlarca Suriyeliyi gösterebiliriz. Ayrıca insanların belirli bir gelir seviyesine ulaşırp daha sakin bir yaşam sürme arzusu bu tür göçlerin diğeri bir etkenidir.

2.2.Göç Türleri

Göç türleri çeşitli nedenlere göre ayrılmaktadır. Kimi insan daha rahat bir yaşam sürmek kimi insan ise yaşadığı zulümden kurtulmak için göç etmektedir. Göç türlerini serbest iradeyle ve zorunlu gerçekleşen göçler olarak ele alacağız.

2.2.1.Serbest Göçler

İnsanlar yaşadıkları yerlerdeki yaşam şartlarından memnun kalmayarak daha kaliteli bir yaşam sürmek amacıyla yeni fırsatlar elde etme için buldukları bölgelerden kendi arzularıyla göç etmektedirler (Aktel ve Kaygısız, 2018). Çocuklarına daha iyi bir eğitim imkânı sunmak, daha iyi iş imkânları yakalayarak gelir seviyelerini arttırmak ya da daha sakin bir yaşam sürmek amacıyla yapılan göçler bu kapsamda yer almaktadır. Günümüzde beyin göçü olarak tanımladığımız göç hareketleri de serbest irade ile gerçekleşen göç hareketleri içerisinde yer almaktadır. Bu göç hareketi kalıcı olduğu gibi geçici bir süre içinde gerçekleşebilmektedir. Özellikle kentleşme sürecinin hızla arttığı son yüzyılda bu tip yer değiştirmelere sıklıkla rastlamaktayız. Makineleşmenin artması ile köylerde ihtiyaç duyulan insan gücünün azalması sonucunda daha iyi iş imkânları için köyden kente doğru yapılan göçleri de bu kapsamda değerlendirebiliriz (Ekici ve Tuncel, 2015).

2.2.2.Zorunlu Göçler

Yüzyıllar boyunca milyonlarca insan yaşadıkları ülkelerindeki savaş, insan hakları ihlalleri, yoksulluk, karşılaştıkları baskı ve zulümden kaçmak gibi nedenlerle yaşadıkları ülkelerden göç ederek başka ülkelere iltica etmek durumunda kalmıştır (Yıldırım ve Altunışık, 2002).

Bunun dışında yaşanan deprem, sel, çölleşme, su altında kalma riski, orman yangını gibi doğal nedenlerle yine buldukları alanları terk ederek farklı bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Tüm bu sebepler zorunlu gerçekleşen göçlere örnek olarak gösterilmektedir. Bu çalışmada özellikle doğal nedenlerle göç etmek zorunda kalan insanların durumları ve yaşadıkları sıkıntılara değinerek göç literatürüne yeni giren bir kavram olan İklim göçleri terimini ve bu sebeple göç etmek zorunda kalan insanların mevcut durumlarını ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı işleyeceğiz.

2.3.Göç Kuramları

İnsanlık tarihinin başladığı zamandan bu yana olan göç, 19.yüzyıldan itibaren derinlemesine incelenen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihin ilk zamanlarından bugüne kadar insanlar daha iyi yaşam koşulları için göç etmiştir. Bu göçlerin de birden fazla nedeni bulunmaktadır. Birçok bilim insanı bu nedenleri kendilerine göre değerlendirmiş ve çok farklı kuramlar ortaya koymuştur. Ortaya çıkan bu kuramlarla göç olgusunun birçok nedene bağlı olduğu ve genel geçer bir kavram olmadığı söylenebilir.

Göç kavramının yapısı incelendiğinde göç türlerinin ve bunların ortaya çıkmasının sebeplerini belirlemek için birçok göç kuramının incelenmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Bu sebeple iklim göçlerinin birçok göç kuramı içerisinde yerini belirlemek ve bu göçün hangi kurama dayandığını belirlemek amacıyla bugüne kadar ortaya atılan göç kurmalarının incelemesini yapmaktayız. Ancak göç kurmaları içerisinde iklim göçlerinin ortaya çıkması konusunda bir değerlendirmede bulunmak gerekirse bu kavramı karşılayan bir göç kuramının tam olarak olmadığı görülmektedir. Bu sebeple iklim göçlerinin derinlemesine incelenmesi ve üzerinde dikkatle durulması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Güllüpinar, 2012).

Göç hakkında zaman içerisinde birçok kuram ortaya çıkmıştır. Göç kavramı üzerine çalışma yapan ilk kişi olarak Georg Ravenstein karşımıza çıkmaktadır. Ravenstein 1885 ve 1889 arasında “The Laws of Migration” adlı çalışmada göç olgusunun belli bir kurala ve sistematığe göre ortaya çıktığını anlatmaya çalışmıştır (Ravenstein, 1885, akt. Özcan, 2016). Ravenstein, Avrupa’da ve özellikle İngiltere’de Sanayi Devriminin etkisiyle fabrika sayılarındaki artış ve buna bağlı olarak ulaşım alanındaki gelişmeler insanların kırdan kente doğru yoğun bir şekilde göç etmesine sebep olmasının üzerinde durmuştur. Ravenstein göre göç daha çok ekonomik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Göç olgusunun bir sistematığı olduğuna ve birbirini tetikleyen etkileri üzerinde durmakta ve göçün zincirleme bir olay olduğuna işaret etmektedir (Ravenstein, 1885, akt. Özcan, 2016; Akbaş, 2020).

Ravenstein’in kuramına atıfta bulunan ve Lee 1966’da yayınladığı “A Theory of Migration” adlı makalede itme-çekme kuramına işaret etmiştir. Bu kuram göçlerin ortak özelliklerini yaşayan bölgeyle ilgili faktörler, gidilmesi planlanan yerle ilgili faktörler, araya giren engeller, bireysel faktörler (Yalçın, 2004) şeklinde sıralanmıştır. Lee’ye göre yaşanan yer ile gidilmesi düşünülen hedef ülke arasında birçok itici ve çekici güçlerin

olduğunu ve bu itici ve çekici güçlerin kişiden kişiye göre değiştiğini belirtmektedir. Kişinin yaşı, inanışları, aile yapısı gibi etkenler bu durum için belirleyici bir etken olmaktadır. Çocuğu olan bir kişi için kentlerdeki iyi eğitim koşulları çekici bir güç olurken çocuğu olmayan biri için bu durumun herhangi bir etkisi yoktur. Yani göç eden kişilerin ihtiyaçlarına göre göç etme sebepleri farklılık gösterebilmektedir. Göç kuramları genel olarak incelendiğinde ekonomik temellere dayandığı görülmektedir. Neoklasik göç kuramında da göçün ortaya çıkmasında arz talep durumunun önemli bir etki olduğunu savunulmuştur. Bu göç kuramına göre iş gücünün fazla olduğu ancak emek ücretinin düşük olduğu ülkelerden iş gücünün az ancak emek ücretinin fazla olduğu ülkelere doğru bir göç durumunun olduğu belirtilmektedir (Çağlayan, 2012). Bu kurma göre insanlar emek ücretinin düşük olduğu ülkelerden emek ücretlerinin fazla olduğu ülkelere doğru göç eğilimi göstermektedir.

W. Petersen'in ortaya koyduğu göç kuramında ise Lee'nin İtme-Çekme ve Stouffer'in ortaya koyduğu kesişen fırsatlar kuramında ortaya atılan göçün ekonomik temellere dayanmasından farklı boyutları olduğunu savunmuştur. W. Petersen 1958 yılında yayınladığı "Göçün Genel Tipolojisi (A General Typology Of Migration)" adlı araştırmasında birçok farklı göç kaynağını inceleyerek bireysel ve sınıfsal farklılıkları ele alarak 5 farklı göç modeli ortaya koymuştur (Aydemir ve Şahin, 2017). Petersen'in ortaya koyduğu bu çalışmada üzerinde durduğu şey itme çekme durumunun altında yatan etkenlerin neler olduğudur. Göç olayına sebep olan durumların zaman içerisinde değişeceğini ve mevcut durumda göçün çekme etkisinin değişerek itme etkisine dönüşebileceğini belirtmiştir. Dual göç kuramı iş piyasasını ikiye ayrılan bir sistem olarak ele alınmaktadır. Bu kurma göre iş piyasasının birincil grubu düzenli iş imkânları olan ve yüksek ücretli işlerin olduğu iş alanlarıdır. İkinci grup ise vasıfsız işgücünün çalıştığı, güvencesiz, mevsimlik ve az tecrübe gerektiren işlerin bulunduğu sektörlerdir. Yerel halk tarafından tercih edilmeyen ikinci grup işleri için ülke dışından işçi sağlamaya yönelik bir plan söz konusudur. Michael J. Piore tarafından savunulan bu kuram göçlerin, göç veren ülkelerin itme etkilerinden değil göç alan ülkelerin çekme etkilerinden kaynaklandığını savunmaktadır (Massey vd., 2014).

İlişkiler ağı ya da göç ağları kuramına gelince; göçmenler arasındaki ilişkileri ve göçün devamlılığı üzerinde durmaktadır. Bu kuram göç alan ve göç veren ülkeler arasındaki göçmenlerin kurdukları sosyal ilişkiler ile göçün yer ve zamanda devam etmesini etkileyen değişkenler ile ilgilenmektedir (Güllüpinar, 2012).

Mabogunje öncülüğünde geliştirilen göç alma kuramına göre birden fazla ülkenin aralarında kurduğu göçmen değişimi programına denir. Bu kurma göre göre gerçekleşen göç hareketi daha önce kurulan ikili ilişkiler üzerine meydana gelmektedir. Gerçekleşen göç hareketlerinde iki ülke arasındaki sömürgecilik ilişkisi ön plandadır. Bu durumda göç edilecek olan bölgenin yakınlığı veya uzaklığı göç için bir etken değildir. Sömürgeci ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücünü sağlamak amacıyla kendine bağlı sömürge ülkelerinden sağladığı insan gücüne dayalı bir göç hareketidir. Onun için ülkeler arasında sosyal ve ekonomik bir bağ kurulmaktadır. Bu kurmada öne çıkan başka bir teori ise bir ülkenin birçok göç sistemine dâhil olabileceğidir. Ancak bu olay göç veren ülkeler değil, göç alan ülkelerde daha yaygın bir durumdur (Çağlayan, 2006).

Immanuel Wallerstein tarafından ortaya konan dünya sistemi (merkez-çevre) kuramı, Samir Amin'in merkez-çevre kavramlarını da içine alarak geliştirilmiştir. Bu kuram 1500'li yıllarda başlayıp 19. yüzyıla kadar devam eden kapitalist düzeni merkeze alarak oluşturulmuş bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern dünya sistemleri teorisi olarak da adlandırılan bu kuramda önemli olan merkez olarak adlandırılan gelişmiş ülkelere sağlanan iş gücü ve sermayenin aktarılmasıdır. Amerika, İngiltere, Japonya ve Batı Avrupa ülkeleri merkez ülkeler, Afrika, Güney Amerika ve Asya ülkeleri çevre ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya, 2018).

Guilomoto ve Sandron'un tarafından 2001 yılında geliştirilen bu göç kuramı "Kurumsal Teori" ya da "Kurumsal Kuram" olarak anılmaktadır. Bu kurama göre ilişkiler ağı devam etmekte ve kurulan bu network çerçevesinde göç hareketlerinin meydana geldiği savunulmaktadır. Savunulan bu kuramda bir kurumsal bir de örgütsel yapı savunulmaktadır. Kurumsal yapı da göç ağını düzenleyen, göçmenlerin göç ve işlem maliyetlerini azaltan standartları temsil ederken, örgütsel yapı ise o ağ içerisindeki öncü göçmenlere yönelik yardımları temsil etmektedir (Bakewell, 2015).

Görüldüğü üzere ortaya atılan kuramların tamamı göçün hangi temel parametreler üzerinden hareket ederek ortaya çıktığını, onu etkileyen ekonomik, sosyal, zamansal ve mekânsal olayların her birinin ayrı ayrı etkilerinin nasıl olduğu üzerinde durulmaktadır.

2.4.Göçmen ve Mülteci Kavramları

Göçün uluslararası alanda genel kabul görmüş bir tanımı olmamakla birlikte, göçmenlik, herhangi bir zorlama olmaksızın kendi özgür iradesiyle daha rahat bir yaşam

sürmek için bir ülkeden diğerine göç eden kişi olarak tanımlanmaktadır (Koç, Görücü ve Akbıyık, 2015).

Uluslararası hukukta “mülteci” kavramı ise "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişidir" (Koç, Görücü ve Akbıyık, 2015).

2.5.Göçü Etkileyen Faktörler

Göç insanların bir yerden diğerine hareketidir. Göç bir ülke içinde veya ülkeler arasında olabilir. Göç kalıcı, geçici veya mevsimlik olabilir. Göç çeşitli nedenlerle gerçekleşir. Bunlar ekonomik, sosyal, politik veya çevresel olabilir. İtme ve çekme faktörleri göçü yönlendirir. Göç hem arkada bırakılan bölgeyi hem de göçmenlerin yerleştiği bölgeleri etkilemektedir. Bu etkiler hem olumlu hem de olumsuz olabilir. İnsan göçü ve göçe karar verme süreçleri daha önceden meydana gelen, asırlık bir olgudur. Karar verme süreci göç sırasında ve sonrasında daha geniş ekonomik, sosyal ve kültürel koşullar tarafından şekillenmeye devam etmektedir (IOM, 2018).

En eski zamanlardan beri insanlar sürekli hareket halindedir. Bazı insanlar iş veya ekonomik fırsatlar aramak veya okumak için yer değiştirmektedir. Bazıları ise çatışma, zulüm, terörizm veya insan hakları ihlallerinden kaçmak için hareket etmektedir (Çağlayan, 2006). Bu araştırmamızda insanların iklim değişikliğinin, doğal afetlerin veya diğer çevresel faktörlerin olumsuz etkileri karşısında

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KÜRESEL ISINMA

18. yüzyılın son çeyreğinde Avrupa’da başlayan Sanayi Devrimi ile başlayan ve 1950’li yıllardan itibaren hızlı bir sanayileşme dönemi ile giderek artarak atmosfere fazla miktarda bırakılan CO₂, CH₄ ve N₂O gibi gazların neden olduğu sera etkisi nedeniyle bu gazlar yavaş yavaş atmosfere salınmıştır. 1950’lerde seri üretimin başlamasıyla hızlı bir sanayileşme dönemine girilmiştir. Bu sebeple de yeryüzünde (Dünya yüzeyine yakın troposfer) sıcaklıkta kademeli bir artışa neden olmuştur.

Tablo 1.
Sera Gazları Birikimlerindeki Değişiklikler

	Sanayi Devrimi Öncesi	2005	Değişim%
O ²	280 ppm	379 ppm	%35
H ⁴	715 ppb	1174 ppb	%148
N ²⁰	270 ppb	319 ppb	%18

2. Kaynak: <http://www.climatevolunteers.com/?page=iklimDegisikligi>

İnsanlık tarihinin başlangıcından Sanayi Devrimi’ne kadar olan süreçte insan hareketliliği sürekli olmuştur. Ancak bu aktiviteler küresel ısınma dediğimiz olaya hiçbir zaman neden olacak etkiler yaratmamıştır. Ancak son dönemlerde özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak sınıflandırdığımız ülkeler sanayileşme adına yaptığı çalışmalar ile atmosfere bıraktıkları zararlı gazlar ile yeryüzü sıcaklığının artmasına etki ederek küresel ısınma dediğimiz olayların yaşanmasına neden olmuştur. İklimlerin ortaya çıkmasında sera gazları büyük öneme sahiptir. Sera gazları güneşten gelerek yeryüzünde yansıyan ışınları tutarak yeryüzünün insanlar ve diğer canlılar için yaşanabilir sıcaklıkta kalmasını sağlamaktadır. Atmosferde bulunan sera gazları eğer olmasaydı yeryüzündeki sıcaklık ortalamasının günümüzdeki sıcaklık ortalamasından 33°C daha soğuk olabileceği düşünülmektedir. Son 30 yılda özellikle teknolojik gelişmelerin ve sanayileşmenin etkisiyle artan aşırı yakıt tüketimi, dünya nüfusunun hızla artması ve kullanılan araçlar sebepleriyle atmosfere salınan sera gazları, küresel ısınmanın etkilerini artırarak sürdürmektedir. Bu durumun yanı sıra ozon tabakasının incilmesi gibi faktörler de etkili olmaktadır. Küresel ısınma, dünya genelinde sıcaklık ortalamasının artmasından ziyade kavurucu sıcakların ortaya çıkmasıyla orman yangınlarının artması, kullanılabilir tarım arazilerin çölleşmesi, kasırga ve fırtına olaylarının artması, aşırı yağışlar sonucunda

sellerin görülmesi, buzulların erimesiyle deniz seviyelerinin yükselmesi ve erozyon sonucunda doğal felaketlerinin yaşanması gibi olaylarla çevresel koşulların insan yaşamını tehlikeye sokacak düzeye ulaşmasıdır (Akın, 2006).

3.1. Küresel Isınmanın Nedenleri

Küresel ısınmaya, insanların daha konforlu bir hayat sürme amaçlarından dolayı artan sanayileşme ile atmosferde oranı yükselen sera gazlarının neden olduğu düşünülmektedir. Sera etkisi aslında normal bir olaydır. İnsanlar tarafından çeşitli zararlı gazların fazla oranda doğaya verilmesi atmosferde bozulmalara sebep olmakta bu durumda da küresel ısınma dediğimiz olay meydana gelmektedir. Yeryüzünde sera etkisindeki artıştan sorumlu olan ve küresel ısınma dediğimiz olaya sebep olan gazlar %30-70 su buharı, %4-9 metan, %9-26 karbondioksit ve %3-7 ozon gazıdır. Ancak çeşitli nedenlerle insanların doğaya bıraktığı karbondioksit, su buharı ve metan gibi gazların bir kısmının güneş ışınlarının uzaya yansımalarını engellediği ve ısıyı emerek Dünya'nın aşırı ısınmasına neden olduğuna inanılmaktadır (Aksay, Ketenoğlu ve Kurt, 2005).

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2004 yılında yayınladığı "Türkiye Çevre Atlası" adlı çalışmada ki verilere göre insanların çeşitli etkileri sonucunda küresel ısınmanın artmasına sebep olan etkiler; enerji kullanımının %49, sanayinin %24, ormanların yakılması ve tahribinin %14, tarımsal faaliyetlerinin payı ise %13 olarak tespit edilmiştir (Akın, 2006).

Özellikle sanayileşme ile artan endüstrileşme ile karbon salınımının artması küresel ısınmanın artmasına neden olmaktadır. Bunun yanında ulaşımda toplu taşıma araçları yerine bireysel araç kullanımı ile trafikteki araç sayısının artması ile fosil yakıt tüketimindeki artışın hava ve su kirliliğine neden olmakta bunun sonucunda artan gaz miktarı yine küresel ısınmayı tetiklemektedir. Küresel ısınmanın artmasındaki en önemli etken ise insanların tüketim çılgınlığı sonucunda ihtiyaçları karşılamak için üretilen malzemelerin üretim aşamasında kullanılan kaynaklar, sera gazı emisyonununun %60'ını oluşturmaktadır (Bayraç, 2010).

Yaklaşık 200 yıldır yoğun bir şekilde ve gün geçtikçe artan bir miktarda bu kadar zararlı gazın doğaya bırakılması sonucunda neler olacaktır? Aslında küresel ısınmanın en önemli sorunu da budur. Son yıllarda yaşanan doğa olayları aslında bu durumun habercisidir. Yakın dönemlerde meydana gelen seller, orman yangınları, çölleşme gibi olaylar durumun ne kadar tehlikeli olduğunu göstermektedir. Küresel ısınma etkileri sonucunda yağış rejimlerinin azalması ile çölleşmelerin meydana gelmesi de önemli

sorunlardan biridir. Yıllık yağış miktarı 254 mm'den az olan ve bu bölgelerde buharlaşma oranının yağış miktarını aşan yerler, çöl olarak adlandırılan bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Küresel ısınma ile özellikle Afrika ve Güney Amerika'daki yağış oranlarının azalması çölleşmenin artmasına sebep olmaktadır (Reyhan ve Reyhan, 2016). Özellikle yaşanan bu olaylar sonucunda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHRC) verilerine göre 2008'den bu yana her yıl ortalama 21,5 milyon insan sel ve kuraklık gibi olaylardan dolayı buldukları alanları terk etmektedir. Ortaya çıkan bu durum iklim krizinin ne kadar tehlikeli olduğunun en önemli göstergesidir.

3.2. Küresel Isınmanın Sonuçları

Yapılan birçok araştırmada bilim adamları Dünya'nın belirli bir sistematik bir şekilde ısısının arttığı konusunda ortak fikre varmışlardır. Yapılan açıklamalarda küresel ısınmanın etkileri bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilim adamlarına göre küresel ısınma ve buna bağlı ortaya çıkan etkiler dünyanın bugüne kadar yaşadığı en önemli sorundur. Küresel ısınmanın ortaya çıkmasının en önemli sebepleri hızlı sanayileşme, düzensiz kentleşme, orman alanlarının yok edilmesi ve fosil yakıt kullanımının fazla olmasıdır (Demir, 2009).

Birçok bilimsel makalede ve araştırmada bilim adamları ortaya çıkan ısınma ile dünyada meydana gelecek olumsuz durumlar hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalara göre küresel ısınmanın etkileri dünyanın her yerinde aynı derecede olmayacaktır.

Özellikle orta ve yukarı enlemlerin bu durumdan daha fazla etkileneceği söylenmektedir. Afrika, Asya'nın güneydoğusu ve Orta Amerika bu durumdan en fazla etkilenecek bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Yozcu, 2011). Bu bölgelerde küresel ısınmanın diğer bölgelere göre daha fazla olacağı ve sıcaklık artışının mevcut durumdan iki kat daha fazla olacağı öngörülmektedir. Bu durum besin üretiminin büyük bir bölümünü karşılayan bu bölgelerde yaşanan olumsuz durum Dünya genelinde büyük bir gıda sorunun olacağını ortaya koymaktadır. Özellikle son dönemlerde yapılan açıklamalarda 2022 yılının ikinci yarısından itibaren Dünya genelini etkileyecek bir kıtlığın oluşacağı da bu durumu destekler niteliktedir. Bu durumun ortaya çıkmasıyla zaten mevcut halde ortaya çıkan kuraklık ve bunun sonucunda oluşan çölleşme etkileri ile mücadele etmek zorunda kalan ülkelere yenileri eklenecek ve gıda krizi giderek artacaktır (Gürlük ve Turan, 2008). Kuraklığın yanında yaşanan su sıkıntıları da özellikle Akdeniz havzasında ki endüstriyel üretim, turizm ve tarım gibi ekonomik kaynakları da olumsuz

etkilemektedir. Bu durum Avrupa içinde geçerlidir. Yapılan araştırmalarda Avrupa'da bulunan alanların %13'ü kuraklıktan etkilenmektedir (Kaya, 2018). Afrika ve Orta Doğu ülkelerinin bu duruma dâhil edilmesi, bu oranın çok daha büyük sayılara ulaşmasına neden olmaktadır. Küresel iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan ısınma ile Dünya genelinde meydana gelecek olan gıda sorunu ele alındığında ortaya çıkacak gıda krizinin ehemmiyeti giderek artmaktadır. Yaşanabilecek gıda krizi sonucunda ortaya çıkan etkilerden kurtulmak isteyen insanların yer değiştirmeleri göz alındığında ne kadar büyük bir sorunla karşı karşıya kaldığımız ortaya çıkmaktadır (Gürlük ve Turan, 2008). Araştırmamızın bu bölümünde özellikle küresel ısınmanın etkilerini ve ortaya çıkan sonuçları daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır

İklim yapısındaki değişim ve bu değişimin sebeplerinin insan kaynaklı mı yoksa doğal yollarla mı olduğu sürekli bir tartışma konusu olmuştur. İklim değişikliği farklı bölgelerde farklı etkileri olmaktadır. Ama genel kanı iklim değişikliğinin ortaya çıkmasının sanayi devrimi ile başlaması ve bu dönemden sonra artan endüstriyel faaliyetlerdeki artışla beraber değişimlerin hız kazandığıdır (Demir, 2009). Yapılan çalışmalar, bu değişimlerin ortaya çıkması ve etkilerinin belirlenmesi için teknolojideki değişimlerle birlikte daha belirgin bir hale gelmiş ve sonuçlarının tespit edilmesini sağlamıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte iklim değişimi konusundaki mevcut durumla önceki durumun aştırılması sağlanmış ve etkileri göz önüne serilmiştir. Yapılan bu çalışmalar sayesinde de küresel iklim değişikliği ve etkileri bilimsel olarak ortaya konmuştur (Şahin, 2009). Sera gazlarının etkisiyle atmosferdeki gazların birikmesi sonucunda Dünya'da meydana gelen sıcaklık değişimini ortaya koyan ilk araştırma 1827 yılında J. B. J. Fourier tarafından yapılmıştır. Küresel ısınma ile ilgili ilk detaylı araştırmayı ise 1896 yılında S. Arrhenius yapmış ve atmosferde biriken sera gazı daha da artması durumunda dünya ısısının 5-6 C° artacağını hesaplamıştır (Tüzer ve Doğan, 2021). Yapılan bu araştırmaları destekleyen ilk resmi araştırma 1957 yılında Hawaii'de ilk sürekli CO² gözlem istasyonunun kurulması ile yapılmıştır. Bu sayede elde edilen veriler ile atmosferdeki CO² oranının giderek arttığını ve yakın zamanda bu oranın daha da artacağını ortaya koymuştur (Doğan vd., 2020).

Sanayi Devrimi'nin etkisiyle başlayan endüstriyelleşme, artan sera gazlarının atmosferde birikmesine neden olmuş ve bu durum Dünya ısısında gözle görülür bir artışa yol açmıştır. Bu etkilerin sonucunda buzullar hızla erimeye başlamış ve birçok bölge sular altında kalma riski ile karşı karşıya kalmıştır (Atabey ve Yokaş, 2016). Bu durumun en önemli sebebi giderek değişen iklim koşulları ile sıcaklıkların sürekli artmasına bağlı

olarak buzulların erimesidir. Büyük kütleler halinde meydana gelen erimeler ile okyanus seviyelerindeki artışlar özellikle ada ülkelerini tehdit etmektedir. Aslında Dünyamızda binlerce yıllık aralıklarla belirli iklim değişimleri olmuştur. Ancak bu değişimler binlerce yıl yavaş bir şekilde gerçekleşmiştir (Iavarone ve Kaya, 2021). Günümüzdeki iklim değişimleri ise bu durumdan çok farklıdır. Geçmişte belirli bir zaman aralığında ve zamanla değişen iklim koşulları günümüzde çok hızlı bir şekilde değişmektedir.

Örneğin havaların ısınması ile okyanus ve denizlerde buharlaşmalar meydana gelir ancak sıcaklıklarının normalinden daha fazla olduğundan buharlaşma oranı da artmaktadır. Soğuyan hava ile bu buharlar yeryüzüne yağmur olarak dökülür fakat fazla su baharının etkisiyle yağışlar ani ve gereğinden fazla olmaktadır. Bu durumda seller ve su baskınları meydana gelmektedir. Buharlaşmanın bir başka olumsuz yanı ise kuraklık ve çölleşme ile ortaya çıkar.

Küresel ısınmanın etkilerini değerlendirecek olursak üç farklı durumda karşımıza çıkmaktadır:

Birincisi, buzul erimeleri sonucu su seviyelerinin artması ve birçok bölgenin sular altında kalma riskinin olmasıdır.

İkinci bir durum ise aşırı yağışlar ve ani hava olaylarının yaşanması ile su baskını ve sellerin olması böylece birçok yerleşim yerinin zarar görmesidir.

Son olarak da karasal bölgelerdeki aşırı sıcaklıklar kuraklığa ve toprakta tuzluluk oranının artmasına ve böylece çölleşmeyi meydana getirmektedir (Şimsek ve Kesbiç, 2020). Bu durumlara ek olarak, yaz aylarında meydana gelen aşırı sıcaklıklar ve ormanlık alanlarda gerçekleşen orman yangınları da bulunmaktadır. Özellikle son dönemlerde ülkemiz de orman yangınlarından olumsuz etkilenmektedir. Dünya geneline baktığımızda da özellikle Amerika ve Avusturalya kıtalarında milyonlarca dönüm alan aşırı sıcakların etkileri sonucunda çıkan yangınlardan kül olmuştur. Küresel ısınmanın etkileri ile doğal felaketlerin sayısında gözle görülür artışlar meydana getirdiği görülmüştür (Demir, 2009). Yukarıda anlattığımız bölümlerde iklim değişimleri sonucunda ortaya çıkan küresel ısınmanın etkileri hakkında bazı bilgilendirmelerde bulunduk.

3.2.1. Kuraklığa Bağlı Su ve Gıda Krizi

İklim değişikliğine bağlı olarak meydana gelen aşırı sıcaklıkların etkileri ile su kaynaklarında azalma ve kuraklık meydana gelmektedir. Buna bağlı olarak da dünyanın birçok yerinde su kıtlığı sıkıntısı yaşanmaktadır. Son yıllarda sıcaklıklardaki artış dünya genelinde yağışların azalmasına neden olmuştur (Kılıç, 2008). Yağışların azalması ile özellikle su kaynaklarında azalmalar meydana gelmiştir. Azalan kaynaklar ile temiz suya erişim imkânları da azalmıştır. Su, tarımsal üretim ve gıda güvenliği için çok önemli bir etmendir. Özellikle tatlı su kaynaklarındaki azalma sürdürülebilir kalkınma için önemli bir sorun teşkil etmektedir (Yılmaz ve Peker, 2013).

Dünya genelinde kuraklıktan etkilenen alanlar son 40 yıldır önemli oranda artmıştır. Dünya Gıda Programı Doğu Afrika Bölge Direktörü Michael Dunford, özellikle Afrika bölgesinde kuraklık riskinin üst seviyede olduğu Sahra altı Afrika'da bölge genelinde 81 milyon kişinin gıda güvenliğinin olmadığını belirtmektedir. Bunun yanında Akdeniz havzası ile Güney ve Batı Avrupa'da 1970'li yıllardan bu yana yağışlarda gözle görülür bir azalmanın olduğu ve kuraklık etkilerinin gittikçe arttığı görülmektedir (WFP, 2022).

Son dönemlerde artan sıcaklıklar sonucunda buharlaşmanın da artmasıyla ormanlık alanlarda meydana gelen aşırı kurumaya bağlı olarak orman yangınlarında önemli bir artış meydana gelmektedir. Bu durum ekolojik dengeyi olumsuz etkilemekte ve birçok yaşam alanının yok olmasına neden olmaktadır (Doğanay, 2004).

Kuraklıklardan en fazla etkilenen alanların başında tarım arazileri gelmektedir. Aşırı sıcaklıkların etkisiyle topraktaki buharlaşmanın fazla olması tarımsal ürünlerin yeterince su almamasına sebep olmaktadır. Bu durum tarımsal verimliliğe zarar vermekte ve ilerleyen zamanlarda önemli gıda sorunlarının karşımıza çıkmasına neden olacaktır. Afrika kıtasında özellikle Nijerya'da bulunan Çad Gölü havzası küresel ısınmadan olumsuz en önemli alanlardan biridir (Kaplunan, 2013). Çad Gölünde meydana gelen kuruma tarımsal üretimin azalmasına ve böylece gıda güvensizliğine yol açmaktadır. Gıda güvensizliği hem aşırı bir göç hareketine hem de bölge genelinde yaşanan istikrarsızlığa neden olarak bölge halkı için olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

Bu bölgelerin dışında Dünya genelinde Avusturalya, Brezilya, Çin ve Avrupa'nın birçok bölgesi kuraklıktan olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca ülkemizde de kuraklığın etkilerini 1970 yılından bu yana gözle görülür bir şekilde hissetmekteyiz. Yer altı kaynakları ve akarsularda ki azalmalar hem tarımsal sulama için hem de içme suları için gerekli olan su miktarının temin edilmesinde zorlukların yaşanmasına neden olmaktadır.

Küresel ısınmanın etkileri bu hızla devam ederse 2050 yılına kadar her 4 kişiden birinin tatlı su kaynaklarına erişimini imkânsız hale getirecektir (Kaplunan, 2013).

3.2.2. Çölleşme ve Kuraklık

Küresel iklim değişikliği ile doğrudan bağlantılı olan kuraklık ve çölleşme günümüzün önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İklim değişikliği ile ortaya çıkan aşırı hava olayları ile çölleşme ve kuraklık bir çevre sorunu olmanın yanında milyonlarca insanın yaşam alanını ve temel geçim kaynağı olan toprakları etkileyen küresel bir sorun oluşturmaktadır. UNCCD’de (Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi) Çölleşme iklim değişikliğinden ve insan etkinliklerinden kaynaklanan biyolojik, fiziksel, kültürel, ekonomik ve sosyal etkiler sonucunda kurak ve yağış miktarı az olan bölgelerde meydana gelen arazi bozulmaları olarak açıklanmıştır. Küresel ısınmanın etkilerine bağlı olarak ortaya çıkan ani hava olayları, yağışı az olan kurak alanları daha da kurak hale getirecek. Yağışlı olan yerler ise daha fazla yağış alacaktır (Demir, 2009). Önceki bölümde belirttiğimiz Akdeniz havzası, Afrika ve orta enlemler kuraklık ve çölleşmeden en fazla etkilenecek alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada ki kara alanlarının %30'unu çöller oluşturmaktadır. Bu alanların %28'lik kısmı da yarı kurak alandır. Bu bölgelerin aldıkları yağış oranı 250 mm'den azdır ve bu yağış oranının az olması sebebiyle mevcut bitki örtüsüyle asıl çöl alanlarını oluşturmaktadır (Kaplunan, 2013). Dünyadaki en büyük çöl alanlarından biri Afrika Kıtası'nda bulunan Sahra Çölü'dür. Bu çölün dışında Dünya üzerinde on dokuz büyük çöl alanı daha bulunmaktadır. Asıl sorun mevcut çöl alanlarının varlığı değil, küresel iklim değişikliği sonucunda yeni çöl alanlarının oluşmasıdır. Bizler için sorun teşkil eden durum, tarım yapılabilen, ekonomik ve biyolojik olarak üretken bir arazinin bu özelliklerini kaybederek kullanılamayacak duruma gelmesi ile oluşan çölleşmedir (Şahin ve Kurnaz, 2014). İklim değişikliğiyle meydana gelen çölleşme, tarımsal üretimdeki düşüşler ve bunun sonucunda meydana gelen gıda yetersizliği, üzerinde önemle durulması gereken konuların başında gelmektedir.

İklim değişikliği ile ortaya çıkan çölleşme sonucunda her yıl ortalama 12 milyon hektar alanda toprak kaybı meydana gelmektedir. Bu kayıplar sonucunda ortaya çıkan gıda yetersizliği ile oluşan kıtlık ve çatışma ile 1,5 milyar insan göç etmek zorunda kalmaktadır (Türkeş, 2012). Dünya genelinde ortalama 170 ülke çölleşme ve kuraklıktan etkilenmektedir. Bu oran gün geçtikçe de artmaktadır. BM'ye göre iklim değişikliği ile

oluşan çölleşme ve kuraklık sonucunda küresel ekonominin 2050 yılına kadar 23 trilyon dolar zarar edeceği ön görülmektedir (Demirbaş ve Aydın, 2020).

Çölleşme ve kuraklığın en fazla etkilediği bölgelerden biri olan Sahra Altı Afrika bölgesinden 2050 yılına kadar Afrika'nın farklı bölgelerinden Avrupa'ya yaklaşık 200 milyon kişinin göç edeceği tahmin edilmektedir. Bu durumun önüne geçmek ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak amacıyla 100 milyon hektar alanın 2030 yılına kadar BM'nin yürüttüğü Afrika Orman Restorasyon Girişimi kapsamında rehabilite edilmesi planlanmaktadır (An, Turp ve Kurnaz, 2021). Bu rehabilite alanlarının başında da Aral Gölü çevresi gelmektedir. Bilindiği üzere yaşanan iklim değişikliği ile en büyük çölleşme alanı %95 oranında kuruyan Aral gölü ile meydana gelmiştir. Aral gölünü besleyen Amuderya ve Sirderya Nehirleri üzerine yapılan barajlar ile bilinçsizce bir su biriktirmesi gerçekleştirmiş ve bu barajların etkisiyle 1960 yılında göle yılda 110 milyon metreküp gelirken bu barajların yapımın ardından yılda 5 milyon metreküpün altında su gelmeye başlamıştır (Özdemir ve Bahadır, 2009). Bu durum sonucunda bölgenin önemli su kaynağı olan Aral gölü çevresinde gözle görülür bir çölleşme ile bölgede 3. bir çöl olarak Aralkum'dan bahsedilmeye başlanmıştır.

Çölleşmeye maruz kalan alanlar sadece Aral bölgesiyle sınırlı değildir. Bilindiği üzere arazilerin yarısından fazlası çöl veya yarı kurak arazi olan Afrika'da çölleşmenin etkilerinin hissedildiği önemli bölgelerin başında geliyor. Bu bölgelerde yaşayan 184 milyon kişinin bu durumdan olumsuz etkilendiği belirtiliyor. Bunun yanında ülkemizde çölleşmeden olumsuz etkilenen bölgeler açısından üst sıralarda yer almaktadır. Özellikle azalan orman alanları ile arazi kullanımının büyük çoğunluğunu oluşturan tarım arazilerinin %59'u, meraların %64'ü, orman arazilerinin % 54'ü belirgin bir düzeyde erozyona maruz kalmaktadır (Özdemir ve Bahadır, 2009).

Yaşanılan bu olumsuz durumların önüne geçmek amacıyla sürdürülebilir kalkınma planları hazırlanmaktadır. Bu planlarla tarım arazilerinin daha verimli ve etkin bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır. Bu şekilde gıda güvensizliğinin de önüne geçilmek istenmektedir. Türkiye'de bu etkileri azaltmak amacıyla Kuzey Akdeniz Bölgesel Yürütme ekibine dâhil olarak ileride yaşanacak sorunların önüne geçmek için yapılan çalışmalarda etkin rol almaktadır (Koca ve Somuncu, 2021).

3.2.3. Deniz Seviyesindeki Yükselme ve Sel Felaketleri

IPPC'nin "1.5°C Özel Raporu"nda yayınlanan küresel ısınmanın mevcut seyrinde devam edip ısınmanın 1,5 santigrat derece ile sınırlandırılabilse Hindi Kuş Himalaya bölgesindeki buzulların %36'sının eriyeceğini böylece deniz seviyelerindeki artış nedeni ile birçok ada ve sahil kasabasının sular altında kalma riski içerisinde olduğu belirtilmektedir. Yapılan araştırmalarda buzulların erimesi sonucu deniz seviyelerinde yılda 1-3 mm bir yükselme olduğu belirlenmiştir. Küresel ısınmanın etkileri bu hızla devam ederse önümüzdeki 100 yıl içerisinde deniz seviyesinin 1-3 metre yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu sebeple de risk altında bulunan milyonlarca insanın yerlerinden olabileceği görüşü ön plana çıkmaktadır (IPPC, 2018).

Küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinden kaynaklanan sıcaklık artışları ile Kutup bölgelerinde yer alan Kuzey Kutup Buzulları, Grönland ve Antartika gibi buzullar büyük bir hızla erimektedir. Bu durumla birlikte de her kıta ve bölgede farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu olaydan en fazla etkilenen alanlar kutup bölgeleri olmaktadır. 2021 yılında buzulların kapladığı alan 65.000 km² azalmıştır (NSIDC, 2022). Kutuplardaki buzulların erimesiyle mevcut ekosistemde bozulmalar meydana gelmekte ve birçok canlı türünün yaşamı tehlike altına girmektedir.

Buzulların erimesi sonucunda ortaya çıkan deniz seviyelerinin yükselmesine bağlı olarak kıyı kesimlerde yaşayan birçok kişi sahil erozyonu gibi önemli bir riskle karşı karşıya kalacaktır. Bu duruma örnek verecek olursak deniz seviyesindeki 45 cm'lik bir artış Bangladeş'in %11'inin sular altında kalmasına neden olacaktır. Bu yükselme sonucu yaklaşık 5,5 milyon kişi olumsuz etkilenecektir (Kılıç, 2009).

Deniz seviyesindeki yükselme özellikle kıyı bölgelerde yer alan şehirleri risk altında bırakmaktadır. İklim değişikliklerine bağlı olarak yeryüzü sıcaklığının artması sonucu meydana gelen buzul erimeleri, okyanuslarda oluşan ısınmanın etkisiyle beraber genişleme ile birleştiğinde deniz seviyelerinin yükselmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Deniz seviyelerindeki yükselme sebebiyle "2050 yılına kadar Hindistan'da 37,2 milyon, Bangladeş'te 27 milyon, Çin'de 22,3 milyon, Endonezya'da 20,9 milyon, Filipinler'de 13,6 milyon, Vietnam'da 9,5 milyon ve Japonya'da 9,1 milyon insan risk altında görülmektedir" (ADB, 2012). Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC, 2007) değerlendirmesinde, Afrika'yı iklim değişikliğine ve iklim değişkenliğine karşı en savunmasız kıtalardan biri olarak tanımlamaktadır (IPCC, 2007). Avrupa'nın birçok şehri de deniz seviyelerinin yükselmesinden olumsuz etkilenecek bölgeler arasında yer

almaktadır. Özellikle Hollanda'nın geneli, Londra, İstanbul, Ribe, Belçika'nın kıyı şeridi, Selanik ve Venedik bu alanların başında gelmektedir.

Küresel iklim değişikliğinin diğer bir etkisi sel ve su baskınlarıdır. Özellikle son dönemde karşımıza çıkan aşırı hava olayları ile birçok bölge sel felaketi ile karşı karşıya kalmaktadır. Son dönemlerde iklimlerde meydana gelen kaymalar ile yaz aylarında yaşanan aşırı yağışların etkisiyle dünyanın birçok bölgesinde sel haberleri karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalarda bu durumun en önemli sebebi küresel iklim değişikliğidir (Akalin, 2013). Özellikle 2011 yılından bu yana dünya genelinde birçok sel ve su baskını olayı meydana gelmiştir. Güney Amerika ve Güney Doğu Asya bu bölgelerin başında gelmektedir. Üç bölümde yer alan “Ani ve Hızlı Gelişen İklim Olayları Sonucunda Ortaya Çıkan Göçler” bölümünde dünyada meydana gelen sel ve su baskınları olayları ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

3.3. İklim Değişiklikleri

Atmosferde meydana gelen bu ısınma günümüzde giderek artan tüketim çılgınlığının iyice artması ile başa çıkılması giderek zorlaşan doğal ve toplumsal sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Bu olay sonucunda meydana gelen Küresel ısınmanın da yol açtığı en önemli sorun küresel iklim değişikliğidir (Çelik ve Küçük, 2020).

Dünya tarihinin başlangıcından günümüze kadar belirli aralıklarla görülen ve bir takım doğal sonuçlar meydana getiren iklim değişiklikleri, endüstrileşmenin artması ve kitlesel üretimlerin artmaya başladığı sanayi devrimi ile farklı bir boyut kazanmıştır. Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan aşırı üretim ve tüketim, doğaya verilen zararın artmasıyla birlikte dünyamız, küresel ısınmaya bağlı olarak meydana gelen küresel iklim değişikliğiyle karşı karşıya kalmıştır (Reyhan ve Reyhan, 2016).

Küresel iklim değişikliği günümüzde şu şekilde ifade edilmektedir. Özellikle Fosil yakıt kullanımının artması, tarımsal arazi kullanımında gerçekleşen değişiklikler, orman alanlarının tahribatı ve sanayileşme gibi insan aktiviteleri sonucunda atmosferde sera gazı miktarındaki artışın fazla olmasından dolayı doğal sera etkisi kuvvetlenerek yer kürenin gereğinden fazla ısınması sonucu ortalama sıcaklıklarının artması ve iklimde meydana gelen değişiklikler olarak ifade edilmektedir (Demir, 2009).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) küresel iklim değişikliğini, “karşılaştırılabilir bir zaman döneminde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini

bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik” şeklinde tanımlamaktadır (Ilık Bilben, 2019).

Bu tanımlamaya göre küresel iklim değişikliğinin meydana gelmesinde doğal etkilerden çok insan etkilerinin görülmesi durumun beşeri yönlerden de incelenmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), Küresel iklim değişikliğinin ortaya çıkmasına neden olan bilimsel temellerinin ve etkenlerin değerlendirildiği bir rapor hazırlayarak dünyamız genelinde oluşan iklim değişikliğinin insan temelli olduğunu vurgulamıştır. Rapora göre, “1951 – 2010 yılları arasında küresel sıcaklıklardaki artış, kesin olarak (%95-%100 ihtimalle) insan etkinliklerinden kaynaklandığı belirtilmiştir (IPCC 5. Değerlendirme Raporu).

Atmosferde ve yeryüzünde bulunan ısı enerjisi okyanus ve atmosfer dolaşımı ile yeryüzüne dağılarak uzun dalgalı yer radyasyonu olarak atmosfere geri aktarılır. Bu radyasyonun bir kısmı atmosferde sera etkisi yaratan bulutlar ve sera gazları tarafından soğutularak atmosferden salınır. Bu olay, Dünya'nın yüzeyini ve alt atmosferini ısıtmaktadır. Gezegeni beklenenden daha fazla ısıtan ve ısı dengesini modüle eden bu süreç, doğal sera etkisi olarak bilinmektedir (Öztürk, 2002). Ancak bu doğal dengenin insan etkileri sonucunda salınan gazların miktarının fazla olması sera etkisini arttırmakta ve doğal ısı miktarını aşarak daha fazla ısınmaya yol açmaktadır.

Tablo 2.
Atmosfer İçindeki Sera Gazları Miktarı

Sera Gazı Adı	Sera Gazı Oranı
Karbondioksit (CO ₂)	%72
Metan (CH ₄)	%19
Diazotmonoksit (N ₂ O)	%6
Florlu Gazlar	%3
Hidro-floro-karbonlar (HFCs)	
Perfloro-karbonlar (PFCs)	
Sülfür heksa florür (SF ₆)	

Kaynak: climatekids.nasa.gov/greenhouse-effect-and-carbon-cycle/

Sanayi Devrimi'nden sonra, özellikle 1750'li yıllardan itibaren, insan faaliyetlerinin hızlanan etkisiyle atmosferde olması gerekenden orandan fazla gaz birikmeye başlamış ve sera gazı emisyonları artmıştır. Atmosferdeki karbondioksit (en önemli sera gazı) birikimi, sanayi öncesi dönemde yaklaşık 280 ppm'den (milyonda parça) Mart 2018'de 407,96 ppm'e yükseldi. CH₄ birikimi sanayi öncesi dönemde 715 ppb (milyarda parça) civarındaydı ve 2017 sonunda 1859 ppb'ye ulaşmıştır. Küresel atmosferik N₂O birikimi, sanayi öncesi zamanlarda yaklaşık 270 ppb'den 2017'de 330

ppb'ye yükselmiştir(Mgm, İklim Değişikliği). Bu durum Dünyamızın gereğinden fazla ısınmasına sebep olarak küresel iklim değişikliklerine yol açmaktadır.

Küresel ısınmanın etkileriyle meydana gelen iklim değişiklikleri, azımsanmayacak oranda canlı türlerinin yok olmasına, son yıllarda hızla artan kasırga ve sel tehdidi ile milyonlarca insanın risk altında bulunmasına, kuraklık, çölleşme ve su yetersizliği gibi sebeplerle ekolojik tehditlerin ortaya çıkarmasına neden olmuştur(Türkeş, Şen, Kurnaz, Madra, Şahin; 2013). Bu sonuçların ortaya çıkması özellikle insan yaşamını olumsuz etkilemektedir. Çünkü bu sorunlar, doğal yaşamda kalıcı etkiler yaratmaktadır. Örneğin sel felaketleri ve çölleşme gibi olaylar sonucunda birçok insan, yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalacak; bu da iklim göçmenleri veya mülteciler gibi toplumsal sonuçları beraberinde getirecektir.

3.4. Küresel Isınma ve İklim Değişikliklerinin Göçlere Etkisi

Geçmişten günümüze kadar doğal yollardan meydana gelen iklim değişimleri ya da çevresel değişimler sonucunda gerçekleşen çok sayıda göç hareketleri bulunmaktadır. Doğal olaylar sonucunda meydana gelen insan hareketliliği yeni bir durum değildir. İnsanlık tarihinden bugüne kadar toplumlar çevrelerindeki değişimlere bağlı mevsimsel göç hareketleri gerçekleştirmişleridir. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra meydana gelen iklim değişikliği ve insan hareketliliğinin çevre üzerindeki etkileri ile toplumları mecbur kılan bir göç olayı meydana getirmektedir (Ilık Bilben, 2018). Günümüzde ise her yıl ortalama 21,5 milyon insan iklim ile ilgili sorunlar sebebiyle yerinden olmaktadır (IDMC 2016).

İklim değişimleri sadece insanlar üzerinde değil ülkeler üzerinde de önemli etkileri görülmektedir. İklim değişiklikleri sonucunda oluşan ekolojik yıpranma sebebiyle yaşanan kıtlık, kuraklık ve çölleşme gibi nedenlerle insanlar yaşadıkları ülkeleri terk ederek farklı alanlara göç etmeleri çevresel etkilerin ülkeleri arasında önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Bu durum sonucunda göçün iklim değişikliği ve çevreyle olan ilişkileri yadsınamaz derecede önemlidir. Çevresel bozulma ve felaketler göçlere sebep olabileceği gibi, insanların hareketi de çevresel ekosistemler üzerinde önemlidir (Özel ve Kılıç, 2006).

İklim değişikliğinin sonuçları dünyada her yerde aynı ölçüde karşımıza çıkmamaktadır. Bu sebeple iklim değişikliğine bağlı göçler aynı sorunu yaşayan belli başlı bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Örneğin, Güney Pasifik'te 1994'ten bu yana yer

yüzeyinin %50'si yok olan Carteret Adaları'nda yaşayan toplumlar yaşadıkları bölgeyi boşaltarak adaya 80 km uzaklıktaki Bougainville Adasına yerleşmeye başlamışlardır (Faist ve Schade, 2013). Başka bir örnek verecek olursak, iklim değişikliği etkileri sonucunda oluşan ani ve uç hava değişimlerine bağlı olarak meydana gelen aşırı yağışlar sonucunda oluşan sellere bağlı göçlerin olduğu bölgelerin başında Asya gelmektedir. Asya'da 2009 yılı içerisinde toplam 13,2 milyon, 2010 yılında 31,8 milyon ve 2011 yılında 10,7 milyon olmak üzere toplamda 55,7 milyon kişi buldukları bölgeleri terk etmek durumunda kalmıştır (IDMC 2018).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHRC) verilerine göre iklim değişikliği sebebiyle yaşanan sel ve kuraklık olaylarından dolayı 2008'den bu güne her yıl ortalama 21,5 milyon insan buldukları bölgeleri terk ederek göç etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir (UNHRC, 2018).

İklim değişikliğine bağlı olarak Dünya'nın ısınması ve buzulların erimesi nedeniyle deniz seviyesinin yükselmesi kaçınılmazdır. 2050 yılına kadar Hindistan'da 37,2 milyon, Bangladeş'te 27 milyon, Çin'de 22,3 milyon, Endonezya'da 20,9 milyon, Filipinler'de 13,6 milyon, Vietnam'da 9 milyon ve Japonya'da 5 milyon kişi deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle risk altındadır (ADB, 2012). Bu bölgelerin dışında Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC, 2007) değerlendirmesinde, Afrika'yı iklim değişkenliğine karşı en savunmasız kıtalardan biri olarak tanımlamaktadır (IPCC, 2007).

Genel olarak bakıldığında küresel ısınmaya bağlı olarak ortaya çıkan iklim değişiklikleri sonucu milyonlarca insan farklı nedenlerden dolayı etkilenmekte ve yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalacaktır. Bu durumun önüne geçilmesi için hazırlanan onlarca raporda birçok risk belirtilmekte ve bunun önüne geçilmek için çeşitli çözüm önerileri sunulmaktadır. Ancak bu kadar çalışmaya rağmen şuan için bile hala yüzlerce kişi hayatını yitirip milyonlarca kişi göç etmek zorunda kalmaktadır.

3.5. İklim Göçleri

Yeryüzü ve çevre insanların içinde yaşadığı ve hayatlarını sürdürdüğü bir yaşam alanı olması nedeniyle korunması elzem konudur. Çevre, kişilerin sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürmek için önemli bir alandır. Bunun için de yaşadığımız çevre, kişisel veya toplumsal çıkarlar uğruna tahrip edilmemelidir (Kanlı ve Başköy, 2018).

Sanayileşmenin artması ile köyden kente doğru meydana gelen göçlerle birlikte şehirlerde yoğun bir nüfus artışı yaşanmaktadır. Bu nüfus artışları ekonomik, siyasal, sosyal ve psikolojik birçok sorunla birlikte çevresel sorunlarında ortaya çıkmasına neden

olmaktadır. Şehirleşme ile artan çevre sorunlarının en önemli nedeni çarpık kentleşme, altyapı sorunları, işsizlik, trafik sorunları ve azalan kaynaklar olarak göze çarpmaktadır (Tosun, 2016). Sanayi Devrimi ile artan endüstrileşme ve küreselleşme süreci, çevresel sorunların yanı sıra iklim değişikliklerine de neden olmaktadır. Bu değişiklikler sonucunda şiddetli yağışlar, ani su baskınları, kuvvetli fırtınalar, buzul erimeleri ve çölleşme gibi doğa olayları yaşanmaktadır. Bu olaylar, can kayıplarına ve ciddi göç olaylarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, küresel ısınma ve iklim değişiklikleri insanların yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir.

Genel olarak incelendiğinde iklim değişikliği ve küresel ısınma sebebiyle meydana gelen göçler, hızlı ve ani gelişen olaylara bağlı olarak ortaya çıkan göçler ile yavaş ve aşamalı bir şekilde meydana gelen olaylara bağlı göçler olarak iki farklı grupta incelemek mümkündür. Hızlı ve ani gelişen olaylar kısa süre içerisinde oluşan kasırga, sel, su baskını, orman yangınları ve fırtınalar gibi doğal afetler ile meydana gelen tahribat sonucunda göç olayları meydana gelmektedir. Bu göçler, felakete maruz kalan insanların yaşanılacak olaylardan önce, olay sırasında veya olay sonrasında buldukları bölgeleri terk etmesi ile olmaktadır. Çölleşme, kuraklık ve buzulların erimesi ile deniz seviyesinin yükselmesi gibi yavaş ve aşamalı gelişen olaylarda bölge insanlarının kalıcı yer değiştirmeden önce olaya çözüm bulma ya da geçici yer değişikliği gibi yöntemler deneyip ardından kalıcı yer değişikliklerine başvurduğu belirtilmiştir (Ilık Bilben, 2019).

Dünya Bankası'nın 2020 yılında yayınladığı raporda, 143 milyondan fazla insanın 2050 yılına kadar iklim değişikliğinin etkisi ile iklim mülteci olacağı, su kıtlığı, çölleşmeye bağlı mahsullerin yetersizliğinden ve deniz seviyesinin yükselmesinden dolayı kıyı bölgelerin sular altında kalmasından dolayı buldukları bölgeleri terk edecekleri belirtilmektedir. Bu nüfus hareketinin büyük bir kısmının ise dünya nüfusunun %55'ini temsil eden üç "sıcak nokta" olan Sahra altı Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika ülkelerinde olacağı ön görülmektedir (IBRD ve IDA, 2020). Bu veriler gösteriyor ki Dünya'nın birçok farklı bölgesinde insanlar İklim Değişikliğine bağlı olarak yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalacaktır. Bu durumda İklim Göçlerinin geleceğimiz için ne kadar önemli bir kavram olduğunu ve bu durum karşısında bir takım önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 3.
İklim Değişikliğinden Yer Değiştiren Kişi Sayısı

Ülkeler	Yer Değiştiren Kişi Sayısı
Filipinler	5.930,000
Hindistan	2.400,000
Endonezya	1.246,000
Miyambar	509,000
Etiyopya	347,000
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	130,000
Nijerya	78,000
Yemen	45,000
Kolombiya	31,000
Afganistan	7,400

Kaynak: UNDP and Overseas Development Institute, 2017

İsviçre merkezli İç Göç İzleme Merkezi (IDCM) tarafından yayınlanan bir raporda, doğal afetler nedeniyle sadece 2018 yılında 144 ülkeden 17,2 milyon kişi göç etmek zorunda kaldı, bu sayı 2008-2018 yılları arasında 265 milyona ulaşmıştır (UNDP Türkiye, 2019).

Bu nüfusu beslemek adına eğer tedbir alınmadığı takdirde söz konusu nüfusun büyük bir kısmı kıtlıklarla baş başa kalacaktır. Bunu engellemenin yolu ise dünya genelinde gıdaya ulaşmayı kolaylaştıracak tedbirlerin alınmasıdır. Bununla beraber bu tür sıkıntılar Suriye’de olduğu gibi çatışmaların da ana kaynağını oluşturmaktadırlar. Öyle ki Suriye’de yaşanan çatışmaların arka planında-ülke genelinde ki üretim ve gıda yetersizliği olduğu belirtilmektedir. Bu kriz sonucunda yaşanan göç hareketleri aslında durumu ne kadar ciddiye almamız gerektiği konusunda bizlere ipuçları vermektedir.

3.6. İklim Göçlerinin Nedenleri

İklim değişikliği ve beraberindeki göçlerin bir sonucu olarak çevresel kaygılar yeni bir olgu değildir. İnsanlar yüzyıllardır zor çevre şartları karşısında kendilerine yeni yerleşim yerleri bulma çabası içerisinde girmişleridir (Audu, 2018). Ancak Sanayi devrimi ile artan endüstrileşme ile insanoğlu doğaya verdiği zararlar sonucunda çevre her zamankinden daha fazla etkilenmekte ve bunun sonucunda da önlenmesi zor sorunlara yol açmaktadır. Özellikle 1950 sonrasındaki sanayileşme süreci ile doğaya bırakılan sera gazlarındaki artış önemli iklim değişikliklerine yol açmaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak da meydana gelen kuraklık, çölleşme, su baskınları, buzul erimeleri gibi olaylar nedeniyle milyonlarca insan tehdit altında kalmakta ve buldukları yerleri terk etmek zorunda kalmaktadırlar(Narang,2015). Sanayi Devrimi öncesinde atmosferde bulunan karbondioksit yoğunluğu yaklaşık 280 ppm olarak tespit edilmiştir. Ancak, iklim

değişiminin etkisiyle bu oran 2020 yılının Haziran ayında 417,37 ppm seviyesine ulaşmıştır. Bu hızlı artış, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi çevresel sorunların daha belirgin hale geldiğini göstermektedir (Global Monitoring Laboratory, 2020). İklim değişikliği sonucunda oluşan sıcaklık artışlarının yanında, ani oluşan hava olaylarının sayısının ve şiddetinin artması, buzulların erimesi sonucu deniz seviyelerinin yükselmesi gibi birçok olayı meydana getirmekte; dünyanın birçok bölgesinde insanları yaşadıkları bölgelerden uzaklaştırarak göçe zorlamaktadır (Çobanoğlu, 2021).

İnsanları zor durumda bırakarak onları yerlerinden eden İklim göçlerinin nedenlerini “ani ve hızlı gelişen iklim olaylar” ve “yavaş ve zamanla gerçekleşen iklim olayları sonucu ortaya çıkan göçler” olarak iki ana başlık altında inceleyeceğiz.

3.6.1. Ani ve Hızlı Gelişen İklim Olaylar Sonucunda Ortaya Çıkan Göçler

İklim göçlerinin nedenleri önemli nedenleri arasında bulunan ani ve hızlı gelişen hava olaylarını sınıflandıracak olursak; fırtına, kasırga, sel ve ani su baskını olarak ele alabiliriz (Akay, 2019). Dünya Meteoroloji Örgütü'nün Marakeş'teki BM iklim görüşmelerine ilişkin raporuna göre, 2011-2015 yılları arasında küresel ısınma sonucunda meydana gelen ani hava olaylarının yüzde 50'den fazlasına insan etkileri neden olmuştur. Örgüte göre 2011-2015 yılları arasında iklim değişikliğinin neden olduğu doğal afetlerde 300.000 kişi hayatını kaybetmiştir. En önemli afetler arasında Afrika'daki 2010-2012 kuraklığı, Filipinler'deki 2013 tayfunu ve Hindistan ile Pakistan'ı etkileyen 2015 sıcak dalgası vardır. Buna benzer afetler, 2017 yılında Doğu Asya ve Pasifik'te meydana gelen iç göçün çoğundan sorumluydu ve bu afetler nedeniyle yerinden edilmiş 8,6 milyon insan bulunmaktadır. Bu rakamlar, o yıl meydana gelen küresel olayların %46'sını oluşturmaktadır (Ilık Bilben, 2019).

İklim değişikliği sonucunda ani hava olayları sonucunda ortaya çıkan yoğun yağış sayısı ve sıklığı artmaktadır. Özellikle son dönemlerde ülkemizde de bunun etkileri görülmektedir. Özellikle Karadeniz bölgesinde yaşanan yağışlar bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Dünya geneline baktığımız zaman ise bu tip yağışları en fazla görüldüğü yerler Asya-Pasifik dediğimiz Doğu Asya, Güney Asya, Güneydoğu Asya ve Okyanusya bölgesidir. Bununla beraber Güney Amerika bölgesinde Arjantin, Bolivya, Kanada, Guatemala, Nikaragua, Paraguay, Peru, Uruguay ve Afrika'da Gana, Angola, Etiyopya bölgesidir. Ayrıca Yemen gibi bölgeler de bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bu bölgelerde meydana gelen ani yağışlar sonucu oluşan su baskınlarında milyonlarca insan yaşadığı yerleri ter etmek zorunda kalmıştır (IDMC 2017).

Tablo 4.*Kasırga ve Fırtınalardan Yer Değiştiren Kişi Sayısı*

Ülkeler	Yer Değiştiren Kişi Sayısı
Çin	2.167.000
Bangladeş	1.512.000
Sri Lanka	135.000
Mozambik	410.000
Gana	347.000
Etiyopya	330.000
Peru	295.000
Yemen	45.000
Kolombiya	31.000

Kaynak: IDCM Global Report on Internal Displacement 2018

İklim değişikliğinin neden olduğu önemli olaylardan biri de son yıllarda sayısının ve etkisinin arttığı fırtına ve kasırgalardır. Normal zamanlarda okyanuslarda oluşan ve karaya yaklaştığı zaman gücünü kaybetmesi gereken fırtınalar, İklim değişikliği etkisiyle okyanusların üzerinde toplanan sıcak nem yol aldıkça dağılması gerekirken fazla birikerek ilerlemekte ve karaya ulaştıkça etkisini daha fazla arttırmaktadır. Bu tip olaylara son yıllarda sıkça rastlamaktayız. “Bu duruma Mitch Kasırgası (Orta Amerika, 1998), Katrina Kasırgası (Amerika Birleşik Devletleri, 2005), Aila Kasırgası (Bangladeş, 2009) ve Haiyan Tayfunu (Filipinler, 2013) sonrası yaşanan göçler örnek verilebilir”(Yılmaz ve Navruz, 2019).

Yaşanılan bu ani hava olayları nedeniyle dünyanın farklı bölgelerinde milyonlarca insan olumsuz etkilenmiş kimi hayatını kaybetmiş kimi de yerlerinden olmuştur. 1995-2016 yılları arasında oluşan fırtına ve kasırgalarda 242.000’den fazla insan yaşamını yitirmiştir (CRED 2016).

Son yıllarda artan fırtına ve kasırga olaylarına ve yaşanılan yer değiştirmelere örnek verecek olursak; 1998 ve 2005 yıllarında gerçekleşen Mitch ve Katrina Kasırgası 2 milyon kişinin yer değiştirmesine, 2017 yılında Harvey, Irma ve Maria kasırgaları ABD’ de 840 bin kişinin ülke içinde göç etmesine, özellikle Havai ve Filipinlerde yaşanan olaylarda 4,1 milyon kişinin etkilenmesine yola açarak yüzbinlerce kişinin yer değiştirmesine neden olmuştur. Bunların yanında 2017 yılında Güney ve Doğu Asya ve Pasifik'teki meydana gelen tayfun ve kasırgalarda 1.630.000 kişi yer değiştirmek zorunda kalmıştır (Ilık Bilben, 2019).

Bu yaşanan durumlara verebileceğimiz yüzlerce örnek bulunmaktadır. Yaşanılan bu olaylar önümüzdeki yıllarda daha da artarak devam edeceği ve bu hava olayları nedeniyle milyonlarca insanın yer değiştireceği ön görülmektedir (IDCM, 2018).

3.6.2. Yavaş ve Zamanla Gerçekleşen İklim Olayları Sonucu Olan Göçler

İklim değişikliği sonucunda oluşan etkiler, artan sıcaklıkların etkisiyle zamanla eriyen buzulların ve deniz seviyelerinin yükselmesi, yağış azlığı ve sıcaklık artışına bağlı olarak meydana gelen çölleşme, kuraklık, tuzlanma, biyo-çeşitlilik kaybı, toprak ve orman alanlarının bozulması gibi birçok örneği içermektedir.

IPCC Değişen İklimde Okyanuslar ve Kriyosfer Özel Raporunda; 1902'den 2015'e kadar toplam küresel deniz seviyesi artış oranlarını vermiştir. Buna göre 1902'den 1990'a kadar toplam yükselme oranının 0.16 m olmasına karşılık 2006'dan 2015'e kadar yükselme oranının öncekinin 2,5 katı olduğuna dikkat çekmiştir. Raporunda, özellikle 1970'den sonra deniz seviyesinin yükselmesinin ana nedeninin antropojenik yani insanlar tarafından tahrip olduğu görülmektedir. 2006 ve 2015 yılları arasında Grönland buz tabakasının kütle kaybının ortalama 278 ± 11 Gt/yıl (1 Gt = 109 ton) olduğu ve aynı dönemde Antarktika buzullarının ortalama 155 ± 19 Gt/yıl kayıp yaşadığı bildirilmiştir. Rapor ayrıca bu verilere dayanarak geleceğe yönelik projeksiyonlar yapıyor; 2015-2100 yılları arasında öngörülen buzul kütle kaybının (buz tabakasının dışında) $18 \pm 7 - 36 \pm 11$ Gt/yıl arasında olacağı belirtilmiştir. Ayrıca gelecekte doğaya bıraktığımız karbon emisyonları nedeniyle birçok buzulun yok olacağı da söylenmektedir. Erimelerin mevcut durumdan daha fazla olacağı düşünülerek deniz seviyelerinin yüzyıllar boyunca artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Önümüzdeki yıllarda alınacak önlemlere rağmen sera gazı salınımları kesilip küresel ısınma 2°C altında tutulsa bile 2100 yılına kadar deniz seviyeleri yaklaşık 30-60 cm artış göstereceği belirtilmektedir. Raporunda Sera gazı salınımları devam ettiği sürece bu artışın 60-100 cm'yi bulacağı ön görülmektedir (IPPC, 2019).

Deniz seviyelerindeki yükselmeden dolayı yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan Tuvalu halkı Dünya üzerindeki ilk iklim mültecileri olarak gösterilmektedir. Tuvalu bölgesi dışında Bangladeş gibi deniz seviyesinin altında alanlara sahip ülkeler deniz seviyesinin yükselmesi ile tarım topraklarının tuzlanması ve yeraltı su kaynaklarının kirlenmesi gibi olaylarla yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca Deniz seviyesinin yükselmesinden dolayı sular altında kalma riski olan Hint ve Pasifik Okyanusunda bulunan ada ülkeleri de bu durumdan olumsuz etkilenen bölgeler arasında gösterilmektedir (McLeman, 2017).

Sıcaklık artışına bağlı olarak meydana gelen kuraklık ve çölleşme gibi durumlardan en fazla etkilenen bölgeler Sahra altı Afrika ve Ortadoğu'daki en az gelişmiş ülkeler olarak gösterilmektedir. Bu bölgelerde yaşanan sıcaklık artışına bağlı

olarak çatışmaların artması üzerinde durulması gereken farklı bir tehdit olarak gösterilmektedir (IPPC, 2018).

Afrika'daki bu çatışmaların başlıca sebepleri arasında yaşam bölgelerini tehdit eden çölleşme ve kuraklık gelmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi kuraklık ve çölleşme gibi olaylara bağlı olarak ortaya çıkan açlık, susuzluk ve sefalet gibi durumlar bölge insanları arasında önemli çatışmalara sebep olarak insanları buldukları bölgeleri terk etmeye zorlamaktadır. Kuraklık ve çölleşmeye önemli bir örnek daha verecek olursak Aral Gölü'nün çok kısa bir sürede kurummasını gösterilebiliriz. Aral Gölü'nün kurumasıyla birlikte ortaya çıkan olaylar ile Aral Gölü çevresinde yaşayan yaklaşık 100 bin insan yaşadıkları bölgeleri terk ederek farklı yerlere göç etmek zorunda kalmıştır (Kanlı ve Başkök, 2018).

3.7. İklim Mültecileri

İklim mültecileri konusu son yıllarda tartışılan önemli küresel konulardan biridir. İklim koşullarından olumsuz etkilenen kişiler ilk olarak “Çevresel Mülteci” diye adlandırılmıştır. Bu terim ilk olarak 1985 yılında Hihnnawi tarafından hazırlanan BM raporunda yer almıştır. Raporda Çevre Mültecileri şu şekilde tanımlanmıştır “yaşanan çevresel bir kirlenme, yaşamı doğrudan etkileyen doğal bir afet ya da çevresel bozulma nedeniyle hayatta kalmak için yaşadığı alanı terk etmek zorunda kalan kimselere çevresel mülteciler” (Algan ve Künçek, 1998). Savaş, iç savaş, çatışma ve terör olaylarından etkilenen kişilerin mülteci diye adlandırılmasının yanında iklim değişimleri ile ortaya çıkan çevresel sorunlar ve doğal afetler sebebiyle milyonlarca kişinin olumsuz etkilenip yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalmasından dolayı iklim mültecileri kavramı ortaya çıkmıştır. İklim mülteciliği kavramı ilk olarak 2013 yılında hazırlanan Birleşmiş Milletler (BM) raporlarında kullanılmasına rağmen bu terim resmi olarak Mülteciler Sözleşmesi'nde yer almamıştır (Ilık Bilben, 2018).

Yakın tarihimizde bilien ilk iklim mültecileri Deniz seviyelerindeki yükselmeden dolayı yaşadıkları yerleri terk ederek Avusturya ve Yeni Zelanda'ya göç etmek zorunda kalan Tuvalu halkı gösterilmektedir. Çevresel koşullar sebebiyle göç etmek zorunda kalan topluluklar kendi ülkeleri içerisinde veya farklı ülkelere göç etmektedirler (Ekşi, 2016). Küresel iklim değişikliği ile birçok insan yaşadıkları bölgeleri terk etmeye başladı. Gün geçtikçe artan muson yağmurları ve kuraklık sebebiyle tarımla uğraşan kişilerin zor durumda kaldığı ve sekiz milyondan fazla insanın Güneydoğu Asya'dan Orta Doğu, Avrupa ve Kuzey Amerika'ya göç ettiği belirtilmiştir. Afrika'nın orta bölgelerinde

bulunan ve Afrika Saheli diye adlandırılan bölgede de yaşanan kuraklık ve bunun sonucunda oluşan kıtlıktan dolayı bu bölgede yaşayan milyonlarca kişi kıyı bölgelere ve şehirlere göç etmektedir (Kanat ve Keskin, 2018).

2017 yılında Science Advances dergisinde yayımlanan bir araştırmaya göre, iklim değişiklikleri mevcut hızıyla devam ettiği takdirde, 2100 yılına kadar özellikle Hindistan ve Doğu Çin gibi farklı bölgelerde sıcaklıkların yükselmesi nedeniyle insanların sadece birkaç saat dışarıda kalmalarının bile ölümcül sonuçlar doğurabileceği öngörülmektedir. Yapılan onlarca araştırma gösteriyor ki önümüzdeki dönemlerde küresel iklim göçünün giderek artacağı ve 50 ile 300 milyon kişinin bu olaydan doğrudan etkilenerek yerlerinden olacağı tahmin edilmektedir. Bu nüfus hareketi bu şekilde devam ederse dünya popülasyonlarının büyük ölçüde yeniden haritalandırılması gerektiği anlamına gelmektedir (Im, Pal ve Eltahir, 2017).

İklim mültecileri, yaşanan felaketler sonucunda kendilerine güvenli bir yaşam alanı aramakta ve iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı risklerden uzaklaşmaya çalışmaktadırlar. İklim kaynaklı göç ve yer değiştirmelerin en önemli sorunlarından biri hukuksal konulardır. Örneğin çevresel etkenlerden dolayı göç etmek zorunda kalan kişilerin farklı bir ülkeye göç etmesi ve orada kabul edilmesi uluslararası mülteci hukukunda bir geçerlilik bulmadığından önemli bir sorun olarak insanların karşısına çıkmaktadır. İklim mültecileri, mülteci hukukunun temelini oluşturan 1951 Cenevre Sözleşmeleri ve 1967 Ek Protokollerinde yer almamaktadır. Mülteci, göçmen ve sığınmacı tanımları siyasi olaylar çerçevesinde oluşturulduğundan iklim mültecileri terimine yer verilmemektedir. Aslında 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mültecilerin yaşadıkları bölgeyi terk etme sebepleri çevresel sebepler olarak görülememektedir (Ziya, 2012). Öyle ki iklim değişiklikleri sonucu çevresel sorunların küresel boyutlara ulaşması iklim mültecileri ve onların sebep olacağı sorunların gündeme getirilerek uluslararası metinlerde yer alması ve otoritelerin bu duruma kayıtsız kalmaması gerektiği önem arz etmektedir.

Bu sorunu çözmek ve iklim mültecilerine yardım etmek için çeşitli çalışmalar yapılması gerekmektedir. İlk olarak, iklim mültecilerine barınma sağlanmalıdır. Bu kişiler, evlerini terk etmek zorunda kaldıklarında genellikle yerleşim yerlerine sığınır ve barınma sorunuyla karşı karşıya kalırlar. Bu nedenle, iklim mültecileri için geçici barınma bölgeleri veya kamplar kurulmalıdır. Bu bölgelerde, insanların temel ihtiyaçları olan su, gıda ve sağlık hizmetleri de sağlanmalıdır.

İkinci olarak, iklim mültecilerine eğitim imkânları sunulmalıdır. Bu kişiler, göç ettikleri yeni bölgelerde genellikle eğitim haklarından mahrum kalabilirler. Bu nedenle, iklim mültecilerinin eğitim alması için okullar ve eğitim merkezleri kurulmalıdır. Bu merkezlerde, temel okuma yazma eğitiminin yanı sıra, mesleki eğitim imkânları da sunulmalıdır. Bu sayede, iklim mültecileri kendi yaşamlarını sürdürebilecekleri yeni beceriler kazanabilirler.

Son olarak, iklim mültecilerine sağlık hizmetleri sunulmalıdır. İklim değişikliklerinin yoğun olduğu bölgelerde, insanlar çeşitli sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalabilir. Bu nedenle, iklim mültecilerinin sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için mobil sağlık merkezleri veya sağlık klinikleri kurulmalıdır. Bu merkezlerde, tıbbi muayene, ilaç ve aşılama gibi temel sağlık hizmetleri sunulmalıdır.

İklim mültecileri sorunu, küresel bir sorundur ve çözümü için uluslararası işbirliği gerekmektedir. Ülkelerin, sığınmacıların haklarına saygı göstererek ve onları destekleyerek, daha adil ve sürdürülebilir bir dünya için çalışmalar yapmaları önemlidir. İklim mültecilerine yardım etmek için yapılacak çalışmalar, hem bu insanların yaşamlarını iyileştirecek hem de iklim değişikliklerinin etkilerini azaltacaktır.

3.8. İlgili Araştırmalar

Duran (2022) “Yeni bir sosyo-ekolojik sorun olarak iklim göçü” adlı yaptığı çalışmada iklim göçünü yeni bir sosyo-ekolojik sorun olarak incelemiştir. Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliğinin yeni bir olgu olarak göç kuramına girmesi ve insanların doğal yaşam alanlarının bozulması sonuçları üzerine tartışmalar içermektedir. Sonuç olarak bu çalışmada olduğu gibi küresel ve politik önlemlerin alınması gerektiği üzerinde önerilerde bulunmuşlardır. Ayrıca iklim göçü üzerine kuramsal bir literatür sunmuşlardır.

İnce (2019) “Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme” adlı çalışmasında Suriye göçü ile göç kuramları ilişkisi üzerine bir değerlendirme yaptığı çalışmasında uluslararası göçün sosyolojik ve politik yönlerini ele almıştır. Sonuç olarak uluslararası göçün disiplinler arası ele alınması gerektiğinin önemini belirtmiştir. Özellikle son dönemde iç çatışmalar sonucunda Suriye’den diğer ülkelere meydana gelen göçlerin sebepleri, göç süreci ve bunun sonucunda ortaya çıkan sosyolojik sonuçların derinlemesine araştırılması gerektiğini teşvik etmektedir.

Özdemir (2021) “Neden ve sonuç olarak Afrika’da göç” adlı çalışmasında Afrika’da meydana gelen göçlerin nedenleri üzerinde durarak yaşanan göçleri “Kıta İçerisinde Gerçekleşen Göçler” ve “Kıta Dışına Gerçekleşen Göçler”, bu göçlerin her

birini de kendi içerisinde gerçekleşme nedenlerine göre “Ekonomik Nedenlerle Gerçekleşen Göçler (İşçi Göçleri)” ve “Güvenlik Nedeniyle Gerçekleşen Göçler (Zorunlu Göçler)” olmak üzere iki ayrı kategoride sınıflandırmıştır. Göçün ana nedenleri üzerinde durarak iklimsel değişimler sonucu ortaya çıkan su sıkıntıları, kuraklık ve çölleşme üzerinde durmuştur.

Özel ve Kılıç (2006) “Küresel bir sorun olarak iklim değişikliği ve iklim politikaları” adlı çalışmalarında küresel ısınmaya karşı oluşturulacak iklim politikaları üzerinde durmuşlardır. Küresel ısınmanın etkilerinin özellikle sanayileşme sonrası ortaya çıktığı ve son dönemlerdeki en önemli sorunlardan biri olduğu üzerinde durulmuştur. Küresel ısınmanın etkilerini azaltacak önlemlerin alınması ve bu alanda oluşturulacak yeni politikalar oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ekşi (2016) “İklim mültecileri” adlı çalışmasında iklim mültecilerinin yaşadığı temel sorunlar ve hakları üzerinde durduğu çalışmada özellikle iklim mülteci kavramının ülkeler tarafından kabul edilmesi ve bu durumda olan kişilere yasal haklar verilmesi üzerinde durmuştur. İklim mültecilerini korumak için hazırlanan milletlerarası antlaşma taslaklarını incelediği çalışmada hem ulusal hem de uluslararası hukukta iklim mültecilerinin durumunu irdelemiştir.

Satır Reyhan ve Reyhan (2016) “Küresel ısınmanın nedenleri, sonuçları, çözümleri üzerine yeni değerlendirmeler” adlı çalışmada iklim değişikliğinin nedenleri ve etkilerini tartışırken özellikle yaşanan sorunlar ve iklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan doğal ve sosyal sonuçlar üzerinde durmaktadırlar. Araştırmacılar, iklim değişikliğinin doğal sonuçları olarak kuraklık, çölleşme ve sel felaketleri; sosyal sonuçları olarak da iklim göçü üzerinde dururken, sorunun çözümünü küresel çözüm önerilerine bağladıkları görülmektedir.

Ilık Bilben (2019) “Dünyadan örnekler ışığında iklim değişikliği kaynaklı göçleri anlamak” adlı çalışmada iklim değişikliğinin etkileri nedeniyle göçü dünyadan örneklerle incelemekte ve iklim değişikliği kaynaklı göçün nasıl oluştuğunu anlamak için mevcut araştırmaları kullanmaktadır. Araştırmada, iklim değişikliğine bağlı göç iki temel kategoride incelenmiştir: hızlı ve ani iklim değişikliğinin neden olduğu göçler ile yavaş ve kademeli iklim değişikliğinin etkilerine bağlı göçler. Çalışma, iklim değişikliğinin hızlı ve ani etkileri arasında fırtına, kasırga ve sel gibi olaylarla ilişkili göç hareketlerine odaklanmıştır. Ayrıca, iklim değişikliğinin yavaş ve kademeli etkileri arasında deniz seviyesinin yükselmesi, sıcaklıkların artması, kuraklık ve çölleşme gibi faktörlere bağlı göç hareketlerini tartışmıştır.

Çağlayan (2006) “Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi” adlı göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi üzerinde durduğu çalışmada 21. Yy göç olgusunu anlatmaya çalışmıştır. Ortaya çıkan yeni göç olgusu ve göçmen kavramları üzerinde durarak yaşanan iklimsek değişimler sonucunda ortaya çıkan yeni kavramların gözden geçirilmesi, göçün bireysel ve yapısal nedenlerini ve bu nedenlerin göçün biçimlenişindeki etkilerini analiz edilebilmesi anlatılmıştır.

Yılmaz ve Navruz (2019) “Küresel iklim değişikliği, iklim mültecileri ve güvenlik” adlı çalışmasında insanların yer değiştirme sürecinin birçok nedene bağlı olduğu ve bu nedenlerin başında da çevresel nedenlerin ön plana çıktığını belirtmektedir. Özellikle 1980 sonrasında ortaya çıkan küresel iklim değişiminin etkilerini ön plana çıkararak farklı disiplinlerin inceleme konusu olduğu dile getirilmiştir. Yaşanılan çevre sorunları ile meydana gelen göç hareketleri göç hukukunda yeni bir kavram olan iklim mültecileri üzerine çalışmalar yapılması üzerinde durulmuştur. Mültecilerin Hukuki Duruma İlişkin Cenevre Sözleşmesi kapsamına girmeyen, çevresel mülteciler ile doğrudan ilişkili olan iklim mültecileri, sadece çevre değil güvenlik konularıyla da ilişkili olduğu bu amaçla çalışmasında küresel iklim değişikliğinin etkileri sonucu iklim mültecilerinin mevcut durumunu ve güvenlik açısından geleceğe yönelik olası etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Mutlu, İrdem ve Üre (2015) “Ekolojik mültecilik” adlı çalışmasında küresel ısınmanın etkileri ile meydana gelen göçlerin nedenleri üzerinde durarak literatürde fazla yer verilmeyen ekolojik mültecilik konusunda araştırmalarda bulunmuştur. Çalışmasında uluslararası hukukta bu kavramın yer alması ve statüleri konusunda incelemelere yer vermiştir. Son bölümünde ise Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinin ekolojik mültecilere olan bakış açılarını irdelemiştir.

Müller ve diğerleri (2020) “Doğu Afrika'da geçici göç ve iklim değişikliği” adlı çalışmasında Afrika kıtasının iklim değişikliğinden nasıl etkilendiği etkilerinin neler olduğu ve bu değişim sonucunda meydana gelen insan hareketlerini konu almaktadır. Özellikle iklimsel etkilerden kaynaklanan göç hareketlerinde kentsel alanlara değil kırsal alanlara göç hareketinin daha fazla olduğu ve bu bölgelere yerleşen kişileri yeni istihdam yapıları oluşturduğu üzerine farklı bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Borderon ve diğerleri (2019) “Güney Afrika'da İklim Eylemi: İklim Adaleti ve Adil Geçiş Etkileri” adlı çalışmada iklim değişikliğine karşı en savunmasız kıta olan Afrika'ya odaklanarak, çevresel değişimden etkilenen göçe ilişkin mevcut ampirik kanıtları sistemleştirmeyi amaçlamaktadır. Çevresel değişim, sosyo-demografik,

ekonomik ve politik faktörler dahil olmak üzere diğer göç faktörlerinden biri olan çevresel değişimin Afrika'daki göçü nasıl ve hangi yönde etkilediği konuları üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Çalışma ayrıca Afrika'daki göçün çevresel itici güçleri hakkında deneysel kanıtların ilk sistematik ve kapsamlı bir özetini sunmaktadır.

Audu (2018) “İklim değişikliği Sahra Altı Afrika'da çatışmanın kaynağı olarak göçlere neden oldu” adlı tez çalışmasında Sahra Altı Afrika bölgesinde iklim değişimi sonucunda ortaya çıkan etkilerin meydana getirdiği sorunlar üzerinde durmaktadır. Çalışma dört bölüm halinde sunulmuştur. İlk bölüm, uluslararası alanda iklim değişikliği ile ilgili gerçekleri ve artan endişeleri vurgulamaktadır. İkinci bölüm, Afrika'nın iklim değişikliğine karşı savunmasızlığına vurgu yaparak iklim değişikliği ve insan güvenliği arasındaki bağı araştırmaktadır. Üçüncü bölüm, iklim değişikliğinin neden olduğu göçleri incelemektedir. Dördüncüsü, Afrika'da barış ve güvenlik için etkileri olan bu tür göçlerden kaynaklanan belirli çatışma durumlarını tartışmaktadır.

Rechkemmer ve diğerleri (2016) “Karmaşık bir sosyal-ekolojik felaket: çevre kaynaklı zorunlu göç” adlı çalışmada küresel iklim değişiminin insanları zorunlu göçe yönelten önemli bir etken olduğu anlatılan çalışmada çevresel göçmen sayısının gün geçtikçe arttığı ve bunun üzerine önemli çalışmalar yapılması gerektiği anlatılmaktadır. Özellikle BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından iklim veya çevre mülteci teriminin hala göz ardı edildiği ve zaman kaybetmeden bu alanda yeni sosyal ve siyasal politikalar oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

Wrathall (2012) “Sosyo-ekolojik rejim değişikliği sırasında göç: Honduras'ın kuzeyindeki Garifuna köylerinde istikrar arayışı” adlı çalışmasında insan ve doğal sistemleri birleştiren kritik sistem ilişkilerini ve Kuzey Honduras'taki Garifuna köylerini etkileyen bir rejim değişikliği sırasında meydana gelen değişimleri değerlendirmektedir. İncelenen bölgede meydana gelen sel olayını ve bu sel olayı sonucunda göçün etkilerini anlatmaktadır. Selden etkilenen köylerde göç, demografik parçalanma için bir mekanizma olduğu ve geçim zincirlerini düşürdüğü buna karşın sınıf ayrımını güçlendirdiği belirtilmektedir. Sonuç olarak, göçün kendisi hem ekolojik hem de sosyal, zorunlu ve seçilmiş bir rejim değişikliğinin basamaklı bir yönü olduğu üzerine durulmuştur.

Leighton (2009) “Göç ve yavaş başlayan felaketler: Çölleşme ve kuraklık, göç” adlı çalışmasında son on yılda göç, çevre ve iklim değişikliği arasındaki bağlantı üzerine araştırma ve politikayı şekillendiren önemli tartışmalara ilişkin bir literatür taramasının temelini oluşturmuştur. Alandaki iklim değişimleri ile ilgili araştırma tarihi ve siyasetinin 1980'lerden beri nasıl iç içe geçtiğini göstermekte ve terminoloji, teorik yaklaşımlar, veri

zorlukları ve metodoloji ile ilgili temel hususları özetlemektedir. Son dönemlerde politika yapıcıların bu alanda ki çalışmalarda yetersiz kaldığını ve ilerleyen yıllarda ortaya çıkacak olan sorunlara karşı bir an önce önlem alınması gerektiği konusunda uyarılarda bulunmaktadır.

Bardsley ve Hugo (2010) “Göç ve iklim değişikliği: Uyum konusunda etkili karar alma sürecine rehberlik etmek için değişim eşiklerinin incelenmesi” adlı çalışmada göçü, iklim değişikliğinin doğal kaynak koşullarına ve çevresel tehlikelere etkilerine uyum yanıtının bir parçası olarak çerçevelemektedir. Göç kalıplarındaki değişiklikler, uygun hazırlıklar yapılmadığı takdirde göç politikasını baltalama potansiyeline sahip olduğunu belirtmektedir. Bu makale, öncelikle Nepal ve Tayland'daki iki örnek olayla ilgili olarak, göç modellerinde temel değişim eşiklerinin nasıl tanımlanabileceğini eleştirel olarak analiz ederek, iklim değişikliğinin göçü nasıl etkileyeceğini çerçevelemek için araştırmacılara yardımcı olacak bir yaklaşımı açıklamaktadır. İç ve uluslararası göç için gelecekteki politika, bu tür doğrusal olmayan göç eşiklerinin analiziyle yönlendirilebilir ve sosyo-ekonomik ve insani sonuçların en üst düzeye çıkarılmasını sağlamak için etkin bir şekilde kaynak sağlanabilmektedir.

Martins (2010) “İklim değişikliği ve göç” adlı çalışmasında uluslararası göçmenler için potansiyel hedef ülkelerdeki politika yapıcıların bu karmaşık bağlantıları hesaba katan çevresel kaynaklı göçü yönetmek için olası yanıtları belirlemede yavaş kaldıklarını belirtmektedir. İnsani yardım kabulleri genellikle mülteciler ve sığınmacılarla sınırlı olduğunu iklimsel nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalan kişiler için herhangi bir çalışma yapılmadığını belirterek acil olarak bu kişiler için çalışma yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Birçok potansiyel varış ülkesindeki büyük ölçekli göçün sosyal, kültürel, ekonomik ve diğer etkileriyle ilgili endişeler göz önüne alındığında, politika geliştirme sürecinin, iklim değişikliğinin neden olduğu yerinden edilmenin, insani sonuçları ile ülkelerin iç çıkarlarının dengelemesi gerektiğini anlatmaktadır.

Bannor (2023) Sahra Altı Afrika ülkelerinden Güney Afrika'ya kadar olan ülkeleri ampirik olarak araştırmıştır. Çalışmasında Sahra Altı Afrika'da bulunan 35 ülkeden yaptığı araştırmalar sonucunda üç farklı bulguya ulaşmıştır. Bu bulgular; sıcaklığın tarıma bağımlı ülkelerde dış göç üzerinde istatistiksel olarak pozitif bir etkisi olduğu, tarımsal katma değerın gayri safi yurt içi hasıla içindeki payının tarıma bağımlı ülkelerdeki dış göç üzerindeki etkisi olduğu ve bir ülkenin coğrafi tarıma bağımlılığının yanı sıra konumu ve gelişmişlik düzeyi de iklim değişikliğine bağlı uluslararası göç bağlantılarını etkilediğini belirtmektedir.

Nelson ve Khan (2021)“ Doğu ve Afrika Boynuzu'nda iklim ve g: Göçmen akışı verilerinin mekansal analizi” adlı çalışmada insanların yerinden edilmesine yol açan karmaşık faktörlerin giderek artması ve daha fazla etkinin ortaya çıkmasına neden olan İklime krizi ile ilgili yıkıcı etkilere rağmen, daha iyi sonuçlar elde etmek için yöntemler geliştirmeye ve keşfetmeye ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Yapılan çalışmada iklim değişkenleri nedeniyle bölgede yaşanan daha önceki göçler ile iklimle ilgili felaketler arasında görünmeyen mekânsal ilişkiler belgelenmiştir. İklime krizinin yaşattığı etkileri belirlemek amacıyla hazırlanan çalışmada politikayı bilgilendirmek amaç olsa da g eden nüfuslara yönelik programlama, iklim atışması ve göçü araştırmak için hala yapılması gereken çok iş olduğunu çalışmasında belirtmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KÜRESEL İKLİM KRİZİNİN ORTA AFRIKA'DAKİ ETKİLERİ

4.2. Orta Afrika'da Yaşanan Göçler

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2021 yılında yayınladığı rapora göre dünya genelinde 272 milyon insanın uluslararası göçmen konumunda olduğu ve 2050 yılına kadar 230 milyon kişinin daha göç edeceği tahmin edilmektedir. Bugüne kadar yaşanan ve ileride yaşanacak olan göç hareketlerinin büyük bir bölümünü ise dünya üzerindeki birçok ülkeye göre sosyal ve ekonomik olarak daha kötü durumda olan Afrika bölgesinde gerçekleştirmektedir.

Orta Afrika, son yıllarda küresel iklim değişiminin etkilerini yoğun bir şekilde hisseden bölgelerden biri haline geldi. Artan sıcaklık, kuraklık, erozyon ve su kaynaklarının azalması gibi faktörler, bu yüksek biyolojik çeşitlilik barındıran bölgenin ekosistemini tehdit etmektedir. Bu durum, Orta Afrika'nın yerli halklarını, tarımsal faaliyetlerini ve yaşam alanlarını oldukça olumsuz etkiliyor. Bunun sonucunda, bölgede büyük ölçekte iklim göçleri ortaya çıkmış ve beraberinde çeşitli sosyal, siyasi ve ekonomik sorunları da getirmiştir.

Afrika'da yaşanan göç hareketlerine bakıldığında iki önemli etken karşımıza çıkmaktadır. Bunlar güvenlik nedeniyle yaşanan göçler ile ekonomik sebeplerle yaşanan göçlerdir. Bu göçlerde kıta içerisinde ve kıta dışında yaşanan göçler olarak karşımıza çıkmaktadır (Seki ve Bektaş, 2018).

Afrika'da iklim değişikliğinin su, hava, toprak ve diğer doğal kaynaklar üzerindeki etkisi bazı göç akımlarına, krizlere ve çatışmalara yol açmıştır. İklim değişikliği tipik olarak bölgede üç farklı eğilime neden olmuştur. Sağanak yağışlar ve sel taşkınları gibi bazı ani gelişen doğa olayları, Afrika ülkelerinin birçoğunda yüz binlerce insanın hayatını etkilemiştir. Dünya Bankası tarafından yayınlanan verilere göre; Sahra altı Afrika bölgesinde 2009 ve 2010 yıllarında geçtiğimiz 50 yılın en büyük sel felaketini yaşamıştır. Orta Afrika Cumhuriyeti, Namibya, Mali, Burkina Faso, Moritanya ve Senegal'de aşırı yağışlardan dolayı büyük bir sel felaketi yaşanmıştır. 2010 yılında Benin, Togo ve Gana'daki birçok yerleşim yerlerinde bu sel felaketi etkili olmuştur. 2012 yılında ki şiddetli yağışlar ve Nijer Nehri'nin taşması nedeniyle 525.000 kişi yerleşim yerlerinden ayrılmak zorunda kalmış ve 81 kişi hayatını kaybetmiştir (Çomak ve Çınar, 2022).

Felaketin bir sonucu olarak yaklaşık 35.000 kişi Nijerya'ya göç etmiş ve gıda stoklarının tükenmesi nedeniyle 137 kişi açlıktan ölmüştür. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'ne göre, Moritanya'dan Kenya'ya kadar Sahra altı Afrika'nın yanında yer alan söz konusu ülkelerde yaklaşık 1,5 milyon insan ani sel riski altındadır. Afrika'daki bu ani afetlerin çoğu kısa vadeli veya hava olaylarının sık olması durumunda uzun vadeli göçün temelini oluştururlar (BM, 2021). Ayrıca, seller tarım alanlarını, hayvanları ve gıda rezervlerini yok ederek hali hazırda var olan gıda krizini derinleştirmiştir. Küresel iklim değişikliğinin diğer bir etkisi olarak, sosyoekonomik hayatları çeşitli faktörlerden etkilenen bireyler ve toplumlar, kırsal alanlardan kentsel alanlara göç etme eğilimindedir. Özellikle Kuzey Afrika ve Sahra altı bölgelerinde yaşayan kişiler tarım, hayvancılık ve balıkçılık sektörlerindeki olumsuzluklar, yağışların azalması, nem ve kuraklık değerlerindeki değişiklikler, su döngüsünün bozulması ve tarım arazilerinin tahribi gibi faktörlerden olumsuz etkilenmektedir (Demir, 2009). Son yıllarda Afrika'da kuraklık giderek daha şiddetli hale gelmiştir. Tarım ve hayvancılığa dayalı toplumlar, kuraklık nedeniyle hayatta kalabilmek için daha verimli topraklara göç etmektedir. Örneğin, Nijer ve çevresindeki bölgelerin nüfusunun %80'i geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Bu sektör son yıllarda Nijer ve çevresini sert bir şekilde vuran kuraklıktan olumsuz yönde etkilenmektedir. Son dönemlerde Tahoea, Tillaberi, Zinder ve Maradi gibi şehirlerde meydana gelen kuraklık nedeniyle ortaya çıkan gıda krizlerinde Nijerya ve Libya gibi ülkelere yüz binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Kuraklık sebebiyle büyük göç olaylarının yaşandığı bir diğer Afrika ülkesi Mali'dir. Özellikle Kuzey Mali'de şiddetli kuraklıktan etkilenen topluluklar Fildişi Sahili, Nijerya, Nijer, Libya ve Cezayir gibi transit ülkeler üzerinden Avrupa'ya göç etmektedir (Kaplukan, 2013). Daha önce de bahsettiğimiz gibi birçok Afrika toplumunda balıkçılık önemli bir sektördür. Göllerin kuruması, okyanus asitliğinin değişmesi, su döngüsünün bozulması ve ekosistemlere verilen zararlar, geçimlerini balıkçılıkla sağlayan yerel halk için sosyal ve ekonomik krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin, Sahra altı çölündeki Fajibin Gölü ve Mali'de bulunan Senegal Nehri aşırı kuraklık ve suyun yanlış kullanımı nedeniyle kuruma tehdidi altındadır. Bu alanların çevresinde yaşayan 200.000'den fazla insan büyük şehirlere yerleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'nın yanı sıra Afrika'nın mega kentlerine ve kıyılarına yapılan bu göçler, kıtanın doğal kaynaklarının fazla olduğu ve verimli tarım arazilerinin bulunduğu bölgelere doğru gerçekleşmektedir (Yılmaz, 2015). Fildişi Sahili'nde bulunan kakao ağaçlarının yetiştirildiği tarım alanı, sömürgeciliğin sona ermesinden önce ve sonra birçok ülkeden insanı kendine çekmiştir.

Sömürge zamanlarında, diğer ülkelerden zorunlu işçiler tarım alanlarında çalışmaya getirilmiştir. Sömürgeciliğin sona ermesinden sonra iklimsel ve sosyoekonomik sebeplerle Mali, Burkina Faso, Liberya, Gine ve Gana'dan Fildişi Sahili'ne büyük göç olayları gözlenmektedir. Gana ve Senegal, arazi verimliliğinin düşük ve istihdam olanaklarının sınırlı olduğu Mali, Gana, Moritanya ve Gambiya'daki toplumlar için yeni yerleşim alanları olarak çekici olan verimli tarım alanlarına sahip kıyı ülkeleridir (Pedro, 2019).

Önemli petrol kaynakları nedeniyle daha fazla beceri ve istihdam olanağına sahip olan Nijerya da birçok ülkeden göçmen almaktadır. 1983 yılında yaşanan petrol krizi sebebiyle Nijerya önemli sayıda göçmeni sınır dışı etmesine rağmen, ilerleyen dönemlerde bu bölgeye doğru yine de kitlesel bir göç hareketi yaşanmıştır. Nijerya'nın ardından petrol kaynaklarını yeni keşfeden Gabon ve Kongo'da özellikle Batı Afrika toplulukları tarafından alternatif yerleşim merkezleri olarak görülmektedir. Teknolojik olarak gelişmiş ve yatırım açısından zengin Güney Afrika Cumhuriyeti de kıtanın birçok yerinden göçmen almaktadır. Kent merkezlerinde ve kıyı bölgelerinde meydana gelen bu göç hareketleri, merkezi kentlerde ve kıyı bölgelerinde sosyal ve yapısal çöküntülere yol açmaktadır. Örneğin, Batı Afrika'nın kıyı devletlerinden biri olan Liberya'nın başkenti Monrovia, şu an itibarıyla yaklaşık 3,8 milyon nüfusa sahiptir ve bu nüfusun içinde yaklaşık 800 bin göçmen yaşamaktadır. İklim krizinin etkileriyle birlikte, Senegal'den Nijerya'ya kadar kıyı şeridi boyunca uzanan 12 başkentin nüfusunun 2050 yılına kadar 1 milyonu aşması beklenmektedir (Kemal, 2019).

İklim değişikliği sonrası Afrika'da gözlemlenen bir diğer göç türü ise verimsiz topraklarda yaşam mücadelesi veren aileler içerisinde iklim krizinin etkileri ile iş aramak için büyük şehirlere giden erkek üyeleridir. Örneğin, Batı Sudan'ın bazı bölgelerindeki topluluklar, yaşanan kuraklığın ardından hayatta kalmak için en az bir veya daha fazla yetişkin erkek üyeyi başkent Hartum'a göndermiştir. Sonuç olarak, başkentteki aile bireyleri ücretli iş bulabilmekte ve kazandıkları parayı akrabalarının geçimi için kullanabilmektedir. Aynı şekilde, Batı Afrika ve Sahel'in bazı bölgelerinde erkekler ve bazen eğitilmiş kadınlar büyük şehirlere veya Avrupa'ya göç etmektedir. Bu göçler çoğu zaman kısa süreli ve hatta kalıcı göçler şeklini almakta ve toplumsal düzeyde birçok soruna neden olmaktadır. Aile bireylerinin farklı bölgelere dağılması sorunu artmakta ve iklim değişikliğinden en çok etkilenen kadınların durumu daha da kötüleşmektedir. Afrika'daki iklim değişikliğinin üçüncü bir sonucu, azalan doğal kaynaklar üzerinde artan bir çatışma riskidir. Nijer, Sudan, Mali, Libya, Çad ve Nijerya gibi ülkelerde, yaşamsal

kaynaklar olan gıdalara sınırlı erişimi olan ve hayatta kalmakta zorlanan topluluklarda sorunlar sıkça ortaya çıkmaktadır (Çomak ve Çınar, 2022).

Tablo 5.

1960-2017 arasında Afrika'da Yer Değiştiren Kişi Sayısı

Yıllar	Kıta İçerisinde Gerçekleşen Göçler	Kıta Dışında Gerçekleşen Göçler	Toplam
1960	6.176.385	1.830.776	8.007.161
1980	7.966.359	5.418.096	13.384.455
2000	10.500.00	8.734.478	19.234.478
2017	19.080.000	16.920.00	36.000.00

Yukarıda yer alan tabloya bakıldığında 1960 ile 2017 yılları arasında hem kıta içerisinde hem kıta dışında gerçekleşen göçlerde düzenli bir artış olduğu karşımıza çıkmaktadır. Son dönemlerde Afrika genelinde ortaya çıkan çatışmalardan kaynaklı istikrarsızlıklar, iklim değişikliklerinden dolayı meydana gelen kuraklık ve kıtlık gibi sorunlar nedeniyle kıta insanının zorunlu olarak göç etmek durumunda kaldığını bizlere göstermektedir. Yaşanılan bu göçler büyük bir insani krizin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. UNHCR tarafından yardımda öncelik gerektiren “Acil Durumlar” kategorisinde yer alan 14 bölgenin 7’si Afrika kıtasında bulunmaktadır. Bu bölgeler Orta Afrika, Burundi, Etiyopya-Tigray, Güney Sudan, Nijerya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Sahel bölgesidir. 2021 Yıl Ortası Eğilimleri Raporu’na göre 2021 yılında zorunlu olarak göç etmek zorunda kalan birey sayısının en fazla olduğu ilk on ülkenin beşi yine Afrika’da yer almaktadır. Bu ülkeler Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Güney Sudan, Somali, Sudan ve Orta Afrika’dır (Özdemir, 2021).

Afrika kıtasında yaşanan bu göçlerin büyük bir kısmını düzensiz ve yasa dışı göçler oluşturmaktadır. Güney ve Orta Afrika bölgesinden Sahra bölgesine oradan da Avrupa’ya doğru devam eden bir göç hareketi yaşanmaktadır. Yaşanan bu göç hareketlerinin nedenleri iklim değişimleri, çatışmalar, terörizm ve şiddet eylemleri ve ekonomik nedenlerden ortaya çıkan yoksulluktur (Seki ve Bektaş, 2018).

4.3. Orta Afrika'da İklim Göçleri

Çevresel etkiler ve iklim değişimleri sonucunda yaşanabilecek göçler üzerine yapılan araştırmaların birçoğunda iklim değişimlerinden en fazla etkilenen bölgeler Sahra altı Afrika, Orta Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika bölgesi olarak gösterilmektedir (Borderon vd., 2019). Afrika'da bulunan yarı kurak alanların geniş yer kaplaması, verimli arazilerin azlığı ve nüfusun genelinin tarımla geçimini sağlaması bu bölgenin ilerleyen yıllarda iklim değişikliğinden en fazla etkileneceğinin göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda iklim değişikliği ile yaşanacak kuraklık sonucunda savunmasız Afrika bölgelerinden Avrupa'ya yoğun bir göç yaşanacağı tahmin edilmektedir. Özellikle Dünya Bankası verileri 2050 yılına kadar bu sayının 38,5 milyon kişi olacağını belirtmektedir.

Orta Afrika'da yaşanan iklim değişimleri, bölgenin sosyal, ekonomik ve çevresel yapılarını derinden etkilemektedir. Bu değişimler, bölgedeki insanları ve doğal kaynakları ciddi şekilde tehdit etmektedir. İklim değişikliklerinin etkisiyle birlikte, Orta Afrika'da iklim göçleri de artmış durumdadır. İklim Göçleri, iklim değişimlerinin sonuçlarından biridir ve bu göçlerin birçok olumsuz etkisi vardır. İklim değişikliklerinin en belirgin etkilerinden biri, su kaynaklarının azalması veya yer değiştirmesidir. Kuraklık ve yağış rejiminin değişimi nedeniyle, birçok bölgede içme suyu ve tarım için kullanılan su kaynakları azalmıştır. Bu da Orta Afrika'da yaşayan insanların günlük yaşamlarını etkilemektedir. Tarım sektörü, su kaynaklarının azalmasıyla birlikte verimlilik kaybı yaşamakta ve insanlar tarıma dayalı geçimlerini sürdürmemektedir. Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliklerinin bir diğer etkisi, biyoçeşitlilik kaybıdır. Artan sıcaklık, habitatların tahrip olmasına ve bitki ve hayvan türlerinin yok olmasına neden olmaktadır. Bu durum, ekosistemlerin dengesini bozarak Orta Afrika'nın doğal kaynaklarına zarar vermektedir. Biyoçeşitlilik kaybı, hem insanların geçim kaynaklarını hem de ekoturizm potansiyelini olumsuz yönde etkilemektedir.

Afrika'nın iklim değişikliği ile kademeli afetler ve su kıtlığından kaynaklı gıda güvensizliği gibi büyük etkiler yaşaması beklenmektedir (Niang vd., 2014). Araştırmalar sonucunda iklim değişikliğinin Afrika'dan Avrupa'ya ve diğer kıtalara sistematik olarak toplu bir göç yaşayacağını göstermektedir. 2012 yılında Doğu Afrika'da başlayan şiddetli kuraklık günümüzde de halen etkisini göstermekte ve bölgeyi olumsuz olarak etkilemeye devam etmektedir. Kuraklıktan kaynaklı olarak ortaya çıkan toprak kalitesinin bozulması ve tuzlanma gibi çevresel felaketler bölge halkını olumsuz etkilemektedir. Somali, Güney

Sudan, Etiyopya, Kenya, Cibuti, Sudan, Uganda ve Burundi'yi etkisi altına alan şiddetli kuraklık bölge genelinde büyük bir kıtlığa neden olarak milyonlarca insanın hayatını etkilemiştir. Bunu yanında Çad, Nijer, Nijerya ve Kamerun'un da milyonlarca insanın su ihtiyacı ve tarıma dayalı sulama ile geçim kaynağını sağladığı Çad Gölü 1960 yılından beri % 95 oranında kurumuştur. Kenya Ulusal Kuraklık Yönetim Kurumu'na (NDMA) göre, geçtiğimiz Ekim ayından bu yana kuraklık ve hastalık nedeniyle başta sığır ve koyun olmak üzere 1,5 milyona yakın canlı hayvanın öldüğü belirtilmektedir. Bu durum gıda yetersizliği gibi sıkıntılara sebep olmaktadır (Demir, 2009).

Afrika'daki iklim değişikliğine dayalı göç, kıtanın politik, kültürel ve sosyal ekonomik dokusunu, kalkınmasını, kişisel sağlığını, uluslararası ve bölgesel güvenliğini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Toprakların kötü olması ve su kaynaklarının olmaması nedeniyle evlerini terk eden insanlar, daha iyi bir yaşam umuduyla hem yurtiçinde hem de yurtdışında büyük şehirlere ve diğer verimli bölgelere göç etmektedir. Göçmen nüfus Afrika'da genellikle hayvancılık, balıkçılık veya tarımla uğraşmakta ve başka çalışma alanları bulunmadığından dolayı gittikleri yerde uyum sorunları yaşamaktadır. Bireyler iş bulmakta zorlandıkça, işlerini kaybettikçe veya büyük şehirlerdeki çalışma koşullarına uyum sağlayamadıklarından göçmenlik merkezlerinde sosyal çatlaklar ve güvenlik endişeleri ortaya çıkabilmektedir. Göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan bu tür sorunlar, özellikle uluslararası göçmenlik davalarında yabancılara yönelik düşmanlığa dönüşebilmektedir (Yılmaz ve Navruz, 2019). Örneğin 2008 yılında Nijerya, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Zimbabve'den göç etmek zorunda kalan kişilere karşı ırkçı saldırılar düzenlenmiştir. Nijer'in Abarak kentinde yaşanan kuraklığın ardından iş aramak için Libya ve Nijerya'ya giden bireylerin hayvancılık ve tarım dışındaki meslek düzeylerinin düşük olması nedeniyle iş bulma güçlüğü, zorunlu göçmenlerin karşılaştığı sorunlara bir diğer örnektir (Karaağaçlı ve Turgut, 2019). Orta Afrika'da iklim değişikliklerinin bir sonucu olarak, çatışmaların arttığı görülmektedir. Sınırlı doğal kaynakların kullanımı ve dağılımı nedeniyle, toplumlar arasında rekabet ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Özellikle tarım ve su kaynaklarına erişimdeki zorluklar, çatışmaların nedenlerinden biridir. Bu çatışmalar, bölgedeki siyasi ve ekonomik krizleri derinleştirmekte ve istikrarı tehdit etmektedir.

İklim göçünün etkili bir şekilde ele alabileceği bir diğer sorun, salgın hastalıkların daha geniş coğrafi alanlara yayılmasıdır. Daha önce tartışıldığı gibi, toprak, su ve hava değerlerindeki değişikliklerin yanı sıra gıda krizlerinden etkilenen kişiler başka yerlere seyahat ettiğinde, burada bulunan toplulukların sağlığına yönelik tehditler olabilmektedir.

Özellikle Afrika'daki mevcut sağlık sorunları, büyük nüfus hareketleri ile daha farklı boyutlarda yaşanmaktadır. Bu durumun ötesinde, birçok uzman tarafından iklim göçü etkilerinin kadınlar üzerinde erkeklerden daha olumsuz bir etki yaratacağına inanılmaktadır (Özdemir, 2021). Yaşam koşullarının daha zor olduğu durumda kadınlarda birçok fiziksel ve psikolojik bozulmaya neden olabilmektedir.

Afrika'daki yoğun göç hareketlerinin kalkınma ve altyapı durumları üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır. Genel olarak, küresel sistemdeki sera gazı emisyonlarından daha az etkisi olan ülkelerin iklim değişikliğinin kurbanı olma olasılığı daha yüksektir. Her iki durumda da göçmen alan veya gönderen geliştirmekte olan ülkenin ekonomisi ve gelişimi olumsuz etkileyebilmektedir (Çomak ve Çınar, 2022). Özellikle Afrika ülkelerinde tehlike seviyesi daha yüksektir. Bir göçmen ülkesi düşünülürse, büyük iş gücü kaybı olan, üretim sistemleri bozulan ve iç pazarları olumsuz yönde etkileyen bir ekonomi daha da gerileyecektir. Bu toplumlar birçok yapısal sorunla karşı karşıya kalacak, yoksulluk seviyeleri artacak ve gelecekte daha fazla göçe yönelme durumunda olacaklardır. Örneğin, Sahra altı Afrika bölgesinde yaklaşık olarak 18 milyon nüfusa sahip olan Nijer, kuraklık ve istihdam olanaklarının yetersizliği sebebiyle yoğun bir göç yaşamıştır. Bu koşullar altında, hali hazırda ekonomik, sosyal ve siyasi bir krizle boğuşan Nijer, üretken bir ekonomiye geçişte zorlanmakta ve ülkedeki mevcut kargaşa derinleşmektedir. Bu nedenle, yerel halk başka alanlara yerleşme eğiliminde olabilmektedir (Seki ve Bektaş, 2018).

Afrikanlı göçmenleri kabul eden geliştirmekte olan bir ülkede, altyapı ve sosyal hizmetler üzerinde artan bir baskı bulunmaktadır. Göçmenlerin eğitim, sağlık ve diğer sosyal koşulları zorlaştıkça kişisel ve sosyal birçok sorunla karşılaşmaktadır. Ayrıca, artan sorumluluklar nedeniyle ülkenin ekonomik kalkınması yavaşlamalar yaşanmakta hatta durma noktasına gelmektedir.

İklim değişikliği ve göç, bölgesel veya uluslararası düzeyde bazı güvenlik endişeleri de oluşturabilir. Örneğin Kuzey Nijer'de ağırlıklı olarak hayvancılık yapılırken, güneydeki halkın temel geçim kaynağı tarımdır. Ancak, iklim koşulları nedeniyle verimsiz hale gelen güney Nijer'den gelen çiftçiler, komşu ülke Nijerya'daki verimli topraklara yerleşmektedir. Nijerya halkı ile Nijerli göçmenler arasında sık sık gerginlikler yaşanmakta ve buna benzer bir başka sorun da krizin uluslararası gündemde sıkça dile getirildiği Çad'da yaşanmaktadır. 1963 ve 2007 yılları arasında Çad Gölü'nün yaklaşık yüzde 90'ı kurumuştur. Bölgedeki 300'den fazla etnik grup ile Burkina Faso ve Gana'dan gelen göçmen işçiler arasında doğal kaynaklar için bir rekabet vardır. Ayrıca bölgedeki

Kamerun, Çad, Nijer ve Nijerya hükümetleri de zaman zaman doğal kaynak konusunda çatışma yaşamıştır (Yılmaz ve Navruz, 2019).

Bir diğer ilgili örnek, Sahra altı Afrika'daki Tuareg sorunudur. Mali, Nijer Burkina Faso, Libya ve Cezayir gibi ülkelerde yaşayan yarı göçebe Tuareg toplulukları, yıllarca kuraklıkla karşı karşıya kalmış ve muhtemelen bir yanda güvenlik kaygılarıyla, hayvancılık ve bazı tarımsal ürünlerin ticaretinden geçimini sağlamaktadır. Tuareg göçmenlerinin, ev sahibi ülkelerde sosyal ve politik krizleri tetikleyebilecek kırılgan yapıları ve zayıf hükümetleri olan bu ülkeler arasında daralan bir yaşam alanı bulunmaktadır (Güder ve Karagül, 2020). Ayrıca sömürge dönemlerinden bu yana siyasi, ekonomik ve sosyal yapılardan dışlanmaları nedeniyle Sahra koşullarında yaşamaya zorlanan Tuaregler, bölgedeki mafya ve terör grupları da merkezi hükümete karşı yasadışı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren radikal terör gruplarının Kuzey Afrika ve Sahra'daki faaliyetleri kapsamında son derece karmaşık hale gelen bu yasadışı suç örgütleri, bölgesel yönetimleri kargaşaya sürüklemektedir. Bu arka plana karşı, Mali'nin Sahra, Kuzey Afrika, Avrupa ve hatta Güney Amerika'nın yasadışı ticaret yolları üzerindeki stratejik konumu, merkezi hükümetin zayıflığı ve uluslararası suç faaliyetlerini kontrol edememesi, Tuaregler ve Malililer için hayatta kalmayı zorlaştırmıştır. Bazı bilim adamlarının "eşek arısı yuvası" olarak adlandırdıkları bu düzende yerel yönetimlerin Tuareglerin siyasi, ekonomik ve sosyal düzene katılımını sağlayarak istikrarsız bir ortamın önüne geçememeleri ve mafya terör gruplarının savunmasız grupları istismar ederek faaliyetlerini sürdürmesi gerçeğidir. Bu durum bölgesel ve uluslararası güvenlik için önemli bir tehdit oluşturmaktadır (Güder ve Karagül, 2020).

İklim değişikliği nedeniyle Afrika'daki bazı insanlar giderek daha zor koşullarda yaşamakta ve kıta dışına göç etmektedir. Birçok Afrikalı, yüksek ücretli işler bulma olasılığı ve rahat yaşam koşulları gibi çekici faktörler nedeniyle Avrupa ülkelerine doğru göç eğilimindedir. Afrika'dan Avrupa'ya göçün bu bireysel eğilimi, sosyoekonomik koşullara, yaşam koşullarının çekiciliğine, akrabalık ve çevresel etkilere ve ülkenin konuştuğu dile göre değişebilmektedir. Örneğin, Afrika'dan daha fazla Fransızca konuşulan Mali, Senegal ve Burkina Faso'dan Fransa'ya göçmen hareketi olmaktadır. Ya da Nijerya ve Gana gibi İngilizce konuşulan ülkelerdeki bireyler ise İngiltere'ye göç etmektedir. Birçok insan Afrika'dan Avrupa'ya sınırlı ve bazen yasa dışı koşullarla seyahat etmekte yolculukları tehlikeli olduğu için bazen göçmen ve mültecilerin ölümü

ile sonuçlanmaktadır. Buna ek olarak, çok sayıda göçmenle karşı karşıya kalan Avrupa ülkeleri bazen bu hareketleri ulusal çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak görmektedir (Özdemir, 2021).

Sonuç olarak, Batılı ülkelerin göç politikalarını daha da sıkılaştırması nedeniyle iklim sebepleri ve çatışmalar nedeniyle göç etmek zorunda kalan sığınmacılar sorunu ortaya çıkmaktadır. İklimsel anlamda yaşanan bu değişimler milyonlarca insanın geçim kaynaklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yaşanan bu sıkıntılar bölgedeki şiddetli sosyo-politik gerilimlere ve çatışmalara sebep olmakta böylece bölge haklının göç etmesini hızlandırmaktadır (Partigöç ve Soğancı 2019).

4.4. Orta Afrika'da Yaşanan İklim Göçünün Nedenleri

Orta Afrika'da yaşanan iklim göçleri son yıllarda ciddi bir sorun haline gelmiştir. İklim değişikliklerinin etkisiyle birlikte birçok insan, evlerini terk ederek daha güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu göçler, insanların yaşam koşullarını ve günlük hayatlarını büyük ölçüde etkilemektedir. İklim mültecileri, Orta Afrika'nın başlıca sorunlarından biridir. Özellikle iklim değişikliklerinin etkileri sonucunda meydana gelen kuraklık ve seller, birçok insanın evlerini terk etmesine neden olmaktadır. İnsanlar, daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için daha güvenli bölgelere göç etmektedir. Ancak bu göçler, sosyal ve ekonomik sorunlara da yol açmaktadır (Arslan, 2023).

Orta Afrika'da yaşanan iklim değişiklikleri, sadece insanların yaşamını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda çevresel ve ekonomik sorunlara da yol açar. Örneğin, kuraklık nedeniyle tarım alanlarının verimsizleşmesi, gıda güvenliği sorununu da beraberinde getirir. Bu da insanların daha fazla göç etmesine ve bölgedeki yaşam koşullarının daha da kötüleşmesine neden olmaktadır.

Göçler, Orta Afrika'da çatışmalara da neden olmaktadır. İnsanlar, daha iyi kaynaklara veya güvenli bölgelere ulaşabilmek için çeşitli gruplar arasında rekabet etmektedir. Bu rekabet, etnik gerginlikleri alevlendirir ve siyasi çatışmalara yol açabilir. Sonuç olarak, Orta Afrika'da yaşanan iklim göçleri, kamu düzeni ve güvenliği konusunda ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

İklim değişikliği genellikle aşırı hava olaylarının sıklığında artış, karasal kuraklık ve taşkınların sıklığında ve yoğunluğunda artış ve tropik fırtına ve kasırgaların sıklığında artış gibi potansiyel etkileriyle tanımlanmaktadır. Ancak iklim değişikliği daha az bilinen başka etkiler de yaratmaktadır. Bu etkilerin önemli bir kısmı göçle ilgilidir. Sıcaklık

arttıkça insanlar, ortaya çıkan kuraklık ve bunun sonucunda artan su veya kaynak maliyetleri gibi faktörler nedeniyle evlerinden ayrılmak zorunda kalmaktadır. Bu insanlar dünyada daha iyi bir iklime sahip bölgelerine göç etmektedir. Bu göç hareketliliğine dahil olan kişileri iklim mültecileri olarak adlandırmaktayız (Partigöç ve Soğancı, 2019). Özellikle Afrika bölgesinde iklim değişikliğinin göç üzerindeki sonuçları geniş kapsamlıdır. İklim değişikliği çevre ve insanlar üzerinde baskı yaratmaya devam ettikçe, giderek daha fazla insanın hayatta kalmak için harekete geçtiğini görmekteyiz. Her ne kadar göç her toplumun geçmişte yaşadığı doğal bir olgu olsa da iklim değişikliğinin artması, durumu daha da kötüleştirmektedir. Bu sadece Afrika'nın iklime duyarlı bölgeleri için değil, aynı zamanda yoksul insanların daha iyi bir yaşam arayışı içinde taşınmak zorunda kalacağı dünyanın diğer bölgeleri için de geçerli olmaktadır.

Dünya genelinde yaşanan küresel ısınmadan kaynaklı meydana gelen kuraklık sebebiyle Afrika kıtasında yüzbinlerce insan ve milyonlarca hayvan hayatını kaybetmiştir. Afrika genelinde akarsular ve su kaynakları kurumakta bunun sonucunda binlerce hektar verimli arazi çölleşmeye başlamaktadır. Özellikle su kaynaklarının azalması ve tarım alanlarında meydana gelen tuzlanma sebebiyle geçiminin büyük bir kısmını tarım ile sağlayan Afrika halkı bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Bunların yanında buzulların erimesi sonucu deniz seviyelerinin artmasıyla Afrika'da birçok alan sular altında kalma riskiyle karşı karşıyadır. Bu durum ile dünya genelinde yaşanan iklim krizinden ve bu sebeple ortaya çıkacak olan göçlerden en fazla etkilenen bölgenin Afrika olacağını göstermektedir (Ekşi, 2016).

Afrika'da bu yüzyılın ortalarında sıcaklıkların 4-6 derece artması beklenirken, bölgede yağışların azalması kuraklığın artmasına neden olmaktadır. Yüzey ve yeraltı su kaynakları azalması temiz içme suyuna erişimi zorlaştıracaktır. Dünya genelinde ortalama sıcaklığın bu yüzyılın ortasına kadar 1.5-2 derece artması beklenmektedir. Bu durumla beraber deniz seviyesinin yükselmesi ve taşkınların artması ile bölge önemli ölçüde olumsuz etkilenecektir (Ceylan, 2009). Afrika'da yaklaşık 3 milyon insanın bu yüzyılın sonunda yükselen deniz seviyelerinden etkileneceği tahmin edilmektedir. Kıtadaki birçok dini ve siyasi kuruluş, su kuyusu açmak gibi şeylerle yerel halka yardım etmek için çalışmalar gerçekleştirmektedir. İklim değişikliğinin bir başka sonucu olarak özellikle bu durumdan Afrika'daki birçok toplumun ana gelir kaynağı olan balıkçılık Afrika ekosistemi karbondioksit emisyonları ve okyanus asitliği tarafından tehdit edilecektir (Ekşi, 2016). Özellikle bu durumdan birçok Afrika toplumunun ana gelir kaynağı olan balıkçılık ciddi şekilde etkilenecektir. Bu duruma örnek verecek olursak; 2009 yılında

Alison tarafından yapılan bir araştırma, balıkçılığa dayalı geçim kaynağına sahip 132 ülkenin üçte ikisinin Afrika'da bulunduğunu ortaya koymuştur. Ancak, su ve hava değerlerindeki olumsuz değişiklikler, özellikle Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Moritanya, Angola ve Senegal gibi Afrika'nın en savunmasız balıkçılık sektörlerine sahip ülkeleri olumsuz etkilemektedir. Bu ülkelerde, iklim değişikliğinin bir sonucu olarak balıkçılığın temel gelir kaynağı olan deniz ürünleri, karbondioksit emisyonları ve okyanus asidinin etkileriyle tehdit altındadır (Çomak ve Çınar, 2022). Bu tür iklim değişikliği, bölgenin zaten kırılgan olan tarım ve hayvancılık endüstrileri üzerinde de olumsuz bir etkiye sahip olacaktır. Afrika'da yapılan arazi çalışmaları sonunda, yüzyılın ortalarında hububat ve palm yağı, kahve, kauçuk ve kakao gibi çok yıllık bitkilerin hasadının azalacağı, tohum zararlılarının artacağı ve tarım arazilerinin yok olacağı açıklanmıştır.

Afrika'da bulunan muz bahçeleri, Doğu Afrika'da yer alan fasulye ve manyok bitkisi tarlaları ile Etiyopya, Kenya, Uganda, Ruanda ve Brundi için önemli bir ihracat ürünü olan kahve ekimi ileriye dönük risk altındadır. Bu, mevcut gıda krizinin daha kötü bir duruma yol açacağı, ekonominin ve kalkınmanın zayıflayacağı ve yeni sorunların ve çatışmaların ortaya çıkabileceği anlamına gelmektedir (Sara ve Dellal, 2018). İklim değişikliğine ek olarak, Afrika ülkelerindeki birçok sosyoekonomik ve yapısal faktörler nedeniyle sıtma, kolera, menenjit gibi hastalıklara karşı savunmasızlığı artırmaktadır. Bu faktörler genellikle halk sağlığına yetersiz yatırım, suya zor erişim, sağlıksız ortamlar, gıda krizleri ve zayıf hükümet altyapısı ve sosyal morfolojidir. Afrika'daki en yaygın ve ölümcül hastalıklardan biri olan ve sık sık uluslararası tartışmaların konusu olan sıtmadan 2010 yılında yaklaşık 770.000 kişi ölmüştür (Alıvarcı, 2022). Kötü yaşam koşulları, yetersiz sivrisinek kontrolü ve yetersiz altyapı nedeniyle bölgede sıtma sıklıkla görülmektedir. Afrika'da bulunan diğer ölümcül hastalıklardan bazıları, gıda ve suya bağlı olan kolera, yetersiz beslenme, şistozomiyaz, leishmaniasis'tir. Kolera salgını Gana, Senegal, Zanzibar, Tanzanya ve Zimbabve'de binlerce insanın ölümüne neden olmaktadır. Yetersiz beslenme hastalıklarının en yaygın olduğu ülkeler Somali, Mali ve Kenya'dır. Kıtık Erken Uyarı Sistemi Ağı'na göre, yalnızca Mali'de yaklaşık 250.000 çocuk açlık ve 100.000 çocuk anemi riski altındadır (Alıvarcı, 2022). Afrika'da sık görülen bu hastalıkların yanı sıra günlük olarak başka sağlık sorunlarıyla da karşılaşmaktadır. Hastalıklar göç eğilimlerini tetiklediğinden, hastalıklı bireyler yerinden edildikçe daha yaygın hale gelmektedir. Aynı zamanda bu hastalıklar farklı coğrafi alanlara da dağıtılabilir. Uluslararası kuruluşlar ve bölgesel yönetimler bu

konuda birçok girişimde bulunmuştur. Ancak iklim değişikliğinin devam edeceği, sosyoekonomik ve siyasi yapıların kısa vadede gelişmeyeceğine dair yaygın görüş, Afrika'daki sağlık sorunlarının artmaya devam edeceğini göstermektedir. Yukarıdaki tahminlere dayanarak, yakın gelecekte Afrika'da gıda kıtlığının, göçün, krizlerin, hastalıkların ve çatışmaların artacağı söylenebilir. Böyle bir gelişme Afrika ve uluslararası düzende bazı yapısal ve güvenlik sorunları yaratacaktır. Orta Afrika'ya meydana gelen göçlerin nedenlerine bakıldığında dört ana faktör öne çıkmaktadır.

Bunlar: İklim değişikliği, çatışmalardan kaynaklanan siyasi istikrarsızlık, terör ve şiddetin artması ve yoksulluk. Bu dört ana faktörün yol açtığı güvenlik ve ekonomik zayıflıklar nedeniyle milyonlarca insan ülkenin başka bölgelerine, ülke dışına veya farklı kıtalara göç etmek zorunda kalmaktadır. Tüm bu ana nedenlerin aslında iklim değişikliğinden kaynaklanan kuraklık, çölleşme ve su kıtlığına dayandığı görünmektedir. İklim değişikliğinin Afrika'daki etkisine örnek olarak; Doğu ve Orta Afrika'da 2012 yılında başlayan şiddetli kuraklık halen devam etmektedir. Bu anlamda Somali, Güney Sudan, Etiyopya, Kenya, Cibuti, Sudan, Uganda, Burundi' ve Sahel bölgesinde yaşanan şiddetli kuraklıklar bölgede milyonlarca insanın hayatını etkileyen kıtlığa neden olmaktadır. Ayrıca kuraklığın neden olduğu çevresel felaketler toprağın bozulması ve tuzlanma gibi etkisini daha uzun vade de gösterecek olumsuzluklarda devam etmektedir. Bu bakımdan Afrika kıtasında meydana gelen göçün önemli bir kısmı çevre felaketlerine ve olumsuz ani iklim değişikliklerine karşı bir tepki olarak gerçekleşmektedir.

4.5. Orta Afrika'da Yaşanan İklim Göçlerinin Sonuçları

Orta Afrika, iklim göçlerinin önemli bir bölgesidir ve bu göçlerin birçok sonucu vardır. İklim değişikliği, kuraklık, erozyon ve diğer çevresel faktörler, insanların yaşam alanlarını terk etmelerine neden olmaktadır.

İlk olarak, iklim göçleri, insanların yerinden edilmelerine neden olmaktadır. Doğal afetlerin ve iklim değişikliğinin yol açtığı kuraklık ve su kaynaklarının azalması gibi faktörler, insanların hayatta kalma mücadelesi verdiği bölgeleri etkilemektedir. Bu durum, Orta Afrika'da yaşayan insanların, evlerini ve topraklarını terk etmelerine neden olmaktadır. Yerinden edilen insanlar, güvenli ve sürdürülebilir bir yaşam için başka bölgelere göç etmek zorunda kalmaktadır (Arslan, 2023).

İklim göçleri aynı zamanda sosyal yapıları da etkilemektedir. Göç edenler, farklı kültürel ve etnik gruplardan gelirler ve yerel toplumlarla uyum sağlama zorlukları

yaşayabilirler. Bu durum, sosyal gerilimlere ve çatışmalara neden olmaktadır. Ayrıca, iklim göçleri, ailelerin ve toplulukların parçalanmasına ve dağılmasına da yol açmaktadır.

Orta Afrika'da yaşanan iklim göçleri, yukarıda belirtilen durumlarla beraber birçok olumsuz sonuç doğurmaktadır. Yerinden edilen insanlar, ekonomik, sosyal ve çevresel zorluklarla karşı karşıya kalır. Bu nedenle, iklim değişikliği ve doğal afetlere yanıt olarak, acil önlemler alınması ve iklim göçlerinin etkilerinin hafifletilmesi önemlidir. Sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği ile mücadele ve yerinden edilen insanların ihtiyaçlarının karşılanması için politika ve programların geliştirilmesi gerekmektedir. Günümüzde, iklim değişikliği dünya genelinde birçok olumsuz etkiye yol açmaktadır. Bu etkilerin de en yoğun yaşandığı bölgelerden biri Orta Afrika'dır. Orta Afrika, iklim değişikliğinin ciddi sonuçlarına maruz kalan ve bu nedenle iklim göçlerinin sıkça yaşandığı bölgelerden biridir. Bu göçlerin sonuçları hem bölge hem de küresel düzeyde büyük etkilere yol açmaktadır. Bu etkilerin sonucunda ortaya çıkan sorunlar şu şekildedir:

İnsan Göçü ve Toplumsal Sorunlar: Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliği, kuraklık, sel, erozyon ve diğer doğal felaketlerin artışına neden olmaktadır. Bu durum, birçok insanın yaşadığı yerlerden göç etmek zorunda kalmasına sebep olmaktadır. Göç edenler genellikle şehirlere veya daha verimli tarım arazilerine yöneliyorlar. Ancak bu büyük göç dalgaları, şehirlerde altyapı sorunlarına, işsizliğe ve hatta şiddet olaylarına yol açabiliyor. Göç edenler arasında yaşanan rekabet, su ve gıda kaynaklarına olan erişimi daha da zorlaştırmaktadır (Yılmaz ve Navruz, 2019).

Tarım ve Gıda Güvencesi Sorunları: Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliği, tarım sektörünü de olumsuz etkilemektedir. Kuraklık, sel ve hastalıklar tarım ürünlerini tahrip etmekte, bu durum da gıda üretimini azaltmaktadır. Aynı zamanda, iklim değişikliği nedeniyle mevsimlerdeki değişiklikler, ekim ve hasat dönemlerini de etkilemektedir. Bu durum gıda güvenliği sorunlarını artırırken, yiyecek maddelerinin fiyatlarının yükselmesine ve yetersiz beslenmeye yol açmaktadır (Sertyeşilışık, 2022).

Su Kaynakları ve Sağlık Sorunları: Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliği, su kaynaklarını olumsuz etkilemektedir. Su kıtlığı, temiz içme suyuna erişimi zorlaştırmakta ve su kaynaklarına olan talebi arttırmaktadır. Bu da su kaynaklarına olan erişim konusunda çatışmalara neden olmaktadır. Aynı zamanda, su kaynaklarındaki kirlilik oranının artması sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. (Kılıç, 2008).

Biyçeşitlilik ve Ekosistem Bozulmaları: Orta Afrika'nın iklim değışikliği sonucunda yaşadığı ekosistem değışiklikleri, biyçeşitliliği de olumsuz etkilemektedir. Ormanların yok olması, habitat kaybı ve doğal yaşamın bozulması, birçok türün hayatta kalma şansını azaltmaktadır. Bu durum, tıbbi bitkiler ve diğer doğal kaynaklara olan erişimi de sınırlandırmaktadır (Demir, 2009).

Afrika bölgesi genelinde göç karmaşık bir konu durumundadır. Özellikle bu bölgede yaşanan iklim krizinin iyi yönetilmemesi, yetersiz göç verileri, zayıf sınır yönetimi ve kontrolleri, sürekli insani yardım ihtiyacı, düzensiz göç ve insan kaçakçılığı gibi sorunlar bu durumu daha da karmaşık bir hale getirmektedir.

Genel olarak bakıldığında göç faktörü yoksullukla ilişkilendirilmektedir. Ancak Orta Afrika bölgesinde genç işsizliği, iklim değışikliği ve düzensiz kentleşme gibi faktörler de bu olguyu yönlendirmektedir. Bölgede yaşayan gençler daha iyi iş fırsatları bulmak amacıyla bir ülkeden diğerine göç ederken, iş arayan göç, bölge içi hareketliliğin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bölge nüfusunun sürekli yer değıştirmesi şiddetli çatışmalara ve istikrarsız çevre koşullarıyla da bağlantılıdır. Örneğin Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki çatışmalar, tahminen 2,5 milyon kişinin insani yardıma muhtaç kalmasına ve 690.000 kişinin ülke içinde yerinden edilmesine neden olmuştur (Dangizer, 2019).

Orta Afrika'da iklim değışiminin etkileri sonucu meydana gelen çatışmaların etkisi, bölgenin sosyoekonomik ve politik dengesini oldukça etkilemiştir. Orta Afrika, iklim değışikliği açısından son derece hassas bir bölgedir ve bu değışikliğin sonuçları çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Orta Afrika'da yaşanan iklim değışikliklerinin bir sonucu olarak, bölgede yerli halklar arasında ve hatta ülkeler arasında çatışmalar meydana gelmiştir. Bu çatışmalar genellikle doğal kaynakların kontrolü üzerinde yoğunlaşmaktadır. Örneğin, kuraklık nedeniyle su kaynakları azaldığında, su kaynaklarına erişim için mücadeleler ortaya çıkmaktadır. Bu da çeşitli etnik gruplar ve topluluklar arasında gerilimlere ve çatışmalara neden olmaktadır. Bu tarz çatışmalar sadece toplumları etkilemekle kalmamış, aynı zamanda bölgenin ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. Çatışma bölgelerinde tarım alanları zarar görmüş, ticaret ve iş faaliyetleri durmuş ve turizm sektörü olumsuz etkilenmiştir. Bu da Orta Afrika ülkelerinin ekonomik kalkınmasını engellemiştir. Ayrıca, çatışmalar sonucunda mülteci akımları olmuştur. İnsanlar, çatışma bölgelerinden kaçmak zorunda kalmış ve güvenli bölgelere sığınmışlardır. Bu da hem mültecilerin yaşam koşullarını hem de sığınma

bölgelerinin kaynaklarını zorlamıştır. Ayrıca, mülteci akımları, diğer ülkelerle olan ilişkilerde gerilimlere neden olmuştur.

İklim değişikliğine bağlı olarak bölgede meydana gelen şiddetli olaylarından kaçan göçmenler, başta Kamerun, Nijerya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Çad ve Kongo Cumhuriyeti olmak üzere komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Mevcut durum yalnızca etkilenen ülkeler için değil aynı zamanda bölge için de bir zorluk teşkil etmektedir. Büyüyen bu kriz karşısında, pratik, insani çözümleri bir araya getiren, iyi yönetilen, düzenli bir göç politikasına ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bölgedeki göç programlarının güçlendirilmesi ve mevcut iklim krizi ile mücadele konusunda planlı çalışmaların yapılması bölge halkının kalkınmasına katkı sağlayarak sorunların temelinden çözülmesini sağlayacaktır.

Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliğine bağlı olarak sel gibi ani gelişen olaylara karşı özellikle hassas bir bölge olmasının yanı sıra arazi bozulması, su kıtlığı ve kıyı erozyonun gibi olayların sayısı da giderek artmaya başlamaktadır. Bölgede yaşanan afetler nedeniyle göç etmek zorunda kalan kişi sayısı 7,5 milyona ulaşmıştır (IDMC, 2020). Orta Afrika'da sel felaketleri, rüzgar fırtınalarıyla birlikte Nijer'de 276.000, Nijerya'da 279.000 ve Burkina Faso'da 20.000 kişi yine göç etmek zorunda kalmıştır. 2020 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yerinden edilmelerin ana nedeni su baskınları olmuştur. Ancak göz ardı edilen önemli bir durum ise bu ani gelişen olayların yanında yavaş yavaş başlayan olayların neden olduğu göçü hesaba katılmamasıdır. İklim değişikliğinin olumsuz etkileri nedeniyle son yıllarda kuraklık, çölleşme, ormansızlaşma, su kıtlığı, yükselen deniz seviyeleri, kıyı erozyonunun görülme sıklığı artmaya başlayarak insanları doğrudan ve dolaylı olarak evlerini terk etmeye zorlamıştır. Orta Afrika nüfusun %80'inin geçimini doğal kaynaklara bağlı olarak sağlamaktadır. Yavaş yavaş gelişen bu değişimlerle Orta Afrika'da yaygın bir uygulama olan yaylacılık konusunda çobanları da olumsuz etkilemektedir. Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliği, tarım sektörüne ve doğal kaynaklara bağımlı olan halkı olumsuz etkilemiştir. Kuraklık, seller, aşırı sıcaklar ve iklim olaylarının daha da yoğunlaşması, tarım üretimini azaltmış ve gıda güvenliğini tehdit etmiştir. İnsanlar, bu zorlu koşullar altında geçim kaynaklarını kaybederek, daha iyi bir yaşam umuduyla başka bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu iklim göçleri, birçok sorunu beraberinde getirmiştir. İlk olarak, iklim mültecileri, yeni yerleştikleri bölgelerde zorlu koşullarla karşılaşmaktadır. Barınma, su, gıda ve temel sağlık hizmetleri gibi en temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedirler

Nijerya, Nijer, Çad ve Kamerun ülkelerinden oluşan Çad havzası, iklim değişikliği nedeniyle zorunlu göçün yaşandığı Orta Afrika bölgelerindedir. Uzun yıllar boyunca milyonlarca insan su ihtiyacını ve geçimini Çad Gölü'nden sağlıyordu ancak 1960'tan günümüze kadar yaşanan iklim değişimleri sonucu meydana gelen kuraklıkla birlikte Çad Gölünde yüzde 95 oranında küçülme meydana gelmiştir. Ayrıca bölgenin Boko Haram'ın kontrolü altında olması bu krizi daha da arttırmıştır. Nijerya'da on yıl süren Boko Haram isyanı, Çad Gölü Havzası'nda güvensizliğe ve göçlere neden olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Nisan 2021 itibarıyla Kamerun, Çad, Nijer ve Nijerya'da yaklaşık üç milyon kişi yaşanan siyasi ve ekonomik krizler nedeniyle ülke içinde yerinden edilmiştir. Meydana gelen bu göçün yaklaşık yüzde 72'si (2,1 milyondan fazla) Nijerya'da gerçekleşmiştir. Nijerya'da yerinden edilenlerin yanı sıra, Çad Gölü havzasındaki kriz nedeniyle başta Kamerun ve Nijer olmak üzere 256 binden fazla kişi mülteci durumuna düşmek zorunda kalmıştır. Afrika'nın Orta Sahel bölgesi, son yıllarda artan krizler, şiddet içeren hareketler ve iklim şokları nedeniyle birçok insanın göç etmek zorunda kaldığı ikinci bölge haline gelmiştir. Moritanya, Mali, Nijer, Çad, Sudan, Eritre, Senegal, Burkina Faso, Nijerya, Güney Sudan ve Etiyopya'nın oluşturduğu Orta Sahel bölgesi, şu anda dünyanın en hızlı büyüyen krizlerinden birini yaşamaktadır. Örneğin Burkina'daki çatışmalar nedeniyle yerinden edilenlerin sayısı 2018'de 7 bin olmasına rağmen bu sayı Mart 2021'de 1,1 milyonu aşmıştır (Özdemir, 2021). Benzer şekilde Mali'de Sahel'in orta kesiminde 331 bin 206, Mali'de ise 138 bin 229 kişi yaşadığı bölgelerden göç etmek zorunda kalmıştır. Nijerya, Somali, Kamerun ve Mozambik'teki göç durumu esas olarak cihatçı grupların saldırılarından kaynaklanıyor. El Kaide ve IŞİD'i destekleyen Boko Haram, El Şebab ve Ensar'ül Sünnet gibi radikal grupların saldırıları nedeniyle bir milyondan fazla insanın evlerini terk ettiği tahmin ediliyor. Bunlara ek olarak Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde 2020 yılında 2,2 milyon civarında kişi silahlı çatışmalar nedeniyle yerinden edilirken, Burundi'de ise 2015 yılından bu yana siyasi gerginlikler ve şiddet içeren hareketler nedeniyle 383 bin civarında kişi yerinden edilmiştir. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde, çatışmaların tırmandığı 2013 yılından bu yana nüfusun neredeyse dörtte biri göç etmiş mülteci durumuna düşen kişi sayısı 2019'da 600.000'i aşmıştır (Diler ve Karadağ, 2023).

Orta Afrika'da iklim değişikliği ile yaşanan göçler, bölge sakinleri üzerinde çeşitli olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu durum milyonlarca insanın geçimini olumsuz etkilemiş ve bölgede ciddi sosyo-politik gerilim ve çatışmalara neden olmuştur. Böylece göçler bir takım çatışma ve kıtlıklar sonucu meydana gelse de, bir yandan da yeni çatışma

ve kıtlıklar ortaya çıkmış ve bu da yeni göçlere sebep olmuştur. İşte bu yüzden bu kısır döngü içerisinde göç, Afrika kıtasının gündemindeki en önemli konulardan biri olmayı sürdürmektedir. Afrika'da çatışmaların, şiddet eylemlerinin ve terör eylemlerinin yakın gelecekte bitmeyecek olması ve iklim değişikliğinin kıta üzerindeki olumsuz etkilerinin artarak devam etmesi Orta Afrika özelinde büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun daha da kötü bir hal almasının nedenlerinden biri de bölgedeki ülkelerin bu sorunlarla tek başına mücadele etme kapasitesine ve becerisine sahip olmamalarıdır. Yaşanan bu sorunlarla bölge halkı birçok zorluğun yanı sıra hayatlarını etkileyen olumsuz etkilerle mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Yaşanılan bu zorlukları şu şekilde sıralayabiliriz:

Yaşam Koşullarının Zorlaşması: İklim değişikliği, kuraklık, sel, erozyon gibi doğal felaketlerin artmasına neden olmaktadır. Bu tür olaylar, insanların yaşadıkları bölgelerde tarım yapmalarını veya su kaynaklarına erişmelerini zorlaştırır. Zorlu yaşam koşulları, insanları göç etmeye zorlamaktadır (Akalın, 2013).

Göç Etmek Zorunda Kalma: İklim değişikliği nedeniyle yaşadıkları bölgelerdeki kaynakların azalması veya verimliliğin düşmesi, insanların daha iyi yaşam koşullarını aramak için başka bölgelere göç etmek zorunda bırakmıştır. Bu göçler ile bölgede yaşayan insanların ailelerinden ve topluluklarından ayrılmasına yol açmakta birçok kişinin doğup büyüdüğü topraklardan uzaklaşmasına neden olmaktadır (Yılmaz ve Navruz, 2019).

İşsizlik ve Yoksulluk: Göç edenler, yeni yerleştikleri bölgelerde iş bulmakta zorluklar yaşamaktadırlar. Bu durumda göç ettikleri bölgelerde kişilerin İşsizlik, yoksulluk ve gelir eşitsizliği sorunlarına yol açabilir. Göçmenler, genellikle düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır (Bölükbaş, 2018).

Toplumsal Çatışmalar: İklim değişikliğine bağlı göç dalgaları, yeni yerleşim bölgelerinde yerel nüfus ile göçmenler arasında rekabeti artırmaktadır. Bunun yanında bölgede sınırlı kalan kaynakların kullanımı konusunda kabileler arasında çatışmalara neden olmaktadır. Bu durum sonucunda yaşanan çatışmalar ile oluşan güvensiz ortamlardan dolayı birçok kişi yaşadığı bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca göç ettikleri bölgelerde göçmenler yerel halk ile yaşadığı rekabet ve toplumsal gerginlikler yine çatışma ortamı yaratmaktadır (İzol, Yetmen ve Benek, 2023).

Sağlık Sorunları: İklim değişikliği, su kaynaklarının azalmasına ve su kaynaklarındaki kirliliğin artmasına neden olmaktadır. Bu durum, su kaynaklarına erişimde zorluklar yaşanmasına ve su ile bulaşan hastalıkların yayılmasına yol

açmaktadır. Birçok salgın hastalığın ortaya çıkması sonucunda bölge halkı bu durumdan olumsuz etkilenmekte daha sağlıklı bir ortamda yaşama arzusuyla göç etmek zorunda kalmaktadır (Atabey ve Yokaş, 2016).

Eğitim Eksikliği: Göç eden aileler, çocuklarının eğitimine erişimde zorluklar yaşamaktadır. Bu, uzun vadeli bir etki olarak, toplumun insan sermayesi ve ekonomik kalkınmasını olumsuz etkilemektedir (Kazu, 2019).

Barınma Sorunları: Göçmenler, yeni yerleşim bölgelerinde uygun barınma bulmakta güçlük çekmektedir. Bu da insanların kaliteli yaşam koşullarından yoksun kalmalarına neden olmaktadır (Karasu ve Aksungur, 2022).

Geleneksel Kültürel Değişim: Göç edenler, kendi geleneksel yaşam tarzlarından uzaklaşmak zorunda kaldıklarında kültürel değişimler yaşamaktadır. Bu durum sonucunda, kimlik ve toplumsal bağların kaybına neden olmaktadır (Alarçin, 2019).

Orta Afrika'da yaşanan iklim değişikliği nedeniyle yaşanan göçler, hem insanlar hem de bölge toplumları üzerinde derin etkilere yol açar. Bu nedenle, iklim değişikliğiyle başa çıkmak için sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi ve bu etkilerin hafifletilmesi önemlidir. Bu çözümler arasında dayanıklılığı artırmak, su kaynaklarını sürdürülebilir şekilde yönetmek, tarımı çeşitlendirmek ve yerel toplulukların katılımını teşvik etmek gibi adımlar yer almaktadır.

Sonuç olarak Orta Afrika'da yaşanan iklim göçleri ciddi ekonomik, toplumsal ve çevresel sorunlara yol açmaktadır. İklim mültecilerine yardım etmek ve sonuçları hafifletmek için çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. İlk olarak, Orta Afrika'da önleyici önlemler alınmalıdır. İklim değişikliği etkilerini azaltacak politikalar ve uygulamalar geliştirilmelidir. Bunun yanı sıra, iklim göçlerine maruz kalan insanlara acil insani yardım sağlanmalıdır. Barınma, gıda, su ve sağlık hizmetlerine erişim konusunda destek sağlamak önemlidir. Ayrıca, iklim mültecilerinin yerleşimleri için sürdürülebilir geçim kaynakları oluşturulmalı ve yerel topluluklarla işbirliği yapılmalıdır. Bu sorunlar, bölge halkının yaşam koşullarını zorlaştırırken, uluslararası toplumun da bu bölgeye destek vermesini gerektirmektedir. İklim değişikliğinin etkileriyle başa çıkmak için sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesi, su kaynaklarının etkili yönetimi, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve çevresel koruma çalışmalarının artırılması gibi adımlar, Orta Afrika'da yaşanan iklim göçlerinin sonuçlarını hafifletmeye yardımcı olabilir. Ayrıca, küresel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele çabalarının artırılması da bu sorunların önlenmesine yardımcı olacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM İKLİM GÖÇÜ İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

5.1. Genel Olarak Küresel Isınmaya Karşı Önlemler

Sera gazı salınımlarını minimum düzeye indirmek ya da tam olarak durdurmak küresel ısınmayı engelleyeceğinden iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan iklim göçü de önemli düzeyde azalacaktır. Bu nedenle iklim göçünün temel nedeni olarak görülen küresel ısınmanın ana nedenlerinden olan sera etkisinin azaltılmasıyla muhtemel iklim göçünün de önüne geçilmiş olacaktır. Bu yüzden iklim göçünü durdurma politikaları küresel ısınmayı durdurma çalışmaları ile doğru orantılı gerçekleşecektir. 1900'lü yılların başlarında endüstrileşmenin hız kazanmasıyla birlikte küresel iklim değişikliği ve ısınma da artmaya başlamıştır. Endüstrileşme ve sermayedarlık dünyayı gittikçe büyüyen bir tehlike olarak sarmaya başlamış ancak meselenin çözümü için farkındalık ancak 1900'lü yılların ilk yarısından sonra ortaya çıkmıştır (Çeçen ve Güvenç, 2022). Küresel ısınmaya dönük atılan adımlar en başta uluslararası platformda karşılık bulmamıştır. Genelde sözleşme veya bildiri özelliği taşıyan ve resmi bir karşılığı olmayan belgeler şeklinde adımlar atılmıştır. Aşağıdaki kısımda ilk olarak erken dönem iklim politikaları kritik edilip sonrasında bugün resmi bir karşılığı olan ülkenin ve Türkiye'nin onayladığı Paris anlaşması incelenecektir.

5.2. İklim Politikaları

Endüstri Devrimi'nin ortaya çıkardığı çevresel problemlere çözüm aramak için 1970'li yıllarda uluslararası toplantılar tertip edilmiştir. Küresel iklim değişikliği meselesinde genel bir duyarlılığın ve farkındalığın oluşmasında hiç kuşkusuz bu toplantıların önemli bir etkisi olmuştur. 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Stockholm Konferansı, çevre hususunda küresel çapta düzenlenen ilk değerlendirme çalışması olması açısından kritik bir öneme sahiptir (İğci ve Çobanoğlu, 2018).

Stockholm Konferansında, Birleşmiş Milletler Çevre Programı kurulmuş ve iklim değişikliğiyle mücadele de önemli bir adım atılmıştır. Küresel iklim değişikliğiyle mücadele çalışmalarının başlamasında düzenlenen bu konferansların önemi çok büyüktür. Birinci iklim konferansı 1979 yılının Şubat ayında Dünya Meteoroloji Teşkilatının liderliğinde düzenlenmiş ve bu konferansta Dünya İklim Aştırma Programı

oluşturulurken IPCC'nin de temelleri atılmıştır. IPCC Birleşmiş Milletler Kurulu kararıyla düzenli olarak iklim değişikliğine dair düzenli veriler sunmak ve raporlar hazırlamak üzere 1988 yılında kurulmuştur. Panelin en temel etkinliği Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin uygulanmasıyla ilgili konularda özel raporlar hazırlamaktır (Sadioğlu ve Ağıralan, 2020).

IPCC'nin iklim değişikliğiyle alakalı düzenlediği raporlar ve bu raporları hazırlarken yaptığı çalışmalar dikkate alınmış ve bilim açısından genel kabul görmüştür. Zira bu raporlar tüm ülkelerden katılan konunun uzmanları tarafından düzenlenen raporlardır. Düzenlenen raporlardaki özet bölümler yine konunun uzmanı olan bilim insanlarının da görüşü alınarak yazılmaktadır. Bu sebeptir ki IPCC'nin ortaya attığı görüşler iyimser öngörülerdir. Zira tüm ülkelerle birlikte küresel enerji firmaları bu raporları dikkatle izlemektedir. IPCC'nin sunmuş olduğu ilk raporlarda bile insan faaliyetlerine bağlı olarak meydana gelen iklim sorununun risklerine dikkat çekilmiştir. Bunun yanında 1992'de Rio Janeiro'da tertip edilen BM Çevre ve Kalkınma Konferansında küresel ölçekte iklim değişikliği ile alakalı hukuki temeller içeren BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi imzalanmıştır (İğci ve Çobanoğlu, 2018). Türkiye ise bu sözleşmeye en başta taraf olmamış 24 Mayıs 2004 tarihinde imzalamıştır. BMİDÇS, 2018 tarihli 24. Taraflar konferansı Polonya'da yapılmış ve iklim değişikliği ile alakalı çalışmaların öneminin vurgulandığı IPCC özel raporu ile düzenlenen COP24, 2015 yılında imzalanan Paris Anlaşmasında taraf ülkelerin taahhüt ettikleri çalışmaları gerçekleştirmesi için kurallar kitabı oluşturulmuştur. Hazırlanan bu kitap, 2020 öncesine dair yerine getirilmek üzere verilen taahhütlerin tekrarlanmasının yanında sera gazı salınımlarını azaltmak için önemli bir adım olarak görülmüştür (Öztürk ve Öztürk, 2019).

IPCC özel raporunda ilerleyen zamanlarda sera gazı salınımlarında yükselme yaşanacağına dikkat çekilmiş ve küresel sıcaklığı 1,5°C'de sabit tutmak için ülkelerin önünde 12 yılı olduğuna vurgu yapılmıştır. 1997 yılında Kyoto'da konferans düzenlenmiş ve bu konferansta iklim değişikliği ile alakalı ve tek bağlayıcı belge olan Kyoto Protokolü kabul imzalanmıştır. Protokolün pratiğe geçmesi ile alakalı ayrıntılar 2001 yılında Yedinci Taraflar konferansında Marakeş'te Marakeş Mutabakatı ile hükme bağlanmıştır. Ancak protokolün yürürlüğe girebilmesi Rusya'nın 2005'te beklenmedik bir şekilde anlaşmayı imzalamasıyla mümkün olmuştur. Ancak sera gazı azaltımı yükümlülüğünü getiren bu anlaşma ABD ve Çin'in karşı çıkışıyla birlikte tam olarak uygulamaya konulamamıştır. BMİDÇS, 1997 yılında Kyoto'da düzenlenen 3. Taraflar konferansında imzalanmıştır. Fakat uygulama detaylarında anlaşma sağlanmadığından dolayı yürürlüğe

girmemiştir. 2005 yılına gelindiğinde yürürlüğe konulan Kyoto Protokolü, BMİDÇS’de farklı olarak sözleşme üzerindeki belirtilen yükümlülüklerin hukuki bağlayıcılığı olmasıdır (Kaya, 2020).

Kyoto Protokolü içerisinde yer alan temel sorumluluklar BMİDÇS’deki hedeflerin somut olarak ortaya konulmuş halidir. Protokolde ifade edilen birinci yükümlülük dönemindeki hedef, 2008-2012 yılları arasında sera gazı salınımlarını, 1990 yılındaki oranın %5 oranında aşağı çekilmesi olarak belirlenmiştir. Protokole üye olan EK-I ülkeleri gelişmiş ülkeleri ifade etmekte olup bu ülkeler, “Almanya, ABD, AB, Avustralya, Avusturya, Belarus, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Kanada, Macaristan, Monako, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Yunanistan ve Yeni Zelanda’dan oluşmaktadır” (Kaya, 2020). Bu ülkelerin sorumlulukları, sera gazı salınımlarını sınırlandırmak, yutak alanlarını korumak ve geliştirmekle yükümlü olmanın yanı sıra sürdürdükleri faaliyetleri BMİDÇS sekreteryasına bildirmek olarak belirlenmiştir.

EK-2 ülkeleri ise EK-1 ülkelerinde yer alan sorumlulukların yanı sıra geliştirmekte olan ülkelere iklim değişikliği ile mücadele konusunda gerçekleştirmiş olduğu politikalarda teknolojik ve parasal destek sağlamakla sorumlu olup bu ülkeler; “Almanya, ABD, AB, Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Lüksemburg, Kanada, Norveç, Portekiz, Yeni Zelanda ve Yunanistan’dan oluşmaktadır” (BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi).

IPCC’nin 4. Değerlendirme Raporu Bali Müzakerelerinde kritik edilmiş ve iklim değişikliğini engellemek amacıyla iklim sözleşmelerinin nasıl yapılacağını belirleyen Bali Yol Haritası üzerinde uzlaşmıştır. Barack Obama’nın ABD başkanlığına gelmesiyle iklim değişikliği anlaşmalarına yönelik umut verici bir atmosfer ortaya çıkmıştır. Zira yeni ABD başkanının bu konuda ılımlı politikalara sahip olduğu bilinmektedir. Ne var ki iktisadi çalkantılar gerekçe gösterilerek Kopenhag’a kadar giden süreçte herhangi bir uzlaşmaya varmak mümkün olmamıştır. 2009 yılının Aralık ayına gelindiğinde devletler yeni bir uluslararası iklim sözleşmesi imzalamak üzere Kopenhag’da bir zirve düzenlemişlerdir. Her ne kadar yeni bir anlaşma yapılamamış olsa da konferansta Kopenhag Uzlaşması imzalanmıştır. Kopenhag Uzlaşması küresel sıcaklık artışını 2 dereceye ulaşmadan durdurma hedefinin ilk kez belirtildiği bir konferans olması

hasebiyle daha sonraki çalışmalara önemli bir katkı sunmuştur. 2009-2015 arası dönemde de iklim değişikliğini engellemek amacı doğrultusunda konferanslar ve zirve toplantıları düzenlenmiştir. 2015 yılında yeni bir iklim anlaşması imzalamak üzere ülkeler Fransa'da bir araya geldi (Deliktaş, 2021).

Paris Anlaşması 2015'te Fransa' da 36 bin temsilcinin ve açılışına 15'den fazla liderin katılımıyla toplandı. Yapılan görüşmeler neticesinde 12 Aralık akşamı imzalanabilen zirve iklim rejiminde yeni bir dönemin habercisi olmuştur. Paris Anlaşması daha önce iklim politikalarına daha uzak ABD'nin tamamen gönüllülüğüne dayanan bir anlaşma olsa da Trump'ın Kasım 2016' da ABD başkanı olmasıyla bu olumlu hava ortadan kalkmıştır. Zira yeni ABD başkanı Amerika'yı bu anlaşmadan çekmeye karar vermiştir. Kasım 2016'da Marakeş'de Paris Anlaşması Taraflar Toplantısı düzenlenmiştir. TK 22' de Marakeş İklimimiz ve Sürdürülebilir Kalkınma Eylem Bildirisi kabul edilmiştir. Anlaşma çerçevesinde küresel ısınmanın 2 derece de hatta 1.5 derecede sabit tutulması amaçlanmıştır. Anlaşmanın temel özelliklerinden biri, güçlü bir şeffaflık mekanizması ve ülkeler tarafından sera gazı emisyonları ve iklim değişikliğiyle mücadele eylemleri hakkında düzenli raporlama yapılmasıdır. Dünya, Kyoto Protokolü'nün ardından tüm ülkelerin katılım sağlayabileceği bir zemin oluşturmak amacıyla görüşmeler gerçekleştirmekteydi. Nitekim BMİDÇS, 2015 tarihinde Paris'te düzenlenen 21.Taraflar Konferansında Paris Anlaşması kabul edilmiştir. Bu anlaşma 2020 sonrası için iklim değişikliği sorununda tüm tarafların katkı sağladığı tarihi nitelikli bir anlaşmadır (Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Paris Anlaşmanın herhangi bir hukuksal bağlayıcılığı bulunmayıp, ülkelerin sorumlulukları yerine getirip getirmemesi kendi inisiyatiflerine bırakılmıştır. Ancak diğer taraftan salınım oranlarını azaltmayı taahhüt eden devletlerin uzun vadede taahhüt etmiş oldukları azaltım, BM tarafından yayınlanacak ve bu sayede ülkelere kamuoyu tarafından baskı yaratılacaktır. Paris anlaşmasının bir başka farklı yönü İDÇS'in de olduğu gibi taraf olan ülkeler Ek-I ve Ek-II gruplarına ayrılmadan gelişmiş ve gelişmekte olmaları ile kategorize edilmiştir.

Paris Anlaşması'ndan elde edilen verilerden yenilenebilir enerji çerçevesinde 120 ülkeyi kapsayan "Uluslararası Güneş İttifakı" kuruldu ve bu ittifak sayesinde ülkeler 100 TB güç kapasitesine ulaşmayı hedeflemektedir. Öte yandan 36 ülke ve 23 kuruluşun ortaklaşa kurduğu "Küresel Jeotermal İttifakı", elektrik üretimini %500, ısıtma kapasitesini ise %200'e çıkarmayı hedeflemektedir. Anlaşmanın taraflarının, azaltım ve uyum faaliyetlerinin daha yüksek hedeflerine ulaşmak için sürdürülebilir kalkınmayı ve

çevresel bütünlüğü destekleyen gönüllü işbirliği yaklaşımlarını seçebilecekleri kabul edilmiştir. Bu çerçevede konferansın yetkisi ve yönlendirmesi altında bir mekanizma kurulmuştur. Bu mekanizma aslında taraflar iş birliği içinde salım azaltımlarını gerçekleştirirse taraflar ifade edilen emisyon azaltım oranından yükümlü olacaktır. Küresel iklim krizi ile mücadelede maddi yatırımların ve enerji dönüşümlerinin gerekmesi ülkelerin geri adım atmasına sebep olmaktadır (Kaya, 2017).

Paris Anlaşması da Kyoto Protokolü gibi yeterli uyum ve azaltım desteği olmayan bir çerçeve olmaktan öteye gidememiştir. ABD'nin çekilme kararı sonrasında anlaşmanın belirtilen kararlıkta uygulanması yönünde ciddi bir tehlike oluşturmuştur. Anlaşmanın iklim değişikliğini önlemede yeterli olup olmadığı ise daha sonra anlaşılacaktır.

5.3. İklim Göçleri ile İlgili Çözümler

Çevrenin küresel ölçekte tahrip olmaya başlamasının fark edilmesi, çevre odaklı politik gelişmelerin başlatılmasını sağlamıştır. Bu noktada, ortaya çıkan iklim değişiklikleri ve çevresel sorunlar, özellikle Orta Afrika'daki iklim göçleri gibi somut olaylarla ilişkilendirilerek çevre hareketlerinin politik bir kimlik kazanmasına zemin oluşturmuştur (Kılıç, 2006). Ekoloji biliminin sunduğu veriler, bu hareketlerin politik bir söyleme dönüşmesinde önemli bir etken olmasına rağmen, günümüzdeki ekolojik düşüncenin iktisadi ve felsefi formunu alırken diğer sosyal ve siyasi düşüncelerle de etkileşime girdiği görülmektedir. Ekoloji fikri, tarihsel gelişim sürecinde sıradan bir çevrecilik ya da yeşil politika temasına sığmayacak şekilde evrilmiştir. Bu evrim, feminist, anarşist, liberal, muhafazakâr veya sosyalist ideolojik pozisyonların yeniden yorumlanma mücadelesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Orta Afrika'daki iklim göçleri gibi bölgesel özellikler, çevre politikalarının ve düşüncelerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Baysal ve Karakaş, 2017). Bu yönlerden Orta Afrika özelinde de yaşanan iklim krizlerinin çözümü noktasında çeşitli çevresel politikalar ortaya çıkmıştır. Afrika'nın Sahel Bölgesi, çatışmalar, kuraklık, çölleşme ve aşırı yoksulluk gibi zorlayıcı koşullar nedeniyle düzensiz göçlerin en yoğun yaşandığı bir bölgedir. Eğer mevcut şartlar devam ederse, bu göçlerin, gelişmiş ülkelerin yaşam kalitesini önemli ölçüde etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu sorunların gelecekte daha da artması beklenmektedir (Bostancı, 2022). Bu sebeple yaşanan sıkıntıyı en fazla yaşayacak olan bölge ülkeler eko-sistem ekseninde yaşanan yeni iktisadi, sosyal ve politik meselelere dair ekolojik bilinç geliştirmektedir (Çakır, Gümüşçü ve Taş, 2020).

Orta Afrika genelinde de ortaya çıkan ekolojik bilinç ekseninde geliştirilen çeşitli anlama ve açıklama çabaları, iklim krizi alanında dikkat çeken bir düşünsel platforma dönüşmüştür. İklim değişiklikleri ve çevresel sorunlar, özellikle Orta Afrika'daki iklim göçleri gibi somut olaylarla ilişkilendirilerek, çevre hareketlerinin politik bir kimlik kazanmasına zemin oluşturmuştur. Bu bağlamda, Orta Afrika'daki iklim göçleri gibi bölgesel özellikler, çevre politikalarının ve düşüncelerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü bütün ideolojik hareketler, Orta Afrika'nın yanı sıra tüm dünyayı etkileyen bir problem olarak çevre sorununu görmektedir. Bu dönemde insanlık olarak doğayı olumsuz etkilediğimiz gerçeğiyle birlikte, çevresel farkındalığa duyulan ihtiyaç daha da artmaktadır. Dolayısıyla, ekoloji söyleminin kesinlikle vurgulanması gereken bir perspektif olduğuna dikkat çekilmelidir. Özellikle Orta Afrika'da yaşanan iklim krizinin etkileri, bu gerçeği daha da belirgin hale getirmektedir. Bu kriz, bölgedeki çatışmalar, kuraklık, çölleşme ve aşırı yoksulluk gibi zorlayıcı koşullar nedeniyle düzensiz göçlerin artmasına ve buna bağlı olarak gelişmiş ülkelerin yaşam kalitesini olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir (Çakır, Gümüşçü ve Taş, 2020). Bu nedenle, çevresel sorunlara karşı etkili çözümler bulmak için daha kapsamlı ve etkili politikaların geliştirilmesi önem taşımaktadır. Orta Afrika genelinde ortaya çıkan ekolojik bilinç fikrinin geniş bir alana yayılması, bu bölgedeki çevresel farkındalığın artmasının bir göstergesidir. Bu farkındalık sonucunda ortaya “Derin Ekoloji” adında bir politika ortaya çıkmıştır. Derin ekoloji, bölgedeki ekolojik krizi yalnızca bir çevresel sorun olarak değil, aynı zamanda sosyal adalet, savaş ve örgütlü şiddet gibi siyasal meselelerle ilişkili bir kriz olarak görmektedir.

Orta Afrika'da iklim krizini engelleme mücadelelerinde ortaya çıkan bazı politikalar olmasına rağmen siyasi çıkarların amaçlanması bizi gerçeklerle yüz yüze getirmektedir. Çevresel tahribatı konu edinen derin ekoloji yaklaşımı da bu hususa dikkat çekmektedir. Derin ekolojistlerin temel motivasyonu eko sofi, siyasal ilkelere dönüştürülebilecek hayatın temel gaye ve ilkeleriyle ilgili inançları da içermektedir. Bunun ötesinde, derin ekoloji taraftarları, yaşanan bu krizi sadece ekolojik bir kriz olarak görmemektedirler. Derin ekoloji taraftarlarına göre Orta Afrika'da meydana gelen bu ekolojik kriz, aynı zamanda, yaşanan siyasal meselelerle ilgili sosyal adalet, savaş ve örgütlü şiddet krizinden meydana gelmektedir. Onların savunduğu şiddetsiz eylem örnekleriyle birlikte krizin çözümünde kritik bir öneme sahiptir. İçinde bulunduğumuz zaman zarfında derin ekolojinin ilkeleri, Orta Afrika'daki birçok ulusal ve ulus ötesi siyasal eylem grubunun ilham kaynağı haline gelmiştir. Aynı zamanda radikal ve popüler

hareketleri de etkisi altına almıştır. Ancak bütün bu ifadelere karşın derin ekoloji Orta Afrika'daki siyasal ve toplumsal değişmeyi idealist bir şekilde ele aldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Aslında derin ekolojinin politik programı üç düzeyde yetersiz kalmıştır. Birinci düzeyde, Afrika'daki kapitalizmin veya endüstriyalizmin niçin özellikle ekolojik bunalıma yol açtığına siyasal analizinin yapılamamış olmasıdır. İkinci düzeyde, endüstriyel düzenden ekolojik düzene geçerken ne, niçin yapılmalıdır bunu gösteren bir geçiş teorisi yoktur (Şanlı ve Özekicioğlu, 2007).

İklim değişimi ile mücadele konusunda derin ekoloji fikrine ek olarak, yerel yönetimlerin etkisinin artırılması amacıyla ortaya çıkarılan biyo-bölgeci sosyolojide politikanın yerel yönetimlerin etkisinin artırılmasına dair biyo-bölgeci sosyoloji stratejilerinin hayata geçirilememesi de bir diğer zayıflıktır. Derin ekoloji, insanın doğaya üstünlüğünü reddeden bir hareket olmasına rağmen, Naess'in bu yaklaşımın aslında politik bir nitelik taşıdığına dair argümanları, politikanın Orta Afrika'da nasıl yeniden düzenleneceği konusundaki stratejilerin eksikliğini vurgulamaktadır (Yaylı ve Yaslıkaya, 2015).

Orta Afrika bölgesindeki çevre tahribatının geldiği boyut göz önüne alındığında, gelişmişlik düzeyi daha yüksek olan ülkelerin çevreye en fazla zararı verdiği gerçeği, iklim adaleti tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu durum, iklim krizinin az gelişmiş ülkeleri, ilerleyen yıllarda daha fazla etkileme potansiyeline sahip olmasıyla birlikte, meseleyi derinleştirmektedir. Zira iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı daha savunmasız olan Orta Afrika'da güvenlik endişelerinin artması kaçınılmazdır. İklim adaleti hareketi, doğa korumacılarından antikapitalistlere, neoliberallere kadar geniş bir kapsam içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda, Arne Naess'in ortaya koyduğu fikir, yeşil bir toplum olabilmenin ön şartının, insanın doğaya üstünlüğünü radikal bir biçimde reddeden bir hareketin pratiğe geçirilmesi olduğunu vurgular. Naess, topluluğun insan için son derece önemli olduğunu belirtir. Bu perspektifle, iklim adaleti ve doğaya duyarlılık, yeşil bir toplumun temel taşlarından birini oluşturabilir (Kanat ve Keskin, 2017).

İklim Adaleti Hareketi, 2002 Bali İklim Adaleti İlkeleri, 2010 Cochabamba Haklar Anlaşması ve 2013 Durban İklim Adaleti Diyaloğu deklarasyonu gibi İklim Adaleti Hareketinin taleplerini yansıtan üç temel belge vardır. Ne var ki bugüne değin sürdürülen iklim politikalarının canlı türlerinin yaşam alanlarını korumada başarılı olduğu söylenememektedir. İklim krizinin ve iklim değişikliğinin etkilerinin giderek daha zarar verici hale gelmesi bu konuda acil önlemler alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Maalesef bu konuda sürdürülen çalışmaların temelinde kar zarar hesaplamaları yer aldığından ve bazı iktisadi faaliyetlerin durdurulmasının yüksek maliyetlere neden olacağı düşünüldüğünden sorunun çözümünde ilerleme sağlamakta zorluk yaşanmaktadır (Kaya, 2017).

Birçok araştırma kuruluşunun yayınladığı raporlara göre, iklim değişikliğinin Orta Afrika bölgesinde yaratacağı çevresel felaketler ve doğal afetler, bu bölgede yaşayan insanları mevcut yerleşim yerlerinden farklı bölgelere göç etmek zorunda bırakabileceğine değinilmesine rağmen yüksek maliyetlerden dolayı çözümlere odaklanılmadığını tespit etmiştir. Ancak, bu araştırma raporları deneysel bazda bazı eksiklikler içermektedir. Özellikle, olası göçlerin insanların nereye yoğunlaşacağı, nasıl yaşamlarını sürdürecekleri ve bu göçlerin sosyal problemlere nasıl yol açabileceği konusunda gerçekçi sonuçlara ulaşılamamıştır. İklim göçü ile ilgili stratejiler belirlemeye çalışan politikacılar, bu sürecin uyumlu bir şekilde mi ilerleyeceği yoksa uyumsuzluk mu yaratacağı gibi sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu bağlamda, İklim Adaleti Hareketi'nin temsil ettiği ilkeleri yansıtan belgeler, yani 2002 Bali İklim Adaleti İlkeleri, 2010 Cochabamba Haklar Anlaşması ve 2013 Durban İklim Adaleti Diyalogu deklarasyonu gibi, iklim politikalarının etkinliği konusunda bir değerlendirme yapmaktadır. Ancak, şu ana kadar sürdürülen iklim politikalarının, canlı türlerinin yaşam alanlarını koruma konusunda yeterli başarı elde etmediği görülmektedir. İklim krizinin etkilerinin giderek daha zararlı hale gelmesi, bu konuda acil önlemler alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak, bu konuda yapılan çalışmaların genellikle ekonomik maliyetler ve kar zarar hesaplamaları üzerine odaklandığı ve bazı ekonomik faaliyetlerin durdurulmasının yüksek maliyetlere yol açabileceği düşünüldüğünden, sorunun çözümünde ilerleme sağlamakta zorluk yaşanmaktadır (Yılmaz ve Navruz, 2019). Başka bir sorun ise gelecekte yaşanacak iklim sorunlarının nereler olacağı ve bu sorunun Afrika'da ki iklim göçü açısından nereleri etkileyeceğiyle ilgilidir.

Afrika kıtasında yaşanan iklim krizi, iş bulma ve çalışma amacıyla başka yerlere göç etmeyi zorunlu kılmıştır. Bu göçler, sadece bireysel hayatlar üzerinde etkili olmakla kalmayıp, aynı zamanda geniş çaplı ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurmaktadır (Seki ve Bektaş, 2018). İş bulmak için yapılan bu göçler, insanların ailelerine ve ülkelerine maddi destek sağlamalarını mümkün kılmaktadır. Bu durum, göçün, mevcut iklim sorunlarına karşı bir uyum şekli olarak görülmesine yol açmaktadır. Ancak bu durum, gelecekteki iklim sorunlarının nerede yaşanacağı ve bu sorunların Afrika'daki iklim göçü üzerindeki etkileriyle ilgili ciddi soru işaretleri doğurmaktadır. Bu işaretler doğrultusunda Afrika'nın

hangi bölgelerini etkileyecek ve göç akımlarını nasıl değiştirecek gibi konularda iklim değişikliğinin Afrika'daki sosyoekonomik yapı üzerindeki etkilerini derinlemesine anlamamızı gerektiriyor. Göç, hem mevcut iklim sorunlarına bir tepki olarak hem de gelecekteki iklim değişikliklerinin potansiyel etkilerine karşı bir strateji olarak ele alınmalıdır (İğci ve Çobanoğlu, 2019).

İklim değişikliklerinin potansiyel etkilerine karşı oluşturulan stratejilere doğrultusunda Orta Afrika gibi hassas yerlerde iklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan göçler konusunda dengenin nasıl sağlanacağını belirlemek kritik bir öneme sahiptir. Konunun paydaşları çalışmalarda boşlukları da dikkate alarak geleceğe dönük bir politika belirlemek zorundalar. Bunun yanı sıra Orta Afrika bölgesinde gelecekte yaşanacak göç krizine karşı özellikle çevresel değişikliklerin göçü nasıl tetikleyeceği, hangi toplulukların en hassas olduğu, ölçek ve meteoroloji çalışmaları, uygun göç yönetimi stratejileri gibi alanlarda yapılacak çalışmaların yapılmasına araştırmacıları teşvik edip, bu araştırmalara destek olmalıdır. Orta Afrika bölgesindeki iklim değişikliği ile ilgili yapılan araştırma konularında yer alan boşluklar yeni stratejilerin geliştirilmesini ve bunların uygulamaya konmasını zorlaştırmaktadır. Araştırmalar göstermektedir ki Afrika'da veri toplama ve inceleme projelerine yapılacak yatırımlar bu eksikliklerin giderilmesinde önemli rol oynayacaktır. İklim değişikliklerindeki kırılganlıkları aşan topluluklar göçü iklim değişikliğine karşı bir adaptasyon stratejisi olarak görecektir. Fakat uluslararası kurum ve kuruluşlar Orta Afrika'da ki olası bir iklim göçüne karşı henüz bir strateji ve program hazırlayabilmiş değiller. Göç politikasının paydaşları olası bir iklim değişikliği senaryosunda yaşanacak göç dalgalarının etkili bir düzenek haline gelmesini sağlamak için bu toplumsal değişimi de göz önünde bulundurmaları zorundalar (Kızmaz, 2021).

Orta Afrika bölgesindeki göç ve iklim değişikliği araştırmalarındaki boşlukların giderilmesinin yanında hükümetlerin yaşanacak toplumsal değişimleri yönetme konusunda da yeni stratejiler oluşturması gerekmektedir. Mevcut durumda Afrika'da yaşanan göç hareketliliğinden yola çıkarak göçün ortaya çıkaracağı problemlerin farkında olan ülkeler Ulusa Eylem İçin Uyum Programlarında göçün adaptasyon stratejisi olması konusunu ele almışlardır (Ilık Bilben, 2018). Bununla birlikte göç konusunda hareketliliğe daha açık ve elverişli olan Afrika ülkeleri arasında olası bir göç durumunda hangi programların, stratejilerin ve politikaların uygulanacağı konusunda da araştırma eksikliklerinin olduğu görülmektedir (Aktel ve Kaygısız, 2018). Bu nedendir ki göçe maruz kalan veya göç veren Afrika ülkeleri arasında bu hareketliliklerin daha iyi

yönetilmesi konusunda sağlıklı bir araştırmaya ihtiyaç vardır. Bunun yanında küresel çaptaki araştırmalarla birlikte yerel araştırmalara da büyük ihtiyaç vardır.

İklim değişikliğiyle alakalı örnek olay araştırmalarında da birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Bilhassa Afrika'da yaşanan göçün en başta gelen nedenlerinin fırtınalar mı, çölleşme mi, kuraklık mı veya başka biyofiziksel değişiklikler mi olduğu konusunda daha fazla araştırmaya ve saha çalışmalarına gereksinim duyulmaktadır. Bunun yanında bir diğer sorun da göç hareketliliğine neden olabilecek çevresel kırılma noktalarında dair çok az araştırma yapılmış olmasıdır. Bu bağlantıları daha iyi açıklamak adına kapsamlı ve birbiriyle ilişkili olay çalışmalarının yapılması gerekmektedir (Patrigöç ve Soğancı, 2019). Bu bilgilerin derlenmesi Afrika'da yaşanan göçün çevresel değişikliklerle ilişkisinin kurulması ve ulusal düzeydeki verilerin toplanması politika yapıcılar tarafından risk altındaki bölgelerin ve hassas dikkat gerektiren problemlili yerlerin daha iyi belirlenmesine daha fazla katkı sağlayabilir. Göç hareketliliklerinin iklim değişikliğine karşı bir adaptasyon politikası olması adına bu göçlerin özelliğinin ve yapısının doğru bir şekilde kritik edilip ortaya konması gerekmektedir. Mesela Orta Afrika bölgesi gibi iklim değişikliğine karşı savunmasız olan bölgelerde iklim göçü hareketliliğinin artması bu göçmenlere hali hazırda uluslararası hukukta herhangi bir statü verilmediği için düzensiz göçü tetikler ve bu yüzden göç kalıcı bir adaptasyon politikası olarak görülemez. Orta Afrika coğrafi özelliklerinden dolayı sık sık sel felaketlerine uğramaktadır. İklim değişikliği sonucunda yaşanan sel afetlerinde özellikle Orta Afrika'nın kıyı kesiminde yaşayan insanlar için kıyı emniyetini geliştirici tedbirler almak şarttır. Gelişmekte olan ülkeler akarsu yataklarının ıslah edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması konusunda bütçe yetersizlikler yaşamaktadır. Ancak bu ülkelere yapılacak altyapı yatırımları ile Orta Afrika'da bulunan kıyı ülkeleri bu duruma karşı koruyabilir (Çakır Sümer, 2021). Bununla beraber çölleşmeyle mücadele eden topluluklar çiftlik hayvanlarının çayırarda fazla otlatılmasının önüne geçerek çölleşmeye karşı mücadeleye destek olabilirler (Türkeş, 2012). Orada yaşayanlar bu afetlere karşı geçici bir çözüm bulmuşlardır. Selden etkilenen insanlar daha yüksek rakımlı yerlerde kendileri ve hayvanları için korunaklı alanlar inşa ederek bu etkilerden korunmaya çalışmaktadırlar (An, Turp ve Kurnaz, 2021). Birçok ülkede yaşanan sel afetlerine karşı insanlar yaşam alanlarını korumak için nehir çevresini yükseltmişler ve yapılaşmaya gitmişlerdir. Ne var ki son dönemde yaşanan ani hava değişimlerinin artması bu yapıları sele karşı daha savunmasız bir konuma sokmuştur (Keyifli, 2021).

Selle mücadele eden Orta Afrika şehirlerinde, yoğun olarak inşa edilmiş şehirlerdeki yeşil alanların ve parkların oranının artırılması, gelişen sel baskınlarının kentsel hasarını azaltacak ve ayrıca yeniden yerleşim ihtiyacını ortadan kaldıracaktır. Ayrıca olası göç akımlarıyla mücadelede sosyal yardım kuruluşlarının etkinliği de önemlidir. Doğal afetlerin olumsuz etkisi sonucu sosyal hizmetler sektörü göç krizlerini önlemek için araştırmalara başlamıştır (Saygın ve Hasta, 2018).

Sosyal hizmetler, iklim krizi ile göç krizi arasındaki bağlantıyı çözmek için daha ayrıntılı analizlerle yardımcı olabilir. Çünkü sosyal hizmet, iklim göçünü karmaşık bir göç krizinin parçası olarak ele almaya çalışan birçok sistem ve disiplinin ara yüzünde çalışan bir yapıdır. Müdahale sistemi, iklim değişikliği ve çevresel bozulma ile mücadele yoluyla olası göçün önlenmesi ve azaltılmasından yeniden yerleşim yardımına kadar çeşitli yardımlar sağlar. Sosyal hizmetler, diğerlerinin yanı sıra, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik ederek sosyal ve ekonomik eşitliği sağlamayı amaçlar (Topgül ve Beytaş, 2022). Bu şekilde Orta Afrika bölgesindeki çeşitli yardım kuruluşları aracılığı ile Sosyal hizmetlerin artırılması bölge halkının ihtiyaç duyduğu gıda, temiz su, hijyen gibi malzemelerin temini konusunda onlara destek olacaktır. Toplulukların yeniden yerleşirken temiz suya erişimlerini sağlamak, insanların evlerini yeniden inşa etmelerine yardımcı olmak ve bir afet durumunda savunmasız nüfus riskini azaltmak için sosyal hizmetlerin şehir plancılarıyla birlikte çalışması önemlidir (Seyyar ve Yumurtacı, 2016). Orta Afrika'da ki çevresel göç konusunda ilerleme kaydetmek ve göç krizini doğru bir şekilde ele almak bizim için önemlidir. Sosyal hizmet, Orta Afrika'daki sosyal iletişim sistemini inceleyerek birey, aile ve toplum hakkında bütüncül bir anlayış geliştirir. Aynı zamanda, çevresel bozulma nedeniyle meydana gelen insan göçü, kaynakların eşitsiz dağılımı gibi konular üzerinde durarak, bireyler ile ekolojik düzen arasındaki ilişkilere odaklanır. Orta Afrika'nın iklimi ve coğrafi yapısı göz önüne alındığında, yeşil sosyal hizmetin bu bölgede özellikle önemli olduğunu söylemek mümkündür (Seyyar ve Yumurtacı, 2016). Kısacası yeşil sosyal hizmet, dünyanın sürdürülebilir geleceğini korumak için önemlidir. Yeşil sosyal hizmet, iklim değişikliğinin Orta Afrika'daki savunmasız toplulukları orantısız bir şekilde etkileme potansiyeli göz önüne alındığında, özellikle iklim krizinden en çok etkilenen bölgelerde sosyal hizmet uygulamalarına öncelik vermenin önemini vurgular.

Orta Afrika'da doğal afetler ve iklim kaynaklı afetlerin yol açtığı göçün insani ve çevresel etkilerini anlamak adına Sosyal hizmetler, özellikle iklim göçüne karşı kırılganlığı azaltma ve insan haklarını koruma konularında önemli bir rol oynar. Bu

bağlamda, yeşil sosyal hizmetlerin etkinliğinin artırılması ve sürdürülebilir çevresel uyum, göçü ve çevresel bozulmayı etkili bir şekilde önleyecektir (Karakoç ve Kovancı, 2019).

Bu bağlamda, sosyal hizmetler, özellikle iklim göçüne karşı kırılganlığı azaltma ve insan haklarını koruma konusunda kritik bir role sahiptir. Yeşil sosyal hizmetlerin etkinliğinin artırılması ve sürdürülebilir çevresel uyuma odaklanması, göçü ve çevresel bozulmayı etkili bir şekilde önleyebilir. Bu yaklaşım, iklim değişikliği ve çevresel bozulmanın sosyal ve çevresel etkilerine kapsamlı bir çözüm sunmayı hedeflemektedir. Böylece, iklim değişikliğinin neden olduğu göç ve çevresel sorunlarla mücadele, yalnızca çevresel değil, aynı zamanda sosyal ve insani bir boyut kazanmaktadır. Örneğin, yavaşça gerçekleşen ekolojik değişikliklerin göç üzerinde daha kalıcı etkilere yol açtığı, meteorolojik olayların etkilerinin ise daha kısa ve ani olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, iklim değişikliğine uyum stratejilerinin eksik veya başarısız olduğu durumlarda göç, bir tür başarısızlık olarak kabul edilebilir. Şu anda, iklim değişikliğine uyum konusunda hem makro hem de mikro düzeyde araştırmalar yapılmakta olup, mikro düzeydeki bu araştırmalar iklim değişikliğine uyum konusunda bir yatırım olarak görülebilir. İklim değişikliğinin olumsuz ekolojik sonuçlarına yanıt olarak, hükümetler afetlerden veya aşırı hava olaylarından etkilenmiş veya etkilenecek bölgelere çeşitli yardımlar ve tazminatlar sağlayabilir (Demir, 2009). Böylece iklim krizinin olumsuz etkileri azaltılabilir. Ampirik veri çalışmaları, bu tür yardımların etkilenen bölgelerdeki nüfus hareketlerini azalttığını göstermektedir. Örneğin, bir çalışma 2022 yılında Afrika genelinde meydana gelen sel felaketi sonrası başta TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) olmak üzere çeşitli yardım kuruluşlarının etkilenen bölgelere yaptığı yardımların göç akışlarını azalttığını göstermektedir (2022 TİKA Faaliyet Raporu). IPPC dâhil birçok uluslararası ve ulusal kuruluş, iklim değişikliğinin milyonlarca iklim mülteci yaratacağını kabul ediyor, ancak yine de hiçbir ülke iklim mültecileri kavramını kabul etmiyor ve genellikle geçici koruma veya afet riski geçene kadar çevre göçmenlerine ev sahipliği yapmak için adımlar atmaktadır (Akyıldız, 2009).

TİKA, faaliyet gösterdiği ülkelerde kurumsal altyapıların geliştirilmesine ve insan kaynağının etkinliğini artırmaya yönelik çalışmalarının yanı sıra, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda kalkınma yardımları ile projeler gerçekleştirmektedir. Orta Afrika'daki kuraklık gibi çevresel krizlere karşı bu tür kalkınma projeleri, yerel toplulukların dayanıklılığını artırabilir ve göç etme zorunluluğunu azaltabilmektedir. Ancak bu gibi faaliyetlerin olmasına rağmen yine de Orta Afrika'da meydana gelen kuraklık nedeniyle

temiz su bulma potansiyelinin azalması, krizden etkilenen bazı kişilerin başka ülkelere taşınmak zorunda kalmasıyla çok muhtemel olarak değerlendirilmektedir. Bu ülkelerinden göç eden vatandaşlar için güvenli limanlar genellikle Kuzey Afrika ve oradan da Avrupa ülkeleridir. Ancak uluslararası göç hukukunda, iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin iklim mültecisi veya mültecisi olarak kabul edilemeyeceğine defalarca karar vermiştir. Bugün hiçbir uluslararası belge iklim mültecileri kavramını tanımamakta ve ona herhangi bir statü vermemektedir (Martins, 2010). Dünya Riskleri Raporuna göre Sahel Bölgesi, dünyadaki herhangi bir ülkeden daha fazla iklim değişikliği riski altındadır, ancak bu bölgede bulunan ülke yöneticileri iklim değişikliğine uyum politikalarında iklim göçünü hızlandıran koşulları önlemeye veya en aza indirmeye odaklanmamaktadır. Sadece çeşitli yardım kuruluşlarının açtığı temiz su kuyuları ile bu soruna geçici çözümler bulunmaktadır (İğci ve Çobanoğlu, 2019). Bu konuda TİKA yaptığı çalışmalar da bölge halkına destek olarak yaşadıkları alanlarda onlara katkı sağlamaktadır. Bu gibi çalışmalarla bölge halkı zaten terk etmek istemedikleri alanları sahiplenerek yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedir.

Orta Afrika vatandaşları iklim krizinde yaşadıkları bölgelerde büyük risk altında olmalarına rağmen topraklarını terk etmek istememektedirler. Ayrıca, uluslararası hukukta genel kabul gören Cenevre Sözleşmesi, iklim değişikliği nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan kişilere mülteci statüsü tanımadığından, iklim göçmenlerinin yasa dışı veya ekonomik nedenlerle başka ülkelere göç etmesi çeşitlilik yaratmaktadır. Hedef ülkelerin çevresel ve sosyal sorunlar iklim krizine karşı etkin bir şekilde hareket edilmemesi, yakın gelecekte milyonlarca iklim mültecisinin yasal statüsünün kaybolmasına neden olacaktır. Uluslararası hukukta iklim mültecilerine haklar ve statüler tanıyan yeni bir anlaşma, göçü iklim değişikliğine uyum sağlamada önemli bir çözüm aracı haline getirecektir (Martins, 2010). Çünkü göç, yerleri veya ülkeleri tamamen yaşanmaz hale gelenler için kaçınılmaz sondur. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin yarattığı çevresel tehditler ve çevrenin bunlardan doğrudan etkilenmesi, çevresel güvenlik endişelerini ortaya çıkarmaktadır. Çevre güvenliği kavramı, iklim değişikliğinin fiziksel etkilerine ek olarak, yaklaşan olaylarla da ilgilidir. Emisyonlar, iklim değişikliğini azaltmada önemli bir adım olacaktır (Karakoç ve Kovancı, 2019).

Sonuç olarak Orta Afrika'da ki iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasında ve uyumun desteklenmesinde uluslararası işbirliğinin önemli olduğunun sağlanması, çevre güvenliğinin altını çizdiği önemli bir konu, gelecekte küresel iklim değişikliğinin insani

güvenlik açığına yol açacaktır. Çünkü küresel iklim değişikliğinin seviyesi çevresel habitatları tamamen etkileyecektir.

İklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan çevresel tahribatın sonucunda ortaya çıkan göçler, Orta Afrika'da iklim değişikliğine uyum stratejisi olarak değerlendirilmekte ve yönetilebilir olduğu sürece küresel iklim değişikliğine uyum için etkili bir strateji olarak görülmektedir (Ilık Bilben, 2018). İklim göçü, çevre göçü, iklim mültecisi, iklim göçü, ekolojik göç vb. pek çok kavramla açıklanamayan iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin ortak bir tanımının olmaması da etkin önlem alınmasını engellemektedir. Avrupa Birliği, 20. yüzyılın ortalarında ucuz işgücü sağlamak için Afrika üzerinden gelen göçmenleri kabul ederken, 1980'lerde ekonomik durgunluk nedeniyle göçü bir güvenlik sorunu olarak görmeye başlamıştır. Dünyadaki çoğu ülke gibi AB ülkeleri de ülkelere çevresel nedenlerle gelen kişileri mülteci olarak görmemektedir. AB ülkeleri, toplu sığınma ve akını, yalnızca belirli koşullar yerine getirildiğinde geçici koruma sağlayan bir "ortak Avrupa sığınma sistemi" olarak görmektedir. Aslında bu tür bir geçici korumanın verilmesi bile özel koşullara tabidir ve uluslararası etkisi olmayan esnek düzenlemeler içermektedir (Koçak ve Gündüz, 2016).

Sonuç olarak AB ülkelerinin iklim mülteciler için özel, ayrı bir göç politikası yoktur ve tüm üye devletler bu konuyu aynı şekilde görmezden gelmiştir. Bu sebeple kuraklık, açlık ve kıtlık gibi nedenlerle yaşadıkları sorunlar nedeniyle Orta Afrika'dan Avrupa'ya göç eden kişilerin çoğu kayıt dışı yollardan düzensiz bir şekilde göç etmelerine neden olmuştur. Bu durum sonucunda ülkelerindeki afetlerden kurtulurken göç yolları üzerinde can vermektedir. Bu durumun önüne geçmek amacıyla en kısa zamanda iklim mülteci teriminin kabul edilip çeşitli haklara sahip olmaları sağlanmalıdır (Yılmaz ve Navruz, 2019).

5.4. Gelecekte Yaşanılacak İklim Krizi ile İlgili Senaryolar ve Çözümler

Orta Afrika'daki iklim krizi bağlamında, potansiyel hedef ülkelerin, siyasi mülteciler gibi çevresel nedenlerle evlerine dönemeyen çevre mültecileri için yeniden yerleştirme ve koruma politikalarına sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Bu kabul eden ülkeler, bir felaketin ardından göçmenlerin sınır dışı edilmesini genellikle bir süre ertelemiş olsalar da, bu yaklaşım sadece geçici bir çözümdür (Del Rio ve Toth, 2023). Kısacası, Orta Afrika'daki iklim felaketlerinden etkilenen bireylere yönelik yeniden yerleştirme, ulusal uyum ve istihdam politikalarına dair belirgin eksiklikler bulunmaktadır. Bu durum, çevresel faktörlerle tetiklenen göç hareketlerine karşı etkili ve

sürdürülebilir çözümlerin geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır (Çelik Efşan ve Yılmaz, 2023). Çevresel göç politikasında dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır:

- 1) Göçün yoğun olduğu bölgelerdeki insanların hâlihazırda çalıştıkları ve yaşadıkları yerde kalmalarını sağlamak için uyum stratejileri geliştirmek;
- 2) Tüm entegrasyon planlarına rağmen göç etmek zorunda kalanların hayatlarını ve geçim kaynaklarını koruyacak göç stratejilerini seçmek (Çağlayan, 2006).

Özellikle Orta Afrika'daki iklim krizi bağlamında, potansiyel göçmenlerin bulunduğu küçük ada ülkelerinde, bazı sınır ötesi göçlerin uygun erişim politikalarını gerektirebileceği önemle üzerinde durulmalıdır. Ayrıca, üretim faaliyetlerinin kesintiye uğraması veya aksamasının göçü tetiklediği yavaş başlangıçlı iklim krizi senaryolarına da özel bir dikkat gösterilmelidir. İklim değişikliği veya çevresel bozulma nedeniyle geçim kaynaklarını kaybetme durumunda olan ve göç etme gücü ve imkânı olmayan insanlar, en azından bir kısmı düzensiz göçmen haline gelecektir (Martin, 2010). Bu durum, uygun politika ve stratejilerin geliştirilmesiyle ele alınmalıdır, böylece bölgedeki insanlar iklim değişikliğinin ve çevresel zorlukların etkileriyle baş etme konusunda desteklenmiş olacaktır (Aktel ve Kaygısız, 2018).

Kalkınma projeleri nedeniyle taşınmak zorunda kalan ya da doğal afetler nedeniyle yerinden edilen kişilerin güvenliğini sağlamak için geliştirilen politikaların, uzmanlarca önerilen yeniden yerleşim planlarına uygulanabilirliğini belirlemek için sistematik olarak incelenmesi tavsiye edilmektedir. İklim değişikliğinin olumsuz etkileri nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlar devlet tarafından korunmalı ve hükümetler bu göçmenlerin yasal statülerini belirlemek için koordineli bir yanıt geliştirmelidir (Yeşildal, 2020). İklim krizi bağlamında planlanan yer değiştirme, afet riskini azaltma müdahalesi ve iklim değişikliğine uyum çabaları, kapsamlı bir strateji olarak değerlendirilebilir. Planlı yer değiştirme süreci, rıza temelli olmalıdır ve genellikle son çare olarak ele alınır. Bu noktada, planlı yer değiştirmenin, yüzen nüfusun yaşam standartlarını iyileştirmeye odaklanması önemlidir. Ayrıca, göçmenler için ev sahibi toplulukların desteği, geçim kaynakları ve güvenli konut yapıları, yeniden yerleşme sürecinin başarısını sağlamak için kritik öneme sahiptir. Orta Afrika'daki iklim krizi, ekonomik büyümenin temelinde yatan bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, ekonomik faaliyetlerin gelişimi aynı zamanda ulusal refahı artırarak çevresel hedeflerin finanse edilmesine de katkıda bulunabilir. Bu dönemde, ekonomik faaliyetler yürütülürken sera gazı emisyonlarının azaltılması ve çevreye en az zarar veren yöntemlerin seçilmesi gereklidir (Tuğaç, 2021).

Gelecekteki üretim, tüketim yapısı ve ekonomik kalkınmanın yanı sıra sera gazı emisyonlarını azaltma ve iklim değişikliğine uyum sağlama çabaları sürdürülebilir kalkınma ile doğrudan ilişkilidir (Kara ve Yereli, 2022). Sonuç olarak Orta Afrika'daki iklim krizi göz önüne alındığında, sürdürülebilir kalkınma, çevre ve kalkınma arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi stratejik bir öneme sahiptir. Bu bölgede sürdürülebilir kalkınma ve sağlıklı bir çevre sağlanması, gıda, su, hava kirliliği, afetler ve sağlık sorunları gibi önemli konuların ele alınmasında kritik bir rol oynamaktadır. Doğal afetler, özellikle nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, milyonlarca insanın can ve mal güvenliğini tehdit ettiğinden, bu sorunların şiddetinin artması göç hareketlerini tetikleyebilir. Çevre güvenliği ve ekolojik güvenlik, kötü ekosistem yönetiminden kaynaklanan ekonomik başarısızlık ve tüm canlı ve cansız habitatlar üzerindeki olumsuz etkilerle bağlantılıdır. Bu nedenle, küresel iklim değişikliği, şu anda en acil ekolojik güvenlik sorunu olarak kabul edilmektedir. Bu sorunların çözümü, sürdürülebilir kalkınmaya dayalı, ekolojik zararın önlenmesini amaçlayan uluslararası işbirliği ve sorumluluk gerektirir. İklim değişikliği ile mücadelede temel ilkelerin desteklenmesi, uluslararası çatışmaların çözümü, küresel çevre zararının önlenmesi gibi konularda uluslararası platformlarda işbirliğinin sağlanması bu çabaların önemli bir parçasıdır (Sertyeşilışık, 2022). Tüm bireylerin ve uluslararası kuruluşların küresel işbirliğini gerektiren bu konuların ele alınması, iklim değişikliğini ele alma ve böylece gelecekteki kitlesel göç krizlerini önleme yolunda önemli bir adım olacaktır.

İklim krizi bağlamında göçü yönetmek, her aşamada farklı politika önerileri gerektiren çok yönlü bir konudur, özellikle de Orta Afrika'daki iklim krizi gibi durumlarda bu ön plana çıkmaktadır. İlk aşama, ekolojik bozulmayı önlemek ve azaltmaktır. İnsanların iklim değişikliğine uyum sağlamasını desteklemek amacıyla göç öncesi aşamadır. Orta Afrika'da yaşanan iklim krizi, iklim değişikliğine bağlı göçün nedenlerini ele almak açısından önemli bir bağlam sunmaktadır. Bu aşamada, göçün önlenmesi için iklim değişikliği kaynaklı nedenlere odaklanmak kritiktir, ancak bu adımların başarılı olabilmesi için güçlü siyasi irade, zaman ve yeterli kaynak ayrılması gerekmektedir (Çelik Efşan ve Yılmaz, 2023)

İklim değişikliğine uyum ve afet riskinin azaltılması özellikle göçle ilgilidir. Uyum, mevcut veya beklenen iklim etkilerine yanıt olarak elverişli fırsatlardan yararlanmak veya doğal veya beşeri sistemlere verilen zararı azaltmak olarak ifade edilebilir. Diğer bir deyişle, afet riskinin azaltılması, iklim krizinden dolayı risk altındaki insan sayısının azaltılması, hane halklarının kırılabilirliğinin azaltılması ve olumsuz hava

koşullarına karşı ciddi önlemler alınması da dâhil olmak üzere doğal afetlerin doğru bir şekilde analiz edilmesi ve yönetilmesi anlamına gelmektedir (Tuğaç, 2021). Kısacası, uyum ve afet müdahalesi, insanların zarar görmemesi için yer değiştirme ihtiyacını azaltmaya yardımcı olabilir. Başka bir aşamada, yerinden edilmiş kişilerin göç ettikleri yer, geçici veya kalıcı olarak yerinden edilmiş olup olmadıkları veya bir bölgeden diğerine düzenli bir göçmen akışı olup olmadığı ile ilgilidir.

Orta Afrika'da meydana gelen iklim krizi, ulusal uyum eylem planlarını genellikle ekolojik faktörlerin insanların geçim kaynaklarını ve güvenliğini tehdit ettiği durumlarda bir başa çıkma stratejisi olarak göçe atıfta bulunarak ele almaktadır. Bu planlar, iklim krizinin neden olduğu çevresel tehlikelerin, bölgedeki göçleri artırma potansiyeline işaret etmekte ve bu zorlu durumlarla başa çıkma adına önemli bir endişeyi dile getirmektedir (Karakoç ve Kovancı, 2019). Yetersiz toprak, kuraklık, şiddetli yağış ve diğer afetler nedeniyle geçim kaynakları zarar gören çiftçilerin kırsal alanlardan şehirlere göç etmeye başlaması, şehirlerde çok sayıda işsiz ortaya çıkmasına ve yeni sosyolojik ve ekolojik problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kızmaz, 2021). Orta Afrika'daki iklim sorunlarına yönelik Ulusal Uyum Eylem Planları, potansiyel büyük ölçekli yerinden edilme riski taşıyan bölgelerdeki yerel halkın bu bölgelerde kalmasını sağlamak amacıyla arazi kullanım politikalarını ve planlarını geliştirmenin önemini vurgulamaktadır.

Uluslararası kuruluşlar, Orta Afrika'daki iklim sorunlarına çözüm olarak, mültecilerle ve afetten etkilenen ev sahibi ülkelerle işbirliğini ve dayanışmayı daha etkin bir şekilde güçlendirmelidir. Mültecilere yönelik yetkililer ve uzmanlar, koruma ve yaşam haklarının güvenliği için rehberlik yapılması gerektiğini ve gerekli desteklerin sağlanacağını öngörmektedir (Uzunçibuk, 2005).

Son IPCC raporunda belirtildiği gibi, planlı göç kaynakları olmayan Orta Afrika ülkelerinde iklim değişikliğinin çatışma riskini artıracığı ve sorunları daha da kötüleştireceği gösterilmiştir. Gelecekte bir uyum seçeneği olarak iklim göçü tartışması sürerken, Orta Afrika ülkelerinin iklim değişikliğiyle mücadele edecek kaynaklara sahip olmaması, bir tehdit çarpanı olarak hareket edecektir (Erdoğan, 2018). Orta Afrika'daki iklim sorunlarına yönelik ampirik araştırmaların yetersizliği, iklim göçü ve iklim değişikliği konularında kapsamlı bir anlayış elde etmeyi zorlaştırmaktadır. Uluslararası işbirliği ve yardımın, iklim göçü ile mücadelede kritik bir rol oynadığı, özellikle komşu ülkelerin en büyük riski taşıdığı bir bağlamda önemli olduğu belirtilmektedir. İklim göçünün ciddi bir sosyoekonomik sorun olmasına rağmen, bu olguya uluslararası ilişkiler bağlamında yeterince önem verilmemesi, gelecekteki kriz yönetimi senaryolarını olumsuz

etkileyebilmektedir (Yılmaz ve Navruz, 2019). Ekolojik krizler, normal yaşam koşullarını zorlaştıran bölgelerdeki popülasyonlara geçici koruma ve adaptasyon için stratejik planlar aracılığıyla yardım sağlanmasını gerektirmektedir. Orta Afrika'daki iklim krizi sonucu meydana gelen göç olayları, her yıl milyonlarca insanın ekolojik hasar nedeniyle ülke içinde veya sınırları aşarak hareket etmesine neden olmaktadır. Paris Anlaşması'nın uluslararası düzeyde onay almasının ardından, Türkiye iklim değişikliğiyle ilgili çabalarını artırmış ve 192 ülke arasında anlaşmayı onaylayanlardan biri olmuştur. Anlaşmanın onaylanması, Türkiye'nin iklim değişikliğini önleme amacıyla daha etkili ve gerçekçi politikalar geliştirme sürecine odaklanmasını sağlamıştır. Türkiye, bölgesel konumu nedeniyle Afrika'dan gelen transit göçün merkezinde yer aldığı için iklimsel göç konusunda özellikle zor durumda bulunmaktadır (Kara, 2020).

Avrupa ve Türkiye Afrika üzerinden gelen çevresel göçü ele almak için ortak bir politika geliştirmede işbirliği yapmalıdır. Özellikle, uluslararası hukukta “ekolojik mülteciler” kavramının tanımlanması, küresel ekolojik sorunları önlemek ve azaltmak için daha ciddi adımları gerektirecektir, çünkü bu, Afrika bölgesindeki ekolojik sorunlara yönelik pratik eylem gerektirir (Mutlu, İrdem ve Üre, 2015). Sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesini içerdiği için, Orta Afrika'da yaşanan iklim krizi sonucu meydana gelen göçlerle ilgili bir makalede, bu bölgede sürdürülebilirlik kavramının nasıl bir rol oynayabileceğini ele alabiliriz. AB ülkeleri, sürdürülebilirlik sorunlarının ancak sosyo-ekonomik ve ekolojik yaklaşımlarla çözülebileceğini vurgulayarak, çölleşmeyle mücadeleyi sürdürülebilir kalkınmanın temeli olarak benimsemişlerdir. Orta Afrika'daki sürdürülebilirlik çabaları, hızla tükenen sınırlı kaynaklar ve bu kaynaklar üzerindeki baskı gibi temel sorunları ele almalıdır. Sınırlı kaynaklar üzerindeki baskı, ekosistem hizmetlerinin işbirliği yapmasını engelleyen çevresel streslere neden olabilir. Bu bağlamda, Orta Afrika'daki sürdürülebilirlik çabaları, üretimden malzeme kullanımının azaltılması, tüketimden malzeme kullanımının azaltılması, düşen tüketim maliyetleri nedeniyle artan tüketimin kontrol edilmesi ve uzun vadede nüfus artışının sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi yoluyla başarıya ulaşabilir (Tutulmaz, 2012). Ormanların doğal karbon tutumu potansiyeli göz önüne alındığında, Orta Afrika'da ağaçlandırma faaliyetleri yoğunlaştırılmalıdır. Bu durum, 2050 yılına kadar sürecek temiz enerji planına geçişte tamamlayıcı bir müdahale olarak işlev görebilecektir. İklim değişikliği müdahale araçları, iklim değişikliklerinin önlenmesi ve ele alınması için temel ilkeleri içermelidir. Özellikle Orta Afrika'da yaşanan bu küresel sorunu çözmek için kaynaktan başlamak en etkili yol olacaktır ve bu yönde alınacak

önlemler, tüm dünya için bir sorumluluktur. Bu kapsamlı çabaların, Orta Afrika'daki iklim krizinden etkilenen topluluklara yardım etme, göçle başa çıkma ve bölgedeki ekosistemleri koruma konusunda önemli bir rol oynayabileceği unutulmamalıdır.

Ekosistemlerin korunması amacıyla uygulanması gereken sürdürülebilir çevre koşullarının sağlanmasının yanında yeşil teknoloji, ekolojik düzenin korunması ve küresel ısınmanın önlenmesi bağlamında değerlendirilmelidir. Bu, 2050 yılına kadar sıfır emisyon hedefine ulaşmak için petrol, kömür ve doğal kaynak tüketimini sıfıra düşürmeyi içermelidir. Bu süreçte, geri dönüşüm tesislerinin artırılması ve geliştirilmesi de ekolojik tahribatı önlemek adına kritik bir öneme sahiptir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küresel ısınmanın etkisiyle değişen iklim koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan seller, fırtınalar, kasırgalar, kuraklık, çölleşme, su baskını ve buzul erimeleri gibi felaketlerden dolayı birçok insan yaşadıkları alanlarını terk ederek kendileri için daha güvenilir olarak gördükleri ve yaşamlarını daha rahat sürdürebilecekleri bölgelere göç etmektedirler. Dünya'nın birçok yerinde etkisini farklı şekillerde ve etkilerde insanların yaşamlarını etkilemekte ve onları iklim mülteci olmalarına neden olmaktadır.

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 2014 yılında başlatmış olduğu İklim değişikliğinin etkilerinin ve sonuçlarının anlatıldığı İklim Değişikliği 5. Değerlendirme raporunda iklim değişimi sonucunda meydana gelen insan hareketliliğinin dünyamız için yüksek dereceli bir risk olduğu ve bu konunun daha fazla gündeme gelmesi vurgulanmaktadır.

İklim mültecileri, yaşanan felaketler sonucunda kendilerine güvenli bir yaşam alanı aramakta ve iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı risklerden uzaklaşmaya çalışmaktadırlar. İklim kaynaklı göç ve yer değiştirmelerin en önemli sorunlarından biri hukuksal konulardır.

2016 yılında New York'ta düzenlenen 71. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun birinci maddesinde iklim mültecileri konusuna ilk kez değinilmiştir:

En erken zamanlardan beri insanlık hareket halinde. Bazı insanlar yeni ekonomik fırsatlar ve ufuklar arayışıyla hareket ettiler. Bazıları ise silahlı çatışmalardan, yoksulluktan, gıda güvensizliğinden, terörden veya insan hakları ihlallerinden ve suiistimallerinden kaçmak için. Diğerleri halen iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine, doğal afetlere (ki bazıları iklim değişikliğine bağlı olabilir) veya diğer çevresel faktörlere cevap olarak hareket ediyorlar. Birçoğu, sonuç olarak, bu nedenlerin bileşimi sebebiyle yer değiştiriyorlar.

Yayımlanan raporlarda ve farklı siyasi platformlarda bu ve benzeri söylemler iklim değişikliği sebebiyle göç etmek zorunda kalan insanların tanınması ve buna konuda gerekli önlem alınmasına dair çözüm önerileri hukuksal alanda da gözlerin buraya çevrildiğini gösteriyor. Günümüz de iklim mültecilerine yönelik söylemler artmasına rağmen uygulama sürecinde devletlerin çıkarlarının ön planda olması bu durumun çözümünün bulmasını zorlaştırmaktadır. Ancak yapılan açıklamaların iklim mültecileri konusunda yapılması gerekenler için yetersiz kalmakta uluslararası platformlarda

tanınmaları ve yaşananlar için bir an önce gerekli önlemlerin alınması büyük önem arz etmektedir.

Orta Afrika'da yaşanan iklim göçleri, bölge için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu sorunla başa çıkmak için, ulusal ve uluslararası düzeydeki ölçüler alınmalı iklim koşullarının korunması için sürdürülebilir tarım uygulamaları desteklenmeli ve suyun korunması için çaba gösterilmelidir. Ayrıca sığınmacılara destek sağlamak, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerini arttırmak ve toplumsal kalkınmayı teşvik etmek önemlidir. Orta Afrika'daki iklim göçleri, uluslararası işbirliği ve çözüm odaklı politikalar kapsamlı bir sorundur ve bu soruna karşı adil ve sürdürülebilir çözümler bulunmalıdır.

Orta Afrika da iklim mültecilerinin durumu, bölgedeki iklim değişikliklerinin neden olduğu bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Orta Afrika, dünyanın en yoksul ve kırılgan bölgelerinden biri olarak bilinir ve iklim değişiklikleri bu durumu daha da kötüleştirmektedir.

İklim değişiklikleri, Orta Afrika'da tarım ve su kaynakları gibi temel yaşam kaynaklarını etkilemektedir. Kuraklık, seller, erozyon ve çölleşme gibi iklim olayları, bu bölgelerde yaşayan insanların geçim kaynaklarını tehdit etmektedir. Bu durum da insanların yaşam standartlarını düşürmekte ve yerlerinden edilmelerine neden olmaktadır. Orta Afrika da iklim mültecileri, evlerini terk etmek zorunda kalan ve daha güvenli bölgelere yerleşen insanlardır. Bu mülteciler, iklim değişikliklerinin etkileriyle baş etmek için alternatif yaşam alanları aramaktadırlar. Bu durum, yerel ekonomi, toplum ve çevre üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

İklim mültecilerinin durumu, genellikle ekonomik ve sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Yeni yerleşim bölgelerinde işsizlik, yetersiz altyapı ve sağlık hizmetleri gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Ayrıca, mültecilerin toplumla uyum sağlaması da zaman alabilmektedir. Orta Afrika'daki iklim mültecilerinin durumu, uluslararası yardım kuruluşlarının ve hükümetlerin dikkatini çeken bir konudur. Bu kuruluşlar, iklim değişikliklerinin etkileriyle başa çıkmak için bölgedeki insanlara yardım sağlamakta ve sürdürülebilir çözümler sunmaktadır. Bununla birlikte, daha fazla çaba ve kaynak gerekmektedir.

Sonuç olarak Orta Afrika da iklim mültecilerinin durumu, iklim değişikliklerinin etkileriyle mücadele eden ve daha iyi bir yaşam arayan insanların yaşadığı bir sorundur. Bu sorunun çözümü için uluslararası işbirliği ve sürdürülebilir çözümler önemlidir. Ancak, bu amaçla daha fazla çaba sarf edilmeli ve kaynak ayrılmalıdır. İklim mültecilerine verilmesi gereken haklar konusu da oldukça önemlidir. İnsan hakları

evrensel beyannamesine göre, herkesin barınma, sağlık, eğitim ve yaşam hakkına sahip olması gerekmektedir. Bu haklar, iklim mültecileri için de geçerli olmalıdır. Ancak, bu hakların tam anlamıyla korunması ve uygulanması için uluslararası işbirliği ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

İklim mültecilerine verilmesi gereken haklar, sadece temel ihtiyaçları karşılamakla kalmamalı, aynı zamanda hukuki sorunlarının ele alınması ve sürdürülebilir bir çevre için politikaların oluşturulması da içermelidir. Özellikle Orta Afrika'da, iklim değişikliği ve çevresel sorunlar nedeniyle mülteci sayısının artmasıyla birlikte, bu alanda yapılacak araştırmalar önem kazanmaktadır. Orta Afrika'daki iklim mültecileri, genellikle sınır ötesi göçlerle karşılaştıkları için hukuki sorunlarla da karşılaşabilmektedirler. Uluslararası hukuk ve insan hakları normlarına uygun olarak, bu mültecilere sığınma hakkı, adil bir mülteci statüsü, güvenli bir yerleşim hakkı ve temel sosyal haklar tanınmalıdır. Bu hakların güvence altına alınması, hem iklim mültecilerinin hem de ev sahibi toplulukların daha adil ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmelerine yardımcı olacaktır. Bu noktada, akademisyenler, hukukçular ve çevre aktivistleri Orta Afrika'daki iklim mültecileri konusunda yapılan araştırmalara odaklanmalıdır. Bu araştırmalar, mültecilerin yaşadıkları sorunları daha iyi anlamamıza ve etkili çözümler üretmemize yardımcı olacaktır. Aynı zamanda, bu araştırmalar, sürdürülebilir çevre politikalarının nasıl oluşturulabileceği konusunda da rehberlik edebilir. Sivil toplum kuruluşları ve devletler, Orta Afrika'daki iklim mültecilerine destek olmak ve haklarını korumak adına birlikte çalışmalıdır. Bu çerçevede, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yapılan araştırmaların politika oluşturmada ve uygulamada kullanılması, iklim mültecilerinin yaşamlarını daha iyi bir hale getirebilmek için önemli bir adım olacaktır. Bu şekilde, toplumlar ve devletler, iklim mültecilerinin karşılaştığı zorluklara etkili bir şekilde yanıt verebilir ve sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerleyebilirler.

KAYNAKÇA

- Abdelmalek, S. (1990), Les maux-à-mots de l'immigration (Jean Leca ile röportaj). *Politix*, 12(3), 7-24.
- ADB-Asian Development Bank. (2012). *Addressing climate change and migration in Asia and the Pacific-final report*. Mandaluyong City, Philippines.
- Akalın, M. (2013), Küresel ısınma ve iklim değişikliği nedeniyle oluşan doğal felaketlerin insan sağlığı üzerindeki etkileri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 29-43.
- Akay, A. (2019), İklim değişikliğinin neden olduğu afetlerin etkileri. *İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi*, 15.
- Akın, G. (2006). Küresel ısınma, nedenleri ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 29-43.
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 58-83.
- Akkayan, T. (1979). Göç ve değişme, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, (2573), 29-61.
- Aksay C. S., Ketenoğlu, O., Kurt, L. (2005). Küresel ısınma ve iklim değişikliği. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 25, 29-42.
- Aksoy, M. E., ve Sönmez, Ö. (2020). Sanayi alanlarının kentsel forma ve saçaklanmaya etkisi: Arnavutköy örneği. *Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 3(2),151-166.
- Aktel, E., ve Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de göç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Akyıldız, İ. E. (2019). *Göç hareketliliğinin E. Lee kuramı perspektifinden yorumlanması: Türkiye örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Üniversitesi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü Açık Erişim Arşivi.
- Alarçın, K. (2019). *Uluslararası göç hareketlerinde Türkiyenin konumu; uluslararası göç ve iç göçün karşılaşması, kentsel gerilim: Şanlıurfa ve Gaziantep örneği*. [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü Açık Erişim Arşivi.
- Algan, N., ve Künçek, Ö. (2018). Transboundary population movements: Refugees environment and politics. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 28, 75- 103.

- Alıvarcı, I. D. (2022). Küresel ısınmanın enfeksiyon hastalıklarına etkisi. *IGUSABDER*, 16, 284-291.
- Altınışık, Ç., ve Yıldırım, M. Ş. (2002). *Mülteci haklarının korunması*. Ankara Barosu Yayınları.
- An, N., Turp, M. T., ve Kurnaz, L. (2021). İklim değişikliğine bağlı çevresel bozulmanın göç kararına etkisi: Genel bir bakış. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(2), 383-403.
- Arslan, N. (2023). Küresel iklim değişikliği: İklim mültecilerinin güvenlik sorunları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 84, 125-137.
- Atabey, S., ve Yokaş, İ. (2016). Küresel ısınmanın artış nedenlerinin su kaynakları ve turist sağlığı üzerindeki yansımaları. *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 188-203.
- Audu, S. D. (2018). Climate change-induced migrations as source of conflict in Sub-Saharan Africa [Doktora Tezi, Babcock Üniversitesi]. *Babcock University Ilishan-Remo*.
- Bakewell, G. (2015). Göç kuramında yapı ve fail kavramları üzerine bazı görüşler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 188-218.
- Bannor, F. (2023). Interdependence between climate change and migration: Does agriculture, geography, and development level matter in sub-Saharan Africa?. *South African Journal of Economics*, 91(2), 139-269.
- Bardsley, K. D., ve Hugo, G. J. (2010). Migration and climate change: Examining thresholds of change to guide effective adaptation decision-making, *Popul Environ*, 32, 238-264.
- Bayraç, H. N. (2010). Enerji kullanımının küresel ısınmaya etkisi ve önleyici politikalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 229-260.
- Baysal, B., ve Karakaş, U. (2017). Climate change and security: Different perceptions, different approaches. *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, 14(54), 21-44.
- Betul, İ. Z. O. L., YETMEN, H., & BENEK, S. (2023). İklim Değişikliğinin ve Değişebilirliğinin Yerel Göç ve Çatışmalardaki Rolü: Siverek-Diyarbakır (Karacadağ Yöresi) Örneği. *Coğrafya Dergisi*, (46), 67-80.
- BM Raporu, Roma/New York, 12 Temmuz 2021.
- Borderon, M. (2019). Migration influenced by environmental change in Africa: A systematic review of empirical evidence, *Demographic Research*, 41(18), 491-544.
- Bostan, H. (2017). Türkiye’de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri. *Coğrafya Dergisi*, 35, 1-16.

- Bölükbaş, M. (2019). Türkiye’de Genç İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi: Bölgeler Düzeyinde Bir İnceleme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 213-233.
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), Annual Disaster.
- Ceylan, A. (2009). Türkiye’de son yıllarda gözlenen kuraklık hadiselerinin değerlendirilmesi. *Su Vakfı*, 2, 1-11.
- Cihanalp, C. (2019). Derin ekoloji ve tarım. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 35-45.
- Cizreli, B. (2015). Dünya sistemleri kuramı bağlamında batının göç haritası. *Sosyoloji Divanı*, 6, 31-39.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Çakır Sümer, G. (2021). İklim değişikliği bağlamında kıyı başkentlerinin durumu ve yer değişikliklerine yönelik etkileri üzerine bir inceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 243-266.
- Çakır, M., Gümüşçü, O., ve Taş, B. (2020). Politik ekoloji. *Coğrafya Dergisi*, 41, 241-254.
- Çeçen, Z., ve Güvenç, F. (2022). Toplum sağlığına iklim değişiklikleri ve küresel ısınmanın etkileri. *SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi*, 4(1), 14-25.
- Çelik Efşan, N., ve Yılmaz, V. (2023). Darfur Krizi’nin iklim göçmenliği bağlamında değerlendirilmesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 14(1), 370-399.
- Çelik, A., ve Küçük, A. (2020). Tüketim toplumunun çevre sorunlarına etkileri. *Econharran*, 5, 1-22.
- Çobanoğlu, N. (2021). İklim değişikliği kaynaklı göçlerin, ulusal ve çevresel güvenlik açısından değerlendirilmesi. *Global Savunma*, 3(16), 25-32.
- Çomak, H., ve Çınar, H. Y. (2022). Afrika’da iklimsel göçler ve sonuçları. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70109/afrikada_iklimsel_gocler_ve_sonuclari
- Danziger, R. (2019). Confronting the challenges of migration in West and Central Africa: Sound policies and cooperation by countries are key. *Africa Renewal*, 32(3), 13-13.
- Del Rio, C. R., ve Toth, E. (2023). Getting climate-ready: Cop 28 and the global goal on adaptation. *United Nations Foundation 25 Years*.
- Deliktaş, A. (2021). Küresel iklim değişikliği konusuna Amerikan yaklaşımı. *BŞEÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 309-322.

- Demir, A. (2009). Küresel iklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem kaynakları üzerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2, 37-54.
- Demirbaş, M., ve Aydın, D. (2020). 21. yüzyılın en büyük tehdidi: Küresel iklim değişikliği. *Ecological Life Sciences (NWSAELS)*, 15(4), 163-179.
<https://doi.org/10.12739/NWSA.2020.15.4.5A0143>
- Diler, Z., ve Karadağ, E. (2023). Afrika’da göç ve zenofobi: Güney Afrika Cumhuriyeti örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 31-45.
- Doğan, S., Doğan, E., ve Tüzer, M. (2020). Küresel ısınma ve iklim değişikliği: Bilimsel uzlaşmadan politik ayrışmaya. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39, 1453-1484.
- Doğanay, H., ve Doğanay, S. (2004). Türkiye’de orman yangınları ve alınması gereken önlemler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11, 31-48.
- Ekici, S., ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 9-22.
- Ekşi, N. (2016). İklim mültecileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 10-58.
- Erdoğan, S. (2018). İklim değişikliğine karşı verilen küresel mücadele ve Avrupa Birliği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 704-718.
- Faist T., ve Schade J. (Edt.) (2013). *Disentangling migration and climate change. Methodologies, Political Discourses and Human Rights.*
- Göçmez, E. (2008). Afganistan’dan gelen göçmen Özbekler’in sosyo-kültürel ve dini hayatları üzerine sosyolojik bir araştırma (Hatay ili Ovakent Beldesi örneği) [Yüksek Lisans Tezi].
- Güder, B. E., ve Karagül, S. (2020). Sahra-Altı Afrika’daki çatışmalarda ve çatışmaların çözümünde komşu ülke faktörü: Fildişi Sahili örneği. *Uluslararası Kriz Ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 74-117.
- Güllüoğlu, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 51-85.
- Gürlük, S., ve Turan, Ö. (2008). Dünya gıda krizi: Nedenleri ve etkileri. *U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 1, 63-74.
- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin (IPCC) 5. Değerlendirme Raporu (2014).
- Iavarone, A. H., ve Kaya, İ. (2021). Deniz seviyesinde yükselme riskleri odağında kentlerin iklim eylem planı söylemlerinin incelenmesi. *Dirençlilik Dergisi*, 5(1), 51-66.

- Ilık Bilben, M. S. (2018). Antropojenik iklim değişikliği bağlamında göç tartışmaları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 237-268.
- Ilık Bilben, M. S. (2019). Dünyadan örnekler ışığında iklim değişikliği kaynaklı göçleri anlamak. *Mediterranean Journal of Humanities*, 336-355.
- Im, E., Pal, J. S., ve Eltahir, E. (2017). Deadly heat waves projected in the densely populated agricultural regions of South Asia. *Science Advances*, 1-7.
- IPCC 1,5 Derece Özel Raporu (2018).
- IPCC Değişen İklimde Okyanuslar ve Kriyosfer Özel Raporu (2019).
- İğci, T., ve Çobanoğlu, N. (2019). İklim değişikliğinin ve iklim değişikliğiyle ilgili küresel anlaşmaların çevre etiği bakımından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 7(2), 130-146.
- İnce, C. (2019), Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18, 2581-2615.
- Kalaycı, C., ve Civelek, G. (2021). Uluslararası işgücü göçünün emek piyasasına etkileri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 7(2), 313-326.
- Kanat, Z., ve Keskin, A. (2018). Dünya’da iklim değişikliği üzerine yapılan çalışmalar ve Türkiye’de mevcut durum. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 49(1), 67-78.
- Kanlı, İ. B., ve Başköy, D. (2018). Küreselleşme ve çevre sorunları bağlamında göç: İklim mültecileri. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3, 22-39.
- Kapluhan, E. (2013). Türkiye’de kuraklık ve kuraklığın tarıma etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 487-510.
- Kara, K. Ö., ve Yereli, A. B. (2022). İklim değişikliğinin yönetimi ve tarım sektörü. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 361-379.
- Kara, Y. (2020). Ekolojik sosyal hizmet bağlamında türçülük. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 82-94.
- Karaağaçlı, A., ve Turgut, Ü. (2019). Güney Afrika’da yerli halkın ırkçılıkla mücadelesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 43, 1-7.
- Karakoç, D., ve Kovancı, E. (2019). Bir güvenlik tehdidi olarak iklim değişikliği. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 13. *Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı*, 344-357.
- Karasu, M. A., ve Aksungur, A. B. (2022). Göçmenlerin Konut Sorunu: Suriyeli Göçmenler Özelinde Bir Değerlendirme. *İdealkent*, 13(37), 2027-2050.

- Kaya, H. E. (2020). Kyoto'dan Paris'e küresel iklim politikaları. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4(10), 165-191.
- Kaya, T. (2018). Immanuel Wallerstein, bir tarihsel sosyal bilimci. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, 46-65.
- Kaya, Y. (2017). Paris anlaşmasını iklim adaleti perspektifinden değerlendirmek, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 14(54), 87-106.
- Kazu, İ. Y. (2019). Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı kişilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunlar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 38-47.
- Kemal, N. (2019). *Göç olgusu, Avrupa'ya giden güncel göç rotaları ve bu göçlerin ab ekonomisine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Açık Erişim Sistemi.
- Keyifli, N. (2021). OECD ülkelerinde doğal afetlerin bütçe açıkları üzerine etkisi: Dinamik panel veri analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43, 303-318.
- Kılıç, S. (2006). Modern topluma ekolojik bir yaklaşım. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 108-127.
- Kılıç, S. (2008). Küresel iklim değişikliği sürecinde su yönetimi. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39, 161-186.
- Kızmaz, Z. (2021). İklim değişikliğinin kırsal alandaki etkisi ve alternatif arayışlar: Sosyolojik bir yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 431-453.
- Koca, R., ve Somuncu, M. (2021). Gıda güvencesi konusunda Türkiye için bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 8(2), 1-11.
- Koçak, O. ve Gündüz, R.D. (2016), Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), S. 66 - 91
- Leighton, M. (2009). Migration and slow-onset disasters: Desertification and drought, migration. *Environment and Climate Change: Assessing The Evidence*, Ed. Frank Laczko ve Christine Aghazarm, 319-351.
- Martin, S. (2020). Climate change, migration, and governance. *Global Governance*, 16, 397-414.
- Martin, S. F. (2010). Climate change and migration. *GMF*, 1-9.

- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., ve Taylor, J. E. (2014). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.
- McLeman, R. (2017). Migration and displacement in a changing climate. (Eds. Caitlin E. Werrell-Francesco Femia). *Epicenters of Climate and Security: the New Geostrategic Landscape of the Anthropocene. The Center for Climate and Security*. 100-107.
- Mueller, V., Sheriff, G., Dou, X., & Gray, C. (2020). Temporary migration and climate variation in eastern Africa. *World development*, 126, 104704.
- Narang, S. (2015). *Imaginative geographies of climate change induced displacements and migrations: A case study of tuvalu* [Doktora Tezi, Panjab Üniversitesi], PhD Scholar, Centre for the Study of geopolitics, Department of Political Science Open Access System.
- Nelson, E., ve Khan, S. (2021). Climate and migration in East and the Horn of Africa: Spatial analysis of migrants' flows data. *Harvard Humanitarian Initiative, IOM Un Migration*, 1-37.
- Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Özcan, K. Y. (2018). İklim değişikliği konusunda farkındalık geliştirme projesi kapsamında Türkiye'deki illerin değerlendirilmesi: Bursa, Trabzon ve Gaziantep örnekleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 5-271.
- Özdemir, D. M. (2012). Neden ve sonuç olarak Afrika'da göç. *Kriter Dergisi*, 6(63), 86-95.
- Özdemir, M. A., ve Bahadır, M. (2009). Çölleşme sürecinde Acıgöl (1970-2008). *Coğrafya Dergisi*, 18, 1-20.
- Özel, M., ve Kılıç, S. (2006). Küresel bir sorun olarak iklim değişikliği ve iklim politikaları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 34, 137-169.
- Öztürk, K. (2002). Küresel iklim değişikliği ve Türkiye'ye olası etkileri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 47-65.
- Öztürk, M., ve Öztürk, A. (2019). BMİDÇS'den Paris Anlaşması'na: Birleşmiş Milletler'in iklim değişikliğiyle mücadele çabaları. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(4), 527-541.

- Rechkemmer, A., O'Connor, A., Rai, A., Decker Sparks, J. L., Mudliar, P., & Shultz, J. M. (2016). A complex social-ecological disaster: Environmentally induced forced migration. *Disaster health*, 3(4), 112-120.
- Partigöç, N. S., ve Soğancı, S. (2019). *Küresel iklim değişikliğinin kaçınılmaz sonucu*.
- Pedro, E. A. (2019). *Modernleşme sürecinde Türkiye ve Mozambik: İktidar, kültür ve kalkınma sorunu (1890-2015)* [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Açık Erişim Sistemi.
- Sadioğlu, U., ve Ağıralan, E. (2020). İklim değişikliği çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 11(1), 361-385.
- Sara, A. A., ve Dellal, İ. (2018). Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile tarım ürünleri ticareti. *TEAD*, 4(2), 46-57.
- Satır Reyhan, A., ve Reyhan, H. (2016). Küresel ısınmanın nedenleri, sonuçları, çözümleri üzerine yeni değerlendirmeler. *Memleket Siyaset Yönetim*, 11(26), 1-24.
- Saydam, A. (1997). Osmanlıların siyasi ilticalara bakışı ya da 1849 Macar-Leh mültecileri meselesi. *Bellekten*, 231(61), 339-386.
- Saygın, S., ve Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.
- Seki, İ., ve Bektaş, B. (2018). Afrika'dan Avrupa'ya göçün belirleyicileri üzerine ampirik analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5, 181-189.
- Sertyeşilişik, E. (2022). Gıda güvencesini arttırmaya yönelik sürdürülebilir tarım ve çevre politikaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(36), 1394-1406.
- Şahin, Ü., ve Kurnaz, L. (2014). *İklim değişikliği ve kuraklık*. İPM.
- Şanlı, B., ve Özekicioğlu, H. (2007). Küresel ısınmayı önlemeye yönelik çabalar ve Türkiye. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2, 456-482.
- Şimşek, D., ve Kesbiç, C. (2020). Çevresel riskleri azaltmada çevre vergilerinin etkisi: Avrupa Birliği ve Türkiye örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 46, 20-39.
- Topgül, S., ve Beytaş, O. (2022). İklim mültecileri ve sosyal hizmet: Kriz mi fırsat mı?, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 687-705.
- Tosun, S. (2016). Göçün çevre sorunlarına etkileri. *3.Uluslararası Çevre ve Ahlak Sempozyumu, Alanya*, 675.

- Tuğaç, Ç. (2021). Bütünleşik afet riski azaltımı ve iklim değişikliğine uyum yaklaşımı üzerine bir değerlendirme. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(1), 1-19.
- Tutulmaz, O. (2012). Sürdürülebilir kalkınma: Sürdürülebilirlik için bir çözüm vizyonu. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 601 -626.
- Türkeş, M. (2008). Küresel iklim değişikliği nedir? Temel kavramlar, nedenleri, gözlenen ve öngörülen değişiklikler. *İklim Değişikliği ve Çevre*, 1(1), 26-37.
- Türkeş, M. (2012), Kuraklık, çölleşme ve birleşmiş milletler çölleşme ile savaşım sözleşmesi'nin ayrıntılı bir çözümlemesi. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 1, 7-55.
- Türkeş, M., Şen, Ö. L., Kurnaz, L., Madra, Ö., ve Şahin, Ü. (2013). İklim değişikliğinde son gelişmeler IPCC 2013 Raporu. *İstanbul Politikalar Merkezi, Sabancı Üniversitesi*.
- Tüzer, S., ve Doğan, S. (2021). İklim değişikliğinin bilimsel temelleri. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(3), 639-656.
- UNDP, Human Development Report 2020.
- Uzunçubuk, L. (2005). *Yerleşim yerlerinde afet ve risk yönetimi* [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi.
- Üner, S. (1972). *Nüfusbilim sözlüğü*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Varol, N., ve Gültekin, T. (2016). Etkin bir göç faktörü: Afetler. *Antropoloji Dergisi*, 32, 43-51.
- Wrathall, DJ (2012). Sosyo-ekolojik rejim değişikliğinin ortasında göç: Kuzey Honduras'ın Garifuna köylerinde istikrar arayışı. *İnsan Ekolojisi* , 40 , 583-596.
- World Bank Group. (2020). *Climate Change Action Plan 2021–25*.
- World Migration Report. (2018). *International Organization for Migration (IOM)*.
- Yaylı, H., ve Yaslıkaya, R. (2015). İnsan doğa ilişkisi tasarımında radikal dönüşüm: Derin ekoloji. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3, 452-465.
- Yeşildal, A. (2020). Doğal afetlerle mücadelede yerel yönetimlerin rolü ve kapasite sorunları: Esnek şehir uygulaması. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(1), 87-116.
- Yılmaz, A. (2015). Küresel ısınmanın dünya su rezervleri üzerindeki etkileri. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 2(8), 63-72.
- Yılmaz, E. A., ve Özer, Y. E. (2022). İtme çekme kuramı bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere yönelik bir alan araştırması: Aydın ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 282-295.

- Yılmaz, F. H., ve Navruz, M. (2019). Küresel iklim değişikliği, iklim mültecileri ve güvenlik. *Assam Uluslararası Hakemli Dergisi*, 13. *Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı*, 255-270.
- Yılmaz, M. L., ve Peker, H. S. (2013). Su kaynaklarının Türkiye açısından ekono-politik önemi ekseninde olası bir tehlike: Su savaşları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1, 57-74.
- Yozcu, S. (2011). *İklim değişikliğinin Türkiye termal turizm üzerine etkisi: Bursa il merkezine yönelik bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Uludağ Üniversitesi Açık Erişim Arşivi.
- Ziya, O. (2012), Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99, 230-240.

İnternet Kaynakları

- <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2022
- <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/articles/2019/08/1-yilda-17-milyon-insan-iklim-gocunden-etkilendi.html>, Erişim Tarihi: 05 Haziran 2022
- climatekids.nasa.gov/greenhouse-effect-and-carbon-cycle/, Erişim Tarihi: 05 Haziran 2022
- (<https://www.iklimhaber.org/korkutucu-rakamlarin-golgesinde-iklim-gocleri-kriz-mi-firsat-mi/>), Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2022
- <https://www.wwf.org.tr/?2340>, Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2022
- <https://www.amerikaninsesi.com/a/new-york-deklarasyonu-multecilerin-kaderini-degistirebilir/3520294.html>, Erişim Tarihi: 04 Ağustos 2022
- <https://www.news24.com/News24/fishermen-of-lake-chad-cursed-by-boko-haram-conflict-20180811>, Erişim Tarihi: 04 Ağustos 2022

WWF, 2015. *İklim Değişikliğinin Türler Üzerindeki Etkisi. What the World Would Look Like if All the Ice*, Erişim Tarihi: 04 Ağustos 2022

Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi (2011).

http://www.unicankara.org.tr/2011_dec/haber9.html, Erişim Tarihi: 29 Ağustos 2022

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, <https://iklim.csb.gov.tr/birlesmis-milletleriklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-4362>, Erişim Tarihi: 15 Eylül 2022

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, <https://iklim.csb.gov.tr/kyoto-protokolu-i4363>, Erişim Tarihi: 15 Eylül 2022

Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/kyoto-protokolu.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 02 Ekim 2022

Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 02 Ekim 2022

Greenpeace, <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/news/5-soruda-cop24-181205/>, Erişim Tarihi: 02 Ekim 2022

İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı

(2011), <https://iklim.csb.gov.tr/dokumanlar-i-101>, Erişim Tarihi: 10 Kasım 2022

Euronews (2021). Dünyanın gözü metan gazında,

<https://tr.euronews.com/green/2021/07/14/dunyan-n-gozu-metan-gaz-nda>,

Erişim Tarihi: 02 Aralık 2022

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2020-45862>, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2023

<https://www.wwf.org.tr/?2340/IPCC5degerlendirmeraporuaciklandi>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2023

